

SRA อิศราปริทัศน์
Media Review

คณะที่ปรึกษา

ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
ประธานสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
ประธานมูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
ผู้อำนวยการบริหารสถาบันอิสรา
นายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
บรรยงค์ สุวรรณผ่อง นักวิชาการอิสระ

คณะกรรมการบริหาร

รศ.ดร.ดรุณี	หิรัญรักษ์	ประธาน
ประสงค์	เลิศรัตนวิสุทธิ	กรรมการ
รศ.อังธิดา	ลิมป์ปัทมปาณี	กรรมการ
ชาม	เชื้อสถาปนศิริ	กรรมการ
ดร.มานะ	ตรีรยาภิวัดน์	กรรมการและเลขานุการ

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ดรุณี	หิรัญรักษ์	บรรณาธิการ และบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ โฆษณา
ประสงค์	เลิศรัตนวิสุทธิ	ผู้ช่วยบรรณาธิการ (วิชาชีพ)
รศ.อังธิดา	ลิมป์ปัทมปาณี	ผู้ช่วยบรรณาธิการ (วิชาการ)
ชาม	เชื้อสถาปนศิริ	ผู้ช่วยบรรณาธิการ (วิชาการ)
ดร.มานะ	ตรีรยาภิวัดน์	กรรมการและเลขานุการ

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

วารสารอิสราปริทัศน์ (Isra Media Review)
วารสารวิชาการด้านนิเทศศาสตร์

ISSN	:	1513-6922 (สื่อมวลชนปริทัศน์เดิม)
บรรณาธิการ	:	รศ.ดร.ดรุณี หิรัญรักษ์
พิมพ์ครั้งแรก	:	เมษายน 2558
จำนวน	:	500 เล่ม
ออกแบบปกและรูปเล่ม	:	Digital Dog Design, kuzzdesign@gmail.com
จัดทำโดย	:	สถาบันอิสรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
สนับสนุนโดย	:	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ที่อยู่ในการติดต่อ	:	538/1 อาคารสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ถนนสามเสน แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300 โทรศัพท์ 02-2413905 E-mail : isramediareview@gmail.com
พิมพ์ที่	:	บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด ซ.เพชรเกษม 102/2 แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160

รองศาสตราจารย์ ดร.ดรุณี ธีรณิรักษ์
บรรณาธิการวารสารอิศราปริทัศน์

ในยุคการเปลี่ยนผ่านของเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ทำให้บทบาทของสื่อมวลชนที่มีความสำคัญต่อการรับรู้ เข้าถึงและมีอิทธิพลต่อความคิด ทศนคติ และวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะสื่อใหม่ (newmedia) ที่เข้ามามีบทบาทต่อคนในสังคมทุกระดับ นอกจากเทคโนโลยีที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง การรับรู้ การเข้าถึงของสังคมแล้ว ปัจจัยอีกประการ ได้แก่ การแข่งขันธุรกิจสื่อในยุคดิจิทัล ที่ทวีความเข้มข้นและรุนแรงมากขึ้น การนำเสนอเนื้อหา สารระ ข่าวนสาร และรายการต่างๆ มุ่งการแข่งขัน และการตลาดเป็นสำคัญ จึงไปมีผลต่อสิ่งที่สังคมแต่ละภาคส่วนเรียกร้อง ถึงสื่อให้ยึดหลักจริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพ ดั้งขึ้น มากขึ้น มากขึ้นเป็นลำดับ

จริยธรรมที่สังคมเรียกร้องจากสื่อ จึงเป็นสิ่งที่สื่อหันมาทบทวนบทบาทหน้าที่ของสื่อในฐานะสื่อมืออาชีพ องค์กรวิชาชีพสื่อจะต้องรวมพลังอย่างเข้มแข็ง เข้มขัน เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อในทุกแขนงให้ตระหนักถึง หลักจริยธรรม จรรยาบรรณ ของวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับของสังคมทุกภาคส่วน ในส่วนของนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ / สื่อมวลชน จะต้องช่วยกันผลักดันทั้งในด้านการเรียนการสอน ในสถาบันอุดมศึกษาและร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพสื่อทุกแขนง เพื่อให้สื่อเป็นสื่อแบบมืออาชีพที่ยึดหลักจริยธรรมของวิชาชีพตนได้อย่างเต็มภาคภูมิ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ดรุณี หิรัญรักษ์ _____ 3

บทความวิจัย

จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน :

การศึกษาในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียน

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท _____ 7

บทความวิชาการ

เนื้อหาการเรียนการสอนกฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน

ดร.บุปผา บุญสมสุข _____ 27

การพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิตพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์ _____ 44

ภาพลบบสื่อกีฬา : ปัญหาระหว่างจริยธรรมกับการอยู่รอด

อาจารย์นฤนาถ ไกรนรา _____ 63

บทความวิชาชีพ

เหลียวหลังแลหน้าการกำกับและจริยธรรมสื่อมวลชน

สุภิญญา กลางณรงค์ _____ 91

แนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนา “กรอบจริยธรรมนักข่าวพลเมือง”

การปรับใช้ข้อบังคับ “จริยธรรมวิชาชีพสื่อหลัก” กับ “นักข่าวพลเมือง”

พรรณิ อมรวิพุธพนิช _____ 108

ตำราปริทัศน์

เว็บไซต์ทางจริยธรรมสื่อมวลชนของต่างประเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัชญ์ ครุจิต _____ 129

บทความวิจัย

จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน : การศึกษาในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียน

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท*

จากบทบาทหน้าที่ที่ปรากฏอยู่จากอดีตจนปัจจุบัน เราคงไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมได้ เพราะสื่อมวลชนทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน และในโลกส่วนอื่นๆ ที่อยู่ห่างไกล ทำให้ประชาชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับความบันเทิง และสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตผ่านสื่อได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาไปไกลจนเกินกว่าจะหยุดยั้ง บทบาทของสื่อมวลชนยิ่งมีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนยุคดั้งเดิมในรูปแบบของหนังสือพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ จนกระทั่งสื่อสมัยใหม่ที่มีการเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย เช่น อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่ทำให้มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และสามารถเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากขึ้นพร้อมๆ กัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันจึงหนีไม่พ้นการบริโภคสื่อ หรือการบริโภคข้อมูลข่าวสารทั้งความรู้และความบันเทิงผ่านสื่อได้เลย

นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการสื่อมวลชนของโลกตะวันตกในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 18 บทบาทของสื่อมวลชนในยุคแรกคือหนังสือพิมพ์ (newspapers) ซึ่งมีความสำคัญมากจนทำให้สื่อมวลชนได้รับการยกย่องว่าเป็นฐานันดรที่สี่ (Fourth Estate) ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนทางสังคมได้ ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้มีสื่อเชิงธุรกิจและเชิงประชานิยม (commercial and popular press) เกิดขึ้นมาก จึงทำให้สื่อมีอิทธิพลในการขับเคลื่อนทั้งสังคมและเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน ธุรกิจหนังสือพิมพ์ในอดีตใช้บุคลากร เทคโนโลยี และเครื่องมือทางธุรกิจเพื่อดำเนินงานด้านข่าวสารด้วยความรวดเร็วและสามารถสื่อสารกันได้กว้างไกล แต่บางครั้งแทนที่สื่อจะเน้นการนำเสนอความคิดเห็น (opinion) อย่างตรงไปตรงมา หนังสือพิมพ์ในยุคนั้นก็กลับไปเน้นธุรกิจของข่าว (business of news) โดยเน้นข่าวลืออื้อฉาวเพื่อความตื่นเต้นของผู้อ่านหรือเพื่อหวังเพิ่มยอดขาย บางครั้งมีการนำเสนอข่าวสารอย่างขาดความรับผิดชอบ และขาดซึ่งจริยธรรม ปัญหานี้มีมานานนับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 ในประเทศสหรัฐอเมริกา

* ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เนื่องจากผู้ผลิตหรือเจ้าของสื่อเน้นการทำกำไรจากธุรกิจสื่อมากเกินไป จนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมและนำไปสู่การรณรงค์เรียกร้องให้มีการทบทวนถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและขอให้มีการตรวจสอบสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมีความรับผิดชอบ มีความน่าเชื่อถือ และมีความเป็นวิชาชีพมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ในเวลาต่อมาจึงมีการก่อตั้งสมาคมนักหนังสือพิมพ์ (Journalism Association) ขึ้นเพื่อให้มีบทบาทในการถ่วงดุลกับสื่อเชิงธุรกิจ โดยสนับสนุนความเป็นนักวิชาชีพ ให้มีการรายงานข่าวด้วยความเป็นกลางและความถูกต้องตรงตามความเป็นจริงเพื่อให้ประชาชนผู้อ่านได้รับประโยชน์

ต่อมาเมื่อสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้เข้ามามีบทบาทในวงการสื่อสารมวลชนมากขึ้น เช่น วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ทำให้ประชาชนผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าถึงเนื้อหาต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็วและทั่วถึงมากขึ้น บทบาทของสื่อมวลชนจึงขยายออกไปเสมือนไม่มีขอบเขตจำกัด ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตกลายมาเป็นเครื่องมือที่ปฏิวัติการสื่อสารของมนุษย์ แต่ศักยภาพของสื่อใหม่ก็ทำหายนการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนด้วยในขณะเดียวกันแม้ว่าหน้าที่หลักที่สำคัญของสื่อมวลชนคือ การให้ข้อมูลข่าวสาร (to inform) การให้การศึกษา (to educate) และการให้ความบันเทิง (to entertain) แต่ในการทำหน้าที่เหล่านั้นก็ยังมีประเด็นที่ถกเถียงกันอย่างไม่จบสิ้น เช่น กรณีที่สื่อมีการนำเสนอภาพและเนื้อหาที่รุนแรง ลามกอนาจาร ไม่เหมาะสมต่อกาลเทศะและวุฒิภาวะของผู้อ่านและผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชนหรือการรายงานข่าวที่ไม่เป็นกลางและบิดเบือนประเด็น ซึ่งสื่อมวลชนประเภทนี้ยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศตลอดมา

อันที่จริงนั้น วิชาชีพสื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่ได้รับสิทธิและเสรีภาพเป็นพิเศษจากทุกสังคมมานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะเชื่อกันว่า “เสรีภาพของสื่อคือเสรีภาพของประชาชน” เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) หรือเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) เป็นสิทธิทางการเมืองในการสื่อสารความคิดของบุคคลผ่านการพูดและการแสดงออก สิทธิและเสรีภาพในการพูดได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนภายใต้ข้อ 19 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) และได้รับการยอมรับในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยได้รับรองเป็นภาคีของกฎหมายทั้งสองฉบับเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ประเทศต่างๆ หลายประเทศก็มีบทบัญญัติของกฎหมายรับรองถึงความมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนรวมถึงสื่อด้วย เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติที่เรียกว่า First Amendment ซึ่งห้ามการกระทำใดๆ ที่เป็นการปิดกั้นการแสดง

ความคิดเห็นของสื่อ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 39 และ พ.ศ.2550 มาตรา 45 และ 46 ถึงกระนั้นก็ตาม สังคมก็ยังมีคำถามทุกวันว่า ความมีเสรีภาพของสื่อ นั้นได้ถูกใช้ควบคู่ไปกับความรับผิดชอบทางจริยธรรมด้วยหรือไม่

ประเด็นปัญหาต่างๆ เหล่านี้เคยเกิดขึ้นในอดีตและยังดำรงอยู่จนถึงยุคปัจจุบัน แม้ว่า จะเกิดแนวคิดในกลุ่มบรรทัดฐานหรือปทัสฐานของสื่อ (Normative Theories of Media) ซึ่งกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อในอุดมคติหรือที่ควรจะเป็น เช่น ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสื่อต่อสังคม (Social Responsibility Theory of the Press) ซึ่งบุคคลในแวดวงวิชาชีพ สื่อมวลชนย่อมรู้จักกันเป็นอย่างดี และแม้ว่าสื่อมวลชนจะได้แสดงความรับผิดชอบต่อ การสร้างกรอบจริยธรรมและจรรยาบรรณของตนขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นเครื่องมือควบคุมในการทำหน้าที่ของตนแล้วก็ตาม แต่ปัญหาที่ผู้บริโภคสื่อได้รับความเสียหาย เสียเปรียบ หรือถูกชักจูงไปในทางที่มีขอบจากอิทธิพลของสื่อก็ยังคงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็น เกี่ยวเนื่องกับเรื่องการที่สื่อนำเสนอข้อมูลที่บิดเบือน เนื้อหารุนแรงและลามกอนาจาร หรือการที่สื่อรับสินบนและละเมิดสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกละเลยหรือมองข้ามได้

จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ในปี พ.ศ.2553 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สนับสนุนให้มีการจัดทำชุดวิจัยเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพต่างๆ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือวิชาชีพสื่อมวลชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย 2) ศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน 3) หาแนวทาง/มาตรการ กำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน และ 4) นำเสนอกรอบ จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้เขียนเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ในนามศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัย เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันไป มีการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนและผู้บริหารสื่อประเภทต่างๆ คือหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต จำนวน 20 คน ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนและประชาชนจำนวน 400 คน จากภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคใต้ และขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์กลุ่ม นักวิชาการและนักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนจำนวน 30 คน พร้อมทั้งการจัดเสวนาวิชาการ อีก 2 ครั้งเพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง

ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มสธ. ร่วมกับโครงการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จัดการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “จริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อมวลชนไทยในโลกแห่งการแข่งขัน” ในวันที่ 26 เมษายน 2555 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีผู้ร่วมเสวนาคือคุณบุญเลิศ ศษายุทธเดช อดีตที่ปรึกษาสำนักพิมพ์มติชน ดร.นิพนธ์ นาคสมภพ นายกมลาคม ไทรทัศน์ดาวเทียม (ประเทศไทย) และคุณชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี นายกมลคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

ผลการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนสามารถสรุปได้ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สภาพการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย

การวิจัยนี้พบว่าสื่อในประเทศไทยมีปัญหาด้านจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น เกิดจากการที่มืองค์กรสื่อเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อใหม่ และสื่อชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ยังขาดองค์กรวิชาชีพรองรับอย่างเป็นทางการ ทำให้สื่อมวลชนเหล่านี้ยังไม่มีแนวทางในการกำกับดูแลที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติภายใต้ระบบทุนนิยม มีการแทรกแซงทางการเมือง การขาดความรู้ด้านจริยธรรม และการขาดความเคร่งครัดในการกำกับดูแลกันเอง ปัญหาด้านจริยธรรมอาจเกิดจากความไม่รู้ของผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้บริหารไม่มีการตรวจสอบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนเองก็มีความพยายามในการที่จะพัฒนาจริยธรรมของตนเองด้วย

การวิจัยนี้พบว่า การที่สื่อมวลชนไม่ปฏิบัติตามหรือละเมิดจริยธรรมมีสาเหตุมาจากความไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดความใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจังขององค์กรสื่อ ผู้ปฏิบัติงานสื่อไม่ให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม การยึดแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลตนเอง การไม่มีกฎหมายและไม่มีสมาคมที่เข้ามาดูแล นอกจากนี้การละเมิดจริยธรรมอาจเกิดจากการดำเนินธุรกิจสื่อแบบทุนนิยม ทำให้สื่อคำนึงถึงรายได้หรือผลตอบแทนเชิงธุรกิจมากกว่าความถูกต้อง รวมถึงการผูกขาดแข่งขันทางธุรกิจจนอาจทำให้สื่อขาดจริยธรรมได้

วิจัยนี้พบว่า ปัญหาสภาพการบังคับใช้จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมี 2 กรณี คือ 1) กรณีที่สื่อมวลชนเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพอยู่แล้ว เมื่อสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจริยธรรม ก็จะมีการฟ้องร้อง ร้องเรียน และจะมีการสอบสวน แต่ส่วนใหญ่ไม่อาจควบคุมกันเองได้ เพราะมีความสัมพันธ์และเกรงใจกันเอง และ 2) กรณีที่สื่อมวลชนยังไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ โดยเฉพาะสื่อที่เกิดขึ้นใหม่ ควรมีการใช้ระเบียบหรือกฎหมายรองรับให้มืองค์กรวิชาชีพรับผิดชอบกำกับดูแลด้วย

2. ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมีอยู่ 4 ประการคือ 1) ด้านเจ้าของทุน ธุรกิจรวมไปถึงผู้ปฏิบัติงาน 2) ด้านการเมือง 3) ด้านภาครัฐ และ 4) ด้านภาคประชาชน

ปัญหาอุปสรรคด้านเจ้าของทุน

ปัจจัยด้านธุรกิจถือว่าเป็นปัญหาหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้าง ทิศทาง เนื้อหา และบทบาทต่างๆ ของสื่อมวลชนจนอาจทำให้สื่อขาดการคำนึงถึงจริยธรรม เนื่องจากมุ่งไปที่ผลตอบแทนเชิงธุรกิจมากกว่าความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอำนาจของทุนนี้สามารถส่งผลกระทบต่อระดับผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนได้

ปัญหาอุปสรรคด้านการเมือง

การเมืองมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมสื่อใน 2 ลักษณะ คือ 1) การแทรกแซงสื่อเพื่อผลประโยชน์หรืออำนาจแก่ฝ่ายตน รวมถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของสื่อกับการเป็นนักการเมืองซึ่งทั้งสองลักษณะมีผลต่อการทำหน้าที่อย่างเป็นกลาง

ปัญหาอุปสรรคด้านภาครัฐ

ภาครัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชนในเชิงนโยบายซึ่งส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้กำหนดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริงหรือในทางปฏิบัติรัฐไม่ได้ให้การสนับสนุนและมีกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องจริงจังหรือบางครั้งการทำหน้าที่ของสื่อก็มีการเผชิญกับอำนาจรัฐด้วย

ปัญหาอุปสรรคด้านประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคด้านประชาชนคือการที่ประชาชนขาดความรู้เท่าทันสื่อ และขาดการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน จึงไม่สนใจในประเด็นเชิงจริยธรรมของสื่อมากเท่าที่ควร

3. กลไกในการกำกับดูแลจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบ และการควบคุมหรือการตรวจสอบกันเอง เพราะสื่อย่อมมีความเข้าใจในธรรมชาติของสื่อด้วยกันเองมากกว่าผู้อื่น นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีความเห็นว่าต้องใช้สังคมควบคุมด้วย อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลกันเองมักจะมีปัญหาด้านการบังคับหรือการลงโทษ จึงมักเป็นการขอความร่วมมือมากกว่าการกำกับดูแลกันเอง เมื่อเกิดความผิดพลาดจะเกิดการตักเตือนกันและขอความร่วมมือ นอกจากนี้ การควบคุมกันเองเชิงจริยธรรมควรปราศจากการแทรกแซงของภาครัฐโดยภาครัฐควรมีบทบาทในฐานะเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก

ส่วนประเด็นการสร้างกรอบจริยธรรมร่วมกัน หรือแยกกันตามแขนงวิชาชีพสื่อ นั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นด้วยกับ 2 แนวทาง คือ 1) ควรมีการสร้างจริยธรรมร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว และ 2) ควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อยแยกตามแขนงวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลที่มีแนวคิดว่าควรมีการสร้างจริยธรรมร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว ให้เหตุผลว่าจะทำให้สื่อมวลชนมีจุดยืนที่แน่นอนตรงกัน แต่ที่สำคัญคือจริยธรรมต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เห็นว่าควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อย กล่าวว่าธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน และเนื้อหาข่าวสารเดียวกันที่ถูกนำไปเผยแพร่ในรูปแบบสื่อที่แตกต่างกันควรมีการใช้วิจารณญาณและการกำกับดูแลที่ต่างกันด้วย

4. ความจำเป็นของการเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ โดยส่วน

ที่เห็นด้วยนั้นระบุว่า มีผลดีเพราะทำให้สื่ออยู่ภายใต้กฎระเบียบแบบแผน แต่สมาคมวิชาชีพ ต้องมีความเข้มแข็ง ไม่มีการเมือง พวกฟ้องหรือผลประโยชน์มาเกี่ยวข้อง มิฉะนั้นสื่อก็จะไม่ เข้มแข็งและอาจตกเป็นเครื่องมือของคนบางกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเข้า เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพมีความกังวลว่าอาจกลายเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองหรือเป็นช่อง ทางแสวงหาผลประโยชน์ได้

สำหรับการสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชน 4 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มสื่อหนังสือพิมพ์ กลุ่มสื่อวิทยุกระจายเสียง กลุ่มสื่อโทรทัศน์ และกลุ่มสื่อ อินเทอร์เน็ตนั้น มีประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่น่าสนใจ คือ สมาคมและองค์กรวิชาชีพสื่อ หนังสือพิมพ์มักไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน ไม่มีอำนาจในการลงโทษ มีแต่การขอความร่วมมือ นอกจากนั้น ผู้ประกอบการวิชาชีพไม่มีความเป็นมืออาชีพมากพอ หลายครั้งที่ผู้สื่อข่าวมี จิตสำนึกในเรื่องจริยธรรม แต่โครงสร้างใหญ่คือตัวองค์กรสื่อไม่ได้วางระบบให้มีการปกป้อง ผู้สื่อข่าวในเรื่องนี้ เน้นการทำข่าวให้ขายได้ก่อนในขณะที่ประเด็นเรื่องจริยธรรมเป็นเรื่องรอง การใช้หลักกำกับดูแลตนเองมีปัญหาคือทั้งสื่อที่เป็นตัวบุคคล และสื่อที่เป็นองค์กรไม่กำกับดูแล ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับสื่อวิทยุกระจายเสียงนั้น ปัจจุบันมีการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงเป็น จำนวนมากและหลากหลายประเภท และผู้จัดรายการวิทยุให้ความสำคัญต่อความต้องการของ นายทุนมากกว่าจริยธรรมที่ควรจะมีในฐานะที่เป็นสื่อมวลชน จึงไม่สนใจที่จะควบคุมหรือตรวจสอบ การทำงานของตนหรือของผู้จัดรายการอื่นๆ เพราะขณะนี้ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมาย ที่ชัดเจนในการควบคุม อาศัยเพียงมาตรการว่ากล่าวตักเตือน หรือกระแสดอรับจากผู้ฟังและ กระแสสังคม ซึ่งไม่มีประสิทธิภาพนัก ส่วนสื่อโทรทัศน์มุ่งทำเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจสนองผู้ ชมระดับล่าง ปัจจุบันจึงมีการถ่ายทอดเนื้อหารายการที่ไม่สมควร ทำให้เกิดการเลียนแบบที่ ไม่เหมาะสม ทั้งยังมีการเสนอข่าวความรุนแรง เช่น ข่าวอาชญากรรม ส่วนอินเทอร์เน็ตเป็น ช่องทางการสื่อสารที่ง่ายและรวดเร็ว รวมถึงมีความเป็นส่วนตัวในการสื่อสาร ทำให้มีความ ซ้ำซ้อนยากแก่การแยกแยะและตรวจสอบจริยธรรมของแต่ละบุคคล

ผู้ร่วมอภิปรายในการสัมภาษณ์กลุ่มให้ความเห็นที่สื่อมวลชนควรกำกับดูแลจริยธรรม โดยเริ่มจากตัวเอง โดยใช้จริยธรรมที่มีในชีวิตประจำวันเป็นหลักและนำมาใช้ในวิชาชีพด้วย ส่วนมาตรการป้องกัน การดูแล และการลงโทษ สามารถแบ่งเป็นระดับต่างๆ คือ เริ่มจาก ระดับว่ากล่าวตักเตือนของผู้จัดรายการด้วยกันผ่านสมาคมวิชาชีพ ระดับการกำกับดูแลตาม มาตรการทางกฎหมาย จนถึงระดับสังคม คือ กระแสสังคมจากผู้ฟังและสังคมร่วมกันตรวจ

สอบ ดูแล และเรียกร้องให้ผู้จัดรายการสนใจในจริยธรรมของตนเอง บางครั้งผู้เสียหายที่ได้
รับผลกระทบจากสื่อมวลชนก็ไม่มีทางเลือกด้วยเหตุของข้อจำกัดในเรื่องทุนทรัพย์ หรือเห็น
ว่าเป็นการเสียเวลา ดังนั้นองค์กรสื่อและเจ้าของสื่อจะต้องกล้าตรวจสอบหรือเซนเซอร์ตนเอง
และคนของตน โดยเฉพาะเรื่องที่มีผิดจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ การกำกับดูแลที่ควรจะเป็น
ไปคือการกำกับดูแลร่วมกัน (co-regulation) ระหว่างภาครัฐ องค์กรสื่อ และภาคประชาชน
ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ปกครองควรกลั่นกรองชี้แนะให้กับเด็กและเยาวชน ควรมีองค์กรกลางมาจัด
ทำมาตรฐานเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติ ควรให้นักวิชาชีพ/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ปฏิบัติงานเข้า
ร่วมในการพิจารณาหรือจัดทำกฎระเบียบ/มาตรฐานให้เหมาะสม ผู้ประกาศหรือผู้ดำเนิน
รายการควรมีมาตรฐานกลางรับรองซึ่งมีการควบคุมโดยองค์กรวิชาชีพ ยิ่งไปกว่านั้น สถาบัน
ครอบครัวจัดว่าเป็นสังคมใกล้เคียงที่สุดที่ต้องช่วยปลูกฝังเรื่องจริยธรรมควบคู่ไปกับสถาบันการ
ศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชนด้วย

ผู้ร่วมอภิปรายในการสัมภาษณ์กลุ่มยังให้ความเห็นว่า การละเมิดหรือการที่สื่อมวลชน
ไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมก่อให้เกิดผลกระทบใน 3 ส่วนหลักๆ คือ 1) ด้านประชาชน เพราะสื่อ
มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่าน/ผู้ชม/ผู้ฟัง/ประชาชนในฐานะที่เป็นผู้รับสื่อหรือประเด็นสาร
2) ด้านสังคม เพราะสื่อช่วยให้ข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็วจึงทำให้มีผลกระทบต่อสังคม
ในวงกว้างได้ง่าย และ 3) ด้านตัวสื่อเอง เพราะการขาดจริยธรรมทำให้สื่อขาดความน่าเชื่อถือ
ในความรู้สึกของประชาชน

จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และการสำรวจความคิดเห็นเชิงปริมาณจากกลุ่ม
สื่อมวลชนและกลุ่มประชาชน ผู้วิจัยสรุปประเด็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่สามารถ
นำมากำหนดเป็นกรอบจริยธรรมในภาพรวม โดยให้น้ำหนักจากมากไปน้อยตามระดับความ
คิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยตัดประเด็นที่มีความหมาย
ซ้ำกันออกไป จะได้ กรอบจริยธรรมจาก 22 ประเด็นสำคัญ ดังแสดงในตารางด้านล่าง

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ดังนี้

ลำดับ	ประเด็น	ค่าเฉลี่ย
1	ความรับผิดชอบต่อสังคม	4.37
2	การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ	4.37
3	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพ	4.36
4	ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน	4.35
5	ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล	4.34
6	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ	4.32
7	ความซื่อสัตย์ และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน	4.32
8	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จและสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น	4.31
9	การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์การยึดถือในเกียรติและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ	4.31
10	การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนาและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม	4.30
11	การทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ให้สังคมตรวจสอบได้	4.28
12	การดำรงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดี	4.28
13	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือวุ่นวายในสังคม	4.28
14	การมีความรับผิดชอบต่อด้านจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อ	4.28
15	การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ	4.27
16	การระมัดระวังตรวจสอบผู้แสดงความคิดเห็นที่ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ	4.26
17	การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล	4.25
18	การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ/การครอบงำของธุรกิจหรืออิทธิพลที่มีขอบ	4.25
19	การเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น	4.23
20	การช่วยชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง	4.23
21	ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว	4.22
22	การไม่นำเสนอภาพหรือข้อความที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	4.22

1. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนควรมีมาตรการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งมีความจริงจังในการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) เพื่อเป็นการยกมาตรฐานวิชาชีพของตน และไม่ควรถูกปิดกั้นการตรวจสอบจากสังคม ควรเปิดโอกาสให้องค์กร/บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ในรูปแบบการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ และการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคคลภายนอกว่าสื่อได้ทำหน้าที่บนพื้นฐานของจริยธรรม ไม่เห็นแก่พวกพ้อง และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารมวลชน

ผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารมวลชนควรมีความยึดมั่นในจริยธรรม/จรรยาบรรณในวิชาชีพของตนตามที่ได้รับการสอน/อบรมมาจากสถาบันการศึกษาและขององค์กรวิชาชีพ ไม่ควรเห็นแก่ผลประโยชน์หรือความสัมพันธ์ส่วนตัว จนละเลยบทบาทหน้าที่ของสื่อในการสร้างสรรค์และจรรโลงสังคม นอกจากนี้ การรวมกลุ่มวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนจะช่วยให้สื่อมีความเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็งในการตรวจสอบและพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรกำกับดูแล

องค์กรกำกับดูแล เช่น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สามารถมีบทบาทเชิงรุกในการเป็นตัวกลางส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ได้ โดยการใช้อำนาจตามที่กฎหมายมอบหมายหน้าที่ให้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มวิชาชีพสื่อ การพัฒนาเนื้อหารายการ และการประกอบกิจการสื่อบนหลักของจริยธรรมโดยให้ทุนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านสื่อสารมวลชนอย่างกว้างขวาง

4. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาทั่วไปควรปลูกฝังความรู้เท่าทันสื่อให้แก่นักเรียนตั้งแต่ยังเด็ก เพราะเด็กเติบโตมาในโลกของสื่อ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีสื่อใหม่ซึ่งเด็กสามารถเข้าถึงได้ง่ายตลอด 24 ชั่วโมง และมีเนื้อหาที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็กอย่างท่วมท้น ส่วนสถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน ก็มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรู้และทัศนคติในการประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนให้แก่บุคลากรสื่อในอนาคต ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับจริยธรรมมากเท่ากับเนื้อหาทาง

วิชาการ และควรประสานความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และสามารถผลิตนักวิชาชีพที่สามารถออกไปปฏิบัติงานสื่อสารมวลชนได้ในโลกแห่งความเป็นจริง

5. ข้อเสนอแนะสำหรับภาคประชาชน

เนื่องจากประชาชนคือหัวใจหรือเป้าหมายของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ดังนั้นประชาชนและสังคมจึงควรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนในฐานะผู้อ่าน/ผู้ฟัง/ผู้ชม ในระดับครอบครัว ผู้ปกครองควรทำหน้าที่ชี้แนะให้เด็กมีความรู้เท่าทันสื่อ รู้จักแยกแยะสื่อที่ดีและไม่ดี รู้จักเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสม ในระดับสังคม ประชาชนควรมีบทบาทหน้าที่เชิงรุกในการตรวจสอบการทำหน้าที่ของสื่อโดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น ส่งข้อคิดเห็น การสนับสนุนสื่อที่มีจริยธรรม การต่อต้านสื่อที่ขาดจริยธรรม การมีส่วนร่วมในฐานะสภาผู้ชม กลุ่มผู้ปกครอง ฯลฯ เพื่อให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและมีจริยธรรม

หลังจากจบงานวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนฉบับนี้แล้ว ผู้เขียนพบว่า มีผู้สนใจทำงานวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทยอีกหลายฉบับ แสดงให้เห็นว่าประเด็นจริยธรรมยังคงอยู่ในความสนใจของวงการวิชาการและวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกที่เกิดขึ้นทุกวินาที ด้วยเทคโนโลยีโทรคมนาคมและการสื่อสารที่ช่วยให้คนรับส่งข่าวสารกันได้สะดวกและรวดเร็ว การแข่งขันอย่างไม่หยุดยั้งของธุรกิจสื่อที่กลายเป็นองค์กรระดับโลก และความต้องการบริโภคข้อมูลข่าวสารของประชาชนทุกกลุ่มเกิดขึ้นอย่างไม่มีขีดจำกัด สิ่งเหล่านี้เป็นตัวเร่งให้สื่อมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตคนและสังคมอย่างมากมายและกว้างไกลอย่างไร้พรมแดน มุมมองของจริยธรรมสื่อมวลชนจึงไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในขอบเขตของประเทศใดประเทศหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น ผู้ที่สนับสนุนให้จริยธรรมสื่อมวลชนเป็นประเด็นระดับสากลให้เหตุผลว่า 1) ปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากจริยธรรมสื่อมวลชนที่มีอยู่เดิมไม่สามารถครอบคลุมปัญหาจริยธรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นกับสื่อมวลชนที่ทำงานในระดับสากล/นานาชาติได้ และ 2) ปัญหาในทางจริยธรรม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้คนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในระดับโลก เช่น การสื่อสารผ่านดาวเทียมและอินเทอร์เน็ต ดังนั้นสื่อมวลชนจึงควรมีความรับผิดชอบต่อระดับโลกในรูปแบบใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม โดยควรคำนึงถึงความหลากหลายในมิติต่างๆ ในโลกด้วย มิฉะนั้นการทำงานที่ขาดจริยธรรมของสื่อมวลชนจึงอาจส่งผลกระทบต่อระดับโลกได้เช่นกัน

จริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน

การที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้มีการจัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)” ภายในปี พ.ศ.2558 ซึ่งกำลังจะมาถึงในเวลาอันใกล้ และจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือในด้านต่างๆ รวมทั้งจะทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างประชากรในภูมิภาคอาเซียนมีความสะดวกและเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วมากยิ่งขึ้น สื่อมวลชนทุกประเภทในแต่ละประเทศสมาชิกจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมระหว่างกันซึ่งบทบาทเหล่านี้ควรกระทำภายใต้กรอบจริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อมวลชนด้วยแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีความหลากหลายและแตกต่างในมิติด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม จึงส่งผลต่อแนวทางปฏิบัติงานของสื่อและระดับความเข้มงวดในการกำกับดูแลสื่อมวลชน และนั่นย่อมหมายถึงมาตรฐานทางจริยธรรมของสื่อในแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกันด้วย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้นี้ได้ ดังนั้น การแสวงหาแนวทางเพื่อพัฒนาและส่งเสริมมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนในประเทศสมาชิกอาเซียนจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพื่อให้สื่อมวลชนในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในภูมิภาคอาเซียนโดยรวม รวมทั้งเป็นโอกาสให้แต่ละประเทศมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค เสนอแนะแนวทางการกำกับดูแลและสร้างสรรค์กรอบจริยธรรมที่มีความเหมาะสมกับบริบทของภูมิภาค เพื่อให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ด้วยความถูกต้องเหมาะสมภายใต้กรอบแห่งเสรีภาพและความรับผิดชอบสูงสุดต่อสังคมอาเซียนร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรและเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และมอบหมายให้ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชดำเนินการร่วมกับสถาบันวิชาการสื่อสารมวลชน องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะการวิจัยเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาบุคลากรดังกล่าวของ กสทช. ซึ่งผู้เขียนเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยการวิจัยเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Media Ethics) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม จรรยาบรรณ และการกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชนของประเทศในภูมิภาคอาเซียน

2. ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน
3. ศึกษาผลกระทบเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อแพร่ภาพกระจายเสียงและสื่อใหม่ในภูมิภาคอาเซียน
4. หาแนวทาง/ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมจริยธรรมของสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน
5. นำเสนอกรอบจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน

การวิจัยเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียนมีระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี เก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์นักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน รวมทั้งผู้แทนองค์กรวิชาชีพสื่อในภูมิภาคอาเซียนจำนวน 28 คน การสัมภาษณ์สื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียนนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 28 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์นักวิชาการไทยจำนวน 4 คน และนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนไทยจำนวน 12 คน ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าและสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ รวมทั้งการส่งคำถามให้ตอบผ่านระบบออนไลน์ในกรณีที่ไม่สามารถนัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ได้ 2) การสัมภาษณ์ชาวต่างชาติจำนวน 12 คน ใช้การสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าในประเทศไทยและในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งคำถามเพิ่มเติมให้ตอบผ่านระบบออนไลน์ ผู้ให้ข้อมูลชาวต่างชาติเป็นชาวกัมพูชา 1 คน ลาว 1 คน อินโดนีเซีย 1 คน มาเลเซีย 2 คน พม่า 3 คน เวียดนาม 2 คน ชาวออสเตรเลีย และชาวเยอรมันผู้ทำงานด้านสื่อสารมวลชนในอาเซียน 2 คน ในจำนวนนี้มีนักวิชาการ 1 คน และนักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนจำนวน 11 คน สื่อมวลชนส่วนใหญ่ทำงานด้านข่าว เช่น นักข่าว บรรณาธิการ นักหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังมีผู้บริหารระดับสูงของสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์แห่งชาติ รวมทั้งนักสื่อสารมวลชนออนไลน์ ทุกคนมีประสบการณ์ทำงานด้านสื่อสารมวลชนระหว่าง 10-30 ปี

หลังจากสรุปผลการวิจัยเบื้องต้นแล้ว ได้มีการจัดประชุมนำเสนอผลงานและรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อในประเทศไทย (stakeholders hearing) ในรูปแบบการเสวนาวิชาการเรื่อง “จริยธรรมสื่ออาเซียน : โอกาสและความเป็นไปได้” เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2557

ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร มสธ. ร่วมกับ กสทช. และ Thai PBS จัดการเสวนาวิชาการเรื่อง จริยธรรมสื่ออาเซียน: โอกาสและความเป็นไปได้ โดยมีผู้ร่วมเสวนาคือ รศ.อรุณีประภา ทอมเศรษฐี ประธานสภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย) คุณสมชัย สุวรรณบรรณ ผู้อำนวยการองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย คุณชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี ที่ปรึกษาชมรมนักข่าวอาเซียน และผู้ดำเนินการเสวนา ดร.เจษฎา ศาลาทอง เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2557 ณ โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ค กทม.

ภายใต้โครงการพัฒนาบุคลากรและเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์นี้ ยังได้มีการจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและการเสวนาวิชาการระดับนานาชาติอีก 2 ครั้ง โดยสถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai PBS) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการและวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งผู้เขียนได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาประกอบการวิจัยด้วย

Regional Symposium on ASEAN Media Ethics จัดโดย Thai PBS เมื่อวันที่ 8-9 ธันวาคม 2557 ณ โรงแรม เจ้าพระยาปาร์ค กทม.

ผลการวิจัยเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียนสามารถสรุปได้ดังนี้
แม้ว่าประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนจะมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน แต่สภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ดังนั้นสภาพการทำงานของสื่อมวลชนในแต่ละประเทศจึงมีความเป็นมาและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งส่งผลถึงปัญหาด้านจริยธรรมและแนวทางการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน

ประชาคมอาเซียนเป็นการรวมตัวกันของประเทศต่างๆ ที่มีความหลากหลายมาก ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญอยู่ที่ ระบบการเมือง วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และสังคมของแต่ละประเทศซึ่งแตกต่างกันไป ดังนั้นการกำหนดประเด็นจริยธรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็อาจจะไปกระทบกับวัฒนธรรม ความเชื่อ และการเมืองของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน จึงเป็นเรื่อง

ยากที่จะบังคับใช้ได้อย่างจริงจังและทำให้แต่ละประเทศมีมุมมองต่างกันในประเทศต้นจริยธรรม บางประเทศ อาจทำให้เกิดอคติและไม่สามารถยอมรับทัศนคติที่แตกต่างกันได้

นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมว่า 1) สื่อขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องจริยธรรมหรือจรรยาบรรณเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติ 2) สื่อมวลชนในหลายประเทศของภูมิภาคอาเซียนได้รับเงินเดือนน้อย ค่าตอบแทนต่ำ จึงมีแนวโน้มที่จะทำผิดจริยธรรมในการรับผลประโยชน์ตอบแทน 3) ผู้ปฏิบัติงานสื่อขาดความเป็นมืออาชีพ ขาดการศึกษาฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพด้านสื่อที่เข้มแข็ง 4) ระบบทุนนิยมสื่อมีผลต่อการที่สื่อมวลชนไม่สามารถปฏิบัติตามจริยธรรม/จรรยาบรรณวิชาชีพการแข่งขั้นที่เข้มข้นในธุรกิจสื่อและความจำเป็นเพื่อการดำเนินธุรกิจให้อยู่รอดอาจมีส่วนบั่นทอนความมั่นคงของการยึดมั่นในอุดมการณ์ของสื่อมวลชนได้ 5) ในบางประเทศ สื่อมวลชนไม่รับรู้ถึงการมีจริยธรรมวิชาชีพเพราะต้องทำหน้าที่ตามที่พรรคการเมืองกำหนดเพื่อสนับสนุนพรรค (คอมมิวนิสต์)

ผลกระทบเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อแพรรภาพกระจายเสียงและสื่อใหม่ในภูมิภาคอาเซียน

สื่อใหม่มีผลกระทบต่อจริยธรรมมาก ไม่เพียงในประเทศไทยหรือในประเทศอาเซียน แต่มีผลกระทบกับทุกประเทศทั่วโลก และเป็นเรื่องยากที่จะควบคุม อย่างไรก็ตาม สื่อใหม่ไม่ใช่สื่อมวลชนไปเสียทั้งหมด จึงต้องมีการแยกแยะและนิยามให้ถูกต้อง การกำกับดูแลจริยธรรมของบุคคลจึงเป็นเรื่องยาก เพราะการกำหนดกรอบจริยธรรมขึ้นมากำกับกับส่วนที่เป็นสื่อมวลชนก็อาจจะไปกระทบกับส่วนที่เป็นเสรีภาพในการแสดงออกของปัจเจกชนได้

ผลกระทบจากสื่อใหม่ที่เห็นได้ชัดคือ ความรวดเร็วที่คู่มากับความผิดพลาด สื่อออนไลน์เป็นแหล่งเผยแพร่ข่าวสื่อ การรุกร้าความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น และการใช้ภาษาเพื่อสร้างความเกลียดชังได้ง่ายที่สุด และรวดเร็ว รวมทั้งการละเมิดลิขสิทธิ์ นอกจากนี้ ทุกวันนี้สื่อมวลชนเองก็ใช้สื่อใหม่โดยเฉพาะ Facebook ของบุคคลสำคัญเป็นแหล่งข่าวด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งยังมีความเห็นว่าโทรทัศน์ยังจัดว่าเป็นสื่อดั้งเดิมที่มีอิทธิพลสูงต่อปัญหาด้านจริยธรรมเช่นกัน เพราะมีทั้งภาพและเสียง จึงมีความเปราะบางที่จะนำเสนอภาพที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือกลายเป็นผู้ซ้ำเติมความทุกข์ยากของผู้ที่ตกเป็นข่าว

แนวทาง/ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมจริยธรรมของสื่อในภูมิภาคอาเซียน

การวิจัยนี้เสนอแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมร่วมของสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน

ดังนี้

- 1) การส่งเสริมจริยธรรมควรต้องเริ่มจากในระดับประเทศของตนเองก่อน แล้วจึงขยายไปเป็นข้อกำหนดร่วมของสื่อมวลชนในระดับภูมิภาคอาเซียน
- 2) การส่งเสริมจริยธรรมควรเริ่มจากระดับปัจเจกขึ้นไป คือสร้างความตระหนักเรื่องจริยธรรมในหมู่ประชาชนในภูมิภาคอาเซียนให้กว้างขวาง และส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อมวลชน (media literacy) ให้แก่ภาคประชาชน เพื่อให้พลังประชาชนผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารจะเป็นตัวกำกับจริยธรรมของสื่อมวลชนทางอ้อม
- 3) สร้างความเป็นมืออาชีพให้แก่สื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน โดยให้การศึกษาและฝึกอบรมทางวิชาชีพสื่อมวลชนแก่ผู้ปฏิบัติงานทั้งในระดับประเทศและภายใต้ความร่วมมือของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน
- 4) จัดให้มีเวทีพูดคุย ประชุมและสัมมนาด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียนอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นโอกาสให้สื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียนได้มีโอกาสพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ ตลอดจนแสวงหาทางแก้ปัญหา ด้านจริยธรรมร่วมกันและจะนำไปสู่ข้อตกลงในการกำหนดจริยธรรมร่วมกันได้

ข้อเสนอกรอบจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน

จากผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญเพื่อนำเสนอเป็นกรอบจริยธรรมร่วมสำหรับสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียนได้ดังนี้

1. สื่อมวลชนอาเซียนควรมีความเข้าใจและเคารพความแตกต่างและความหลากหลายด้าน เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในแต่ละบริบทของแต่ละประเทศในอาเซียน การส่งเสริมความเป็นชาตินิยมต้องไม่กระทบถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอาเซียน
2. สื่อมวลชนอาเซียนควรเคารพสิทธิมนุษยชนและไม่นำเสนอข้อมูลและภาพที่เป็นการละเมิดผู้อื่นและชนชาติอื่นและมีความระมัดระวังในการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับเด็กสตรีและคนพิการ
3. สื่อมวลชนอาเซียนไม่ควรใช้ภาษาเพื่อสร้างความเกลียดชัง (hate speech) ทั้งในระดับประเทศและในระดับภูมิภาคอาเซียน

4. สื่อมวลชนอาเซียนควรเคารพทรัพย์สินทางปัญญาการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้หรือเผยแพร่ต้องมีการขออนุญาตเจ้าของผลงานหรือมีการอ้างอิงตามวิธีการหรือแนวปฏิบัติที่เหมาะสมหรือเป็นที่ยอมรับได้ในระดับสากล
5. สื่อมวลชนอาเซียนต้องไม่เปิดเผยแหล่งข่าวหรือแหล่งข้อมูลหากการเปิดเผยนั้นจะนำความเสียหายหรือความเดือดร้อนไปสู่แหล่งข่าวนั้นๆ
6. สื่อมวลชนอาเซียนควรนำเสนอข่าวอย่างเที่ยงตรง เป็นกลาง ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน
7. สื่อมวลชนอาเซียนต้องช่วยกันสนับสนุนและยกย่องการทำงานบนหลักจริยธรรม และช่วยกันปกป้องสื่อมวลชนที่ถูกคุกคาม/ทำร้ายเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจริยธรรม
8. สื่อมวลชนอาเซียนควรมีจิตสำนึกสาธารณะในภาพกว้าง ไม่มองข้ามหรือละเลยประเด็นข่าวหรือเรื่องราวที่มีผลกระทบต่อสังคมโลกและภูมิภาค แม้ว่าจะไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศตนเอง เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมหรือความรุนแรง และควรนำเสนออย่างรอบด้าน ไม่ลำเอียงหรือมีผลประโยชน์แอบแฝง
9. สื่อมวลชนอาเซียนต้องไม่รับอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์เพื่อแลกกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ขัดต่อจริยธรรม
10. สื่อมวลชนอาเซียนไม่ควรทำการโฆษณาชวนเชื่อหรือโฆษณาสรรพคุณสินค้าเกินจริง
11. สื่อมวลชนอาเซียนควรปฏิบัติงานด้วยการเคารพความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น
12. สื่อมวลชนอาเซียนต้องให้โอกาสผู้ที่ตกเป็นข่าวได้ชี้แจงอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ
13. สื่อมวลชนอาเซียนควรใช้สื่อออนไลน์และเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่อย่างมีความรู้และความรับผิดชอบ เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคลหรือสังคมในทุกระดับ

ข้อเปรียบเทียบจากการวิจัยทั้งสองเรื่อง

จากการวิจัยเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนทั้งสองเรื่อง ผู้เขียนมองเห็นประเด็นร่วมจากผลการวิจัย ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการละเมิด/ไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมในประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคได้แก่ระบบทุนนิยมในธุรกิจสื่อ ค่าตอบแทนในการทำงานต่ำ และการขาดความรู้เรื่องจริยธรรมอย่างเพียงพอ
2. สื่อออนไลน์เป็นภาวะคุกคามด้านจริยธรรมของสังคมในทุกประเทศ แม้ว่าผู้ใช้สื่อออนไลน์จะมีใช้สื่อมวลชนเสมอไป
3. ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อ (media literacy) เป็นแนวทางที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชนผู้บริโภคสื่อและทุกสังคม
4. การให้ความรู้ด้านจริยธรรมและพัฒนาความเป็นวิชาชีพจะช่วยยกระดับมาตรฐานจริยธรรมวิชาชีพของสื่อมวลชนได้

เป็นที่สังเกตว่าผลการวิจัยในประเทศไทยพบว่าประเด็นสำคัญที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมสื่อมวลชนในอันดับต้นๆ ได้แก่ความรับผิดชอบต่อสังคมการคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะการไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพความเป็นกลางไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชนและความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูลในขณะที่การวิจัยในภูมิภาคอาเซียนจะให้ความสำคัญในอีกมิติ ได้แก่ การเคารพสิทธิมนุษยชน ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นประเด็นระดับนานาชาติมากกว่าจริยธรรมสื่อมวลชนทั่วไป

ผู้เขียนเห็นว่าการสร้างกรอบจริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียนเป็นเรื่องที่น่าสนใจ สนับสนุน แม้ว่าจะเกิดผลในทางปฏิบัติได้ยาก เพราะประเทศในอาเซียนมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมแต่ควรเริ่มต้นจากการกำหนดกรอบกว้างๆ เป็นแนวทางที่ทุกประเทศจะปฏิบัติได้ร่วมกัน ก่อนที่จะก้าวไปถึงประเทศที่ลึกซึ้งและซับซ้อนกว่า การที่นักวิชาการและวิชาชีพสื่อมวลชนยังคงมีการถกเถียงกันในประเด็นด้านจริยธรรมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ย่อมเป็นหนทางที่ก่อให้เกิดความตระหนักและสร้างความร่วมมือร่วมใจในการส่งเสริมให้สื่อมวลชนในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียนมีการพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมืออาชีพและสามารถรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการทำงานในวิชาชีพอย่างมีจริยธรรมได้ในที่สุด แม้ว่าจะใช้เวลาก็ตามที

บทความวิชาการ

เนื้อหาการเรียนการสอนกฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน

ดร.บุปผา บุญสมสุข*

สื่อเป็นวิชาชีพที่ควบคู่ไปกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยหลักการเสรีภาพสื่อ สื่อต้องเอาความจริงมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ เสรีภาพของสื่อจะมีมากหรือน้อย ดูได้จากการที่ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างไร เช่น รับข่าวสารได้เพียงด้านเดียว รับข่าวสารเฉพาะรัฐบาลหรือไม่ เพราะความเป็นประชาธิปไตยของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน อาจมีข้อจำกัดในด้านการรักษาความมั่นคงของประเทศ การป้องกันเสรีภาพของผู้อื่น เป็นต้น แต่การใช้เสรีภาพต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ และต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิของผู้อื่นด้วย (มานิจ สุขสมจิตร, 15 พฤศจิกายน 2557)

ปัญหากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน ต้องยอมรับว่าคนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างรวดเร็ว ตลอดเวลา จะเห็นได้จากสถานการณ์ของสื่อออนไลน์ในประเทศไทย มีผู้สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตประมาณ 33 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 50 ของคนไทยทั้งประเทศ ในจำนวนนี้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ประมาณ 30 ล้านคน เป็นผู้ใช้ Facebook 28 ล้านบัญชี เป็นผู้ใช้ Twitter 4.8 ล้านบัญชี เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร เป็นผู้ใช้ Instagram 2 ล้านบัญชี เพื่อติดตามดารา คนที่ชื่นชอบ และชายของเป็นผู้ใช้ Line 15 ล้านบัญชี (ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, 15 พฤศจิกายน 2557)

จากสถานการณ์สื่อออนไลน์ดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยมีการใช้สื่อทางออนไลน์เป็นอันดับสามของโลก รองจากประเทศญี่ปุ่น และประเทศอินโดนีเซีย เมื่อคนส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อออนไลน์กันมาก ทำให้ทุกคนสามารถเป็นเจ้าของสื่อได้เอง ปัญหาที่ตามมาคือ การเสี่ยงกับความไม่เป็นส่วนตัว เช่น กรณีของน้องโลล่าที่มีการเผยแพร่คลิปที่สร้างขึ้นเอง จนเกิดเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์กันในสังคม และสื่อได้นำเรื่องนี้มาเผยแพร่ หรือภาพเหตุการณ์ของชาวอิหร่านที่ทำการเปิดใส่ขาตัวเองขาด และมีคนนำเผยแพร่กลายเป็นกระแสดังในสื่อสังคม จึงทำให้ไม่มีความเป็นส่วนตัว

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการพูด การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ลงไปในสื่อออนไลน์ เช่น ภาพพยาบาลชูสองนิ้ว โดยด้านหลังเป็นผู้ได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สื่อควรตระหนักว่าภาพดังกล่าวมีผลกระทบอย่างไร และควรตรวจสอบที่มาของภาพก่อนนำ

* หัวหน้าสาขาวิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

เสนอหรือไม่ ดังนั้น สื่อสังคมจึงมีอิทธิพลค่อนข้างมากสมัยก่อนเรามีนักเลงปากกา แต่ปัจจุบันเรามีนักเลงคีย์บอร์ด

ปัญหาจริยธรรมของสื่อจึงทำให้คนที่เข้ามาอยู่ในสื่อสังคมออนไลน์มีความซับซ้อนและต้องแข่งกับเวลาเพื่อตอบรับกับสภาวะของแต่ละสื่อ มีการถกเถียงกันเรื่องเนื้อหาการใช้พื้นที่สื่อ จะทำอย่างไรไม่ให้ใช้ในลักษณะการแสวงหาผลประโยชน์กับประชาชน ปัญหาในวงการสื่อที่พบจึงมีความหลากหลาย เช่น กระบวนการคลุมเครือในจริยธรรมของสื่อ รวมถึงการเผยแพร่ภาพ ข้อมูลข่าวสารของผู้สื่อข่าว โดยไม่มีการไตร่ตรอง เพราะสื่อจำนวนมากไม่น้อยไม่สนใจว่าจะต้องรับผิดชอบอะไร คิดว่าตัวเองมีเสรีภาพ

वरुणरुคั ลิมปปีปทุมปาดินี ที่ปริกรูษาสมาคคคผู้ผลิตข่าวออนไลน์ได้นำเสนอแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมของสื่อออนไลน์ และจริยธรรมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ซึ่งมึรายละเอียดคังนี้

แนวปฏิบัติด้านจริยธรรมของสื่อออนไลน์

ข้อที่ 1 สมาชิกพึงเคารพและให้การยอมรับเนื้อหาข่าวหรือภาพข่าวที่ผลิตโดยสมาชิกด้วยกัน โดยการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวดังกล่าว สมาชิกต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มาเวลาในการนำเสนอ รวมทั้งสร้างจุดเชื่อมโยง (link) ของข่าว หรือภาพข่าวนั้น กลับไปยังเว็บไซต์ของสมาชิกที่เป็นผู้ผลิตข่าวหรือภาพข่าวด้วย

ข้อที่ 2 สมาชิกพึงเคารพและให้การยอมรับข้อมูลข่าวสารหรือภาพข่าวที่ผลิตโดยแหล่งข้อมูลอื่น โดยการคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อที่ 3 เนื่องจากการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าว ผ่านเว็บไซต์ของสมาชิกสามารถกระทำได้ตลอดเวลา ดังนั้น สมาชิกพึงใช้วิจารณญาณสูงสุดในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวต่างๆ ด้วยความระมัดระวังสูงสุด เพื่อมิให้นำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นในสังคม

ข้อที่ 4 สมาชิกพึงส่งเสริม สนับสนุน และให้ความเคารพต่อผลงานข่าวหรือภาพข่าวของนักข่าวภาคพลเมือง ไม่ว่าจะข่าวหรือภาพข่าวนั้น จะนำเสนอโดยตรงมายังสมาชิก หรือผ่านช่องทางเว็บไซต์เครือข่ายสังคม (Social Networking) ต่างๆ

จริยธรรมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ข้อที่ 1 ‘สื่อสังคมออนไลน์’ (Social Media) หมายถึง ช่องทางการสื่อสารผ่าน

เว็บไซต์ และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ใช้สามารถสื่อสารเนื้อหา อาทิ Twitter.com, Facebook.com, Youtube.com, Weblog ต่าง ๆ

ข้อที่ 2 การนำเสนอข่าวโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชน ควรมีหลักในการอ้างอิงถึงองค์กรสื่อมวลชน ชื่อองค์กรสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รายละเอียดสัญลักษณ์ หรือชื่อย่อ ที่แสดงถึงองค์กรสื่อมวลชน มาตรการทางเทคนิคที่ยืนยันถึงสถานะและความมีตัวตนขององค์กรสื่อมวลชน รวมถึงการประกาศต่อสาธารณชนตามช่องทางที่องค์กรมีอยู่

ข้อที่ 3 การนำเสนอข้อมูลข่าวสารขององค์กรสื่อมวลชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ควรเป็นไปตามข้อบังคับจริยธรรม หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติขององค์กรที่กำกับดูแลตามที่ระบุไว้ในหมวดหนึ่ง และต้องไม่เป็นการสร้างความเกลียดชังระหว่างคนในสังคม ไม่ยุยงให้เกิดความรุนแรงจนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและเสียหายรุนแรงขึ้นในชาติ

ข้อที่ 4 องค์กรสื่อมวลชนต้องให้ความเคารพและยอมรับข้อมูล ข่าวสาร หรือภาพ ที่ผลิตโดยบุคคลอื่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การคัดลอก เลียน ข้อมความใดๆ จากสื่อสังคมออนไลน์ พึงได้รับการอนุญาตจากเจ้าของข้อความนั้นๆ ตามแต่กรณี

ข้อที่ 5 กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือรายงานข่าวในฐานะสื่อมวลชน ต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อความและข่าวสารนั้นโดยรับรู้ถึงสิทธิ หรือลิขสิทธิ์ขององค์กรหรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลดังกล่าว

ข้อที่ 6 การนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน (1) กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งาน (User Account) ที่ระบุถึงต้นสังกัด ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตามข้อบังคับ จริยธรรม แห่งวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความถูกต้อง (Accuracy) สมดุล (Balance) และการใช้ภาษาที่เหมาะสม (2) กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งานที่ระบุถึงตัวตนอันอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้ ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ใช้งานพึงระมัดระวังการนำเสนอข้อมูลข่าวและการแสดงความคิดเห็นที่อาจนำไปสู่การละเมิดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน

ข้อที่ 7 การรายงานข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน พึงแยก ‘ข่าว’ กับ ‘ความเห็น’ ออกจากกันอย่างชัดเจน พึงระวังการย่อความที่ทำให้ข้อความนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง และพึงระวังการเผยแพร่ข้อมูลข่าวซ้ำ

ข้อที่ 8 ในกรณีที่เวลาเป็นสาระสำคัญของการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร พึงตระหนักถึงมิติของเวลาในการนำเสนอข่าวนั้นๆ ด้วย

ข้อที่ 9 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงตระหนักว่าพื้นที่บนสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะ ไม่ใช่พื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งข้อมูลที่มีการรายงานจะถูกบันทึกไว้และอาจมีผลทางกฎหมายได้

ข้อที่ 10 ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงระมัดระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพอูจาด ลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง

ข้อที่ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน พึงระมัดระวังกระบวนการหาข่าวหรือภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน และควรอ้างอิงแหล่งที่มาเมื่อนำเสนอ เว้นแต่สามารถตรวจสอบและอ้างอิงจากแหล่งข่าวได้โดยตรง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะการรายงานสดผ่านอุปกรณ์ปลายทางต่าง ๆ (Devices) หรือการสร้างข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์จากการประชุม ‘ปิด’ ต้องได้รับอนุญาตจากที่ประชุมก่อน

ข้อที่ 12 หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเกิดความผิดพลาด จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรอื่น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องดำเนินการแก้ไขข้อความที่มีปัญหาโดยทันที พร้อมทั้งแสดงถ้อยคำขอโทษต่อบุคคลหรือองค์กรที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ ต้องให้ผู้ได้รับความเสียหายมีโอกาสชี้แจงข้อมูลข่าวสารในด้านของตนด้วย

นอกจากสื่อออนไลน์จะมีบทบาทมากขึ้นแล้ว สื่อโทรทัศน์ระบบดิจิทัล ก็เป็นอีกสื่อหนึ่งที่กำลังเข้ามามีบทบาทต่อสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปฏิวัติ วิทยาศาสตร์ กรรมการสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ได้พูดถึงระบบดิจิทัลที่เกิดใหม่ว่า ต้องมีการแข่งขันกันในเรื่องของคุณภาพเนื้อหา รวมถึงธุรกิจที่เป็นตัวแปรสำคัญมากที่ไม่ควรละเลย การแข่งขันทางด้านธุรกิจคือปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะถูกแปลงสารไปวัดในเรื่องเรตติ้งของช่องทีวีต่างๆ เพื่อนำมาแข่งขันกันเองในกลุ่ม โดยเฉพาะช่องข่าวที่มีการแข่งขันและทำให้เกิดข่าวในลักษณะล่อแหลม มีการลวงล้าไปสู่เรื่องของจริยธรรม ข่าวสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิส่วนบุคคล

จะเห็นได้ว่าข่าวเชิงสังคมที่ผ่านมามีข่าวที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนค่อนข้างมาก จนกระทั่งกลายเป็นข่าวในเชิงลบ ทำให้เป็นการละเมิดสิทธิทั้งทางกฎหมายและจริยธรรม โดยเฉพาะข่าวข่มขืน เช่น ข่าวข่มขืนเด็กที่มีการเผยแพร่ภาพเด็กที่ถูกข่มขืน และแม่ของเด็กเล่าถึงเหตุการณ์อย่างน่าสะเทือนใจ ซึ่งข่าวในลักษณะนี้ถือเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก หรือในบางครั้งรวมไปถึงเรื่องการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่ถูกนำมาเสนอ อย่างที่ผ่านมามีกรณีหญิงเขมร

ที่มีหน้าอกใหญ่หลังจากการคลอดบุตร และมีการแพร่ภาพออกอากาศ โดยไม่มีการเซนเซอร์ ทำให้ข่าวออกมากในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ถือเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ป่วย หรือข่าวข่มขืน ที่มีการนำเสนอภาพบริเวณอวัยวะเพศเด็ก และปล่อยเสียงคำบรรยายผู้เป็นยาย เล่าถึงรายละเอียดการถูกละเมิด กรณีนี้ผู้ประกาศข่าวสามารถปฏิเสธการอ่านข่าวนี้ได้ในฐานะผู้ประกาศข่าวเป็นผู้คัดกรองค่านสุดท้ายก่อนนำเสนอ จึงควรตรวจสอบ ซึ่งมีหลายเรื่องที่ส่งกลับไปให้ทางสถานีหลังจากที่มีคนร้องเรียนเข้ามาถึงความไม่เหมาะสมในการนำเสนอข่าว และทำการลบคลิปข่าวนั้นออก หรือภาพบางภาพที่ยังมีอยู่ แต่มีการเบลอภาพเพื่อปกปิดใบหน้า ถือเป็นวิธีการปฏิบัติต่อความรับผิดชอบที่ต่ำต้อยมา ดังนั้น ความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพนักข่าวยังคงมีอยู่ แต่จะอย่างไรก็ไม่เกิดเรื่องในลักษณะนี้ซ้ำขึ้นมาอีก

ในด้านหนังสือพิมพ์ ภัทระ คำพิทักษ์ กรรมการและประธานคณะกรรมการจริยธรรมและสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ได้กล่าวถึงจริยธรรมที่ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ควรตระหนักได้แก่

ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่วาดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

ทั้งสามข้อนี้ถือว่าครอบคลุมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน แต่ปัญหาที่ต้องเผชิญต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นในท้องถิ่น ส่วนกลาง หรือในส่วนของโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ โลกของการสื่อสารสมัยใหม่ประเทศไทยจะเป็นด่านหน้าของการเปลี่ยนแปลงในโลกของสื่อในอนาคต ซึ่งจะเกิดขึ้นในระยะเวลานี้แล้ว เพราะประเทศเรามีเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคล ไม่ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นของท้องถิ่นหรือส่วนกลางจะกลายเป็นสื่อใหม่ โดยมี Face book หรือ Line เป็นสื่อกลางทำให้การทำงานมีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งมีทั้งปัญหาของคนที่เป็นสื่อเอง หรือรัฐกับองค์กรเอกชน รัฐกับประชาชน สิทธิส่วนบุคคลกับรัฐ สิทธิส่วนบุคคลกับองค์กรเอกชน เพราะฉะนั้นในทางสื่อมวลชนควรมีการวางแนวทางในการปฏิบัติงาน

ประเทศที่มีเสรีภาพสูง สื่อมวลชนจะมีความสำคัญมาก ถ้าหากว่าเราสามารถใช้อกฎหมายควบคุมตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควบคุมตนเองได้จะเป็นตัวอย่างให้กับทุก

โครงการต่อไป และในที่สุดบ้านเมืองจะดีขึ้นได้ หากเราสะท้อนสังคมได้ดี แต่ถ้าสะท้อนสังคมได้ไม่ดี สังคมก็จะไม่ดีด้วย

ในส่วนของการเรียนการสอนทางด้านสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะกฎหมายและจริยธรรมสื่อ ยังคงล้าหลังเมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงของวงการวิชาชีพสื่อ ประกอบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชนในปัจจุบันได้ขับเคลื่อนให้การประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนมีการหลอมรวมสื่ออย่างเด่นชัด ทำให้กฎหมายสื่อสารมวลชนใหม่ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับประเด็นการหลอมรวมสื่อไว้หลายประเด็น

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ โดยความร่วมมือของศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชนสถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย และองค์กรวิชาชีพสื่อ 4 องค์กร ประกอบด้วย สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พิจารณาเห็นว่าการเรียนการสอนกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนในสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาจริยธรรม และส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสื่อสารมวลชนจึงมีมติให้จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาจริยธรรม ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมาย และเพิ่มศักยภาพกลไกการทำงานสื่อทุกประเภทขึ้น

โดยวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนการสอนด้านกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศให้ทันกับเทคโนโลยีและการขยายตัวของสื่อในยุคหลอมรวมเพื่อผลักดันให้มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างนักวิชาการและนักวิชาชีพในระดับภูมิภาค เพื่อเพิ่มศักยภาพกลไกในการร่วมมือทางด้านกฎหมายและจริยธรรมเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาจริยธรรมและกฎหมายสื่อมวลชน โดยรวบรวมกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนของแต่ละประเภทสื่อ พร้อมทั้งกรณีศึกษาขององค์กรวิชาชีพในแต่ละภูมิภาค เพื่อรวบรวมเป็นแหล่งข้อมูลระดับชาติต่อไป และเพื่อเตรียมการจัดตั้งศูนย์จริยธรรมสื่อมวลชนศึกษา

สำหรับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการอบรม คือ จัดทำแผนการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนที่สมบูรณ์ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศได้เพิ่มศักยภาพทันกับเทคโนโลยีและการขยายตัวของสื่อในยุคหลอมรวมสร้างความเข้มแข็งในการรวมตัวเป็นเครือข่าย ระหว่างนักวิชาการและนักวิชาชีพในระดับภูมิภาค เป็นการเพิ่มศักยภาพ

กลไกในการร่วมมือทางด้านกฎหมายและจริยธรรมจัดทำทำเนียบผู้เชี่ยวชาญในการสอนวิชา
กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมผู้เชี่ยวชาญให้กับสถาบันการศึกษาได้
เป็นฐานข้อมูล และเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์จริยธรรมสื่อมวลชนศึกษา เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล
ระดับชาติในการศึกษาให้กับแวดวงวิชาการและวิชาชีพสื่อมวลชน

กลุ่มเป้าหมายในการอบรม ประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก คือ (1) คณบดีและอาจารย์
ผู้สอนรายวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน ของสถาบันการศึกษาทั่วประเทศจำนวน 82
คน (2) เจ้าของ ผู้อำนวยการ หรือบรรณาธิการ ของหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศจำนวน 48 คน

ขั้นตอนการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (1) ฟังบรรยายประสบการณ์
การปฏิบัติงานของนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน (2) แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ด้าน
จริยธรรมและกฎหมายสื่อ (3) นำเสนอกรณีศึกษาปัญหากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน
ประเภทต่างๆ โดยเน้นสถานการณ์ที่สำคัญในปัจจุบัน (4) แบ่งกลุ่มย่อย จัดทำแผนการเรียน
การสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน (5) นำเสนอแผนการเรียนการสอนวิชากฎหมาย
และจริยธรรมสื่อ จากการสังเคราะห์ร่วมกัน แลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็น จากวิทยากร
และผู้เข้าอบรม พร้อมแจกแผนการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน
ตัวอย่างจากคณะกรรมการบริหารโครงการฯ เพื่อเป็นแนวทางให้ที่ประชุมได้พิจารณา และ
ให้ความเห็นร่วมกัน

ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาจริยธรรม ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมาย และเพิ่ม
ศักยภาพกลไกการทำงานสื่อของนักวิชาการทางด้านกฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน
ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จำนวน 82 คน พบว่า แผนการ
เรียนการสอนกฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วน
ที่เป็นเนื้อหาทางด้านกฎหมายสื่อสารมวลชน และส่วนที่เป็นเนื้อหาทางด้านจริยธรรมสื่อสาร
มวลชน ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

เนื้อหากฎหมาย สื่อสารมวลชน	ภาคเหนือ	กรุงเทพฯ และปริมณฑล	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้
1.ความสำคัญ และความเป็นมา ของกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - หลักการศึกษากฎหมายสำหรับสื่อมวลชน - ความหมายและความสำคัญของกฎหมาย, ศักดิ์ของกฎหมายต่างๆ - กฎหมายสื่อมวลชนทั่วไป - วิวัฒนาการของกฎหมายสื่อในประเทศไทย 	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายความสำคัญและลำดับศักดิ์ของกฎหมายต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดตามรัฐธรรมนูญ - แนวคิด เจตนารมณ์เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป และที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน - แนวโน้มของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน
2. แนวคิด เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ความ เสมอภาค หน้าที่ ความรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> - สิทธิเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญไทย - กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ - สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ - กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน - เสรีภาพการแสดงความคิดเห็นของประชาชน - ความรับผิดชอบต่อตนเองและบุคคลอื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดพื้นฐานสิทธิ เสรีภาพของประชาชนและสื่อสารมวลชนไทย - แนวคิดสิทธิเสรีภาพตามหลักสิทธิมนุษยชน - สิทธิเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญไทย(มาตราที่เกี่ยวข้องและสำคัญกับประชาชนและสื่อ) - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ - สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ - กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน - พัฒนาการ การต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน - หน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพ - แนวคิดความเสมอภาค

เนื้อหากฎหมาย สื่อสารมวลชน	ภาคเหนือ	กรุงเทพฯ และปริมณฑล	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้
3.ประมวล กฎหมายอาญา และประมวล กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์	<ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายหมิ่น อาญา - กฎหมายอาญาที่ว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท - กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความผิดฐานละเมิด 	<ul style="list-style-type: none"> - ความผิดฐานดูหมิ่นต่างๆ - ความผิดฐานหมิ่นประมาท - การละเมิดสิทธิทั่วไป - การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล - การละเมิดอำนาจศาล 	<ul style="list-style-type: none"> - ประมวลกฎหมายอาญา (องค์ประกอบหมิ่นประมาท) - ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ละเมิด และค่าสินไหมทดแทน)
4.กฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับ เด็กและเยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน - กฎหมายป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กและครอบครัว 	<ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน - กฎหมายป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กและครอบครัว (พ.ร.บ. ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว การค้ามนุษย์ ศาลเยาวชนและครอบครัว) 	<ul style="list-style-type: none"> - พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 - พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 - พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 - พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 - พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน
5.กฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับ ลิขสิทธิ์	พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์	<ul style="list-style-type: none"> - ทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์ / สิทธิบัตร / เครื่องหมายการค้า - พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 	พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

เนื้อหากฎหมาย สื่อสารมวลชน	ภาคเหนือ	กรุงเทพฯ และปริมณฑล	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้
<p>6.กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายเฉพาะที่มีผลต่อการจำกัดเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ - กฎหมายเฉพาะที่มีผลต่อการจำกัดเสรีภาพของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ - กฎหมายเฉพาะที่มีผลต่อการจำกัดเสรีภาพของสื่อภาพยนตร์ - กฎหมายเฉพาะที่มีผลต่อการจำกัดเสรีภาพของโฆษณา - กฎหมายเฉพาะที่มีผลต่อการจำกัดเสรีภาพของสื่อใหม่ - กฎหมายเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 - กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการพิมพ์ - พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ.2550 - กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ - พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 - พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 - พระราชบัญญัติองค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะแห่งประเทศไทย - กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับด้านเคเบิล โทรทัศน์ - กฎหมายดาวเทียม - กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับการโฆษณา - พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 - พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 - พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2517 และเพิ่มเติม พ.ศ.2535 - พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 - พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2552 - กฎหมายด้านภาพยนตร์ - พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 - กฎหมายเกี่ยวกับสื่อภาพและเสียง - กฎหมายเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media) - พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และเพิ่มเติม พ.ศ.2541 	<ul style="list-style-type: none"> - พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ - พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 - พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 - พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 - พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ.2550 - พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 - สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค - สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

เนื้อหากฎหมาย สื่อสารมวลชน	ภาคเหนือ	กรุงเทพฯ และปริมณฑล	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้
7.กฎหมายที่ กำกับดูแลการ ปฏิบัติงานของ สื่อมวลชน	-	-	- พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคง ภายในราชอาณาจักร - กฎอัยการศึก - พระราชกำหนดการบริหารราชการใน สถานการณ์ฉุกเฉิน

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปผลการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาจริยธรรม ส่งเสริม
ความรู้ด้านกฎหมาย และเพิ่มศักยภาพบุคลากรในการทำงานสื่อของนักวิชาการทางด้านกฎหมาย
และจริยธรรมสื่อสารมวลชน ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เกี่ยว
กับเนื้อหาทางด้านกฎหมายที่ควรปรากฏอยู่ในรายวิชากฎหมายสื่อสารมวลชน ใน 7 สาร
สำคัญ ดังนี้

1. ความสำคัญและความเป็นมาของกฎหมาย

- 1.1 ความสำคัญของกฎหมายในสังคมไทย
- 1.2 ที่มาของกฎหมาย และการบัญญัติกฎหมาย
- 1.3 ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย
 - 1.3.1 รัฐธรรมนูญ, แนวคิดตามรัฐธรรมนูญ
 - 1.3.2 พระราชบัญญัติ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราช
กำหนด ประมวลกฎหมาย
 - 1.3.3 พระราชกฤษฎีกา
 - 1.3.4 กฎกระทรวง
- 1.4 บทบาทหน้าที่ของกฎหมาย
- 1.5 กฎหมายสื่อมวลชน, วิวัฒนาการของกฎหมายสื่อในประเทศไทย
- 1.6 แนวโน้มของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค หน้าที่ ความรับผิดชอบ

- 2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบของประชาชนและสื่อสาร
มวลชน
- 2.2 แนวคิดสิทธิเสรีภาพตามหลักสิทธิมนุษยชน
- 2.3 สิทธิเสรีภาพความเสมอภาค ความรับผิดชอบ ของประชาชนและสื่อมวลชนตาม
รัฐธรรมนูญไทย

- 2.4 กฎหมายที่เกี่ยวกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน
- 2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน
- 2.6 เสรีภาพการแสดงความคิดเห็นของประชาชน
- 2.7 พัฒนาการ การต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน
- 2.8 ความรับผิดชอบต่อตนเองและบุคคลอื่น
- 2.9 หน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550

3. ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

- 3.1 ศึกษาหลักสำคัญของกฎหมายอาญา และกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- 3.2 กฎหมายอาญาที่ว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาทความผิดฐานดูหมิ่นต่างๆ องค์กรประกอบฐานหมิ่นประมาท
- 3.3 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความผิดฐานละเมิด (การละเมิดสิทธิทั่วไป, การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล, การละเมิดอำนาจศาลและค่าสินไหมทดแทน)

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

- 4.1 บทบัญญัติกฎหมายที่มีผลต่อการกำหนดสภาพบุคคล สถานะ สัญชาติของเด็ก เยาวชนเพื่อนำมาซึ่งสิทธิในด้านต่างๆ และกฎหมายที่มีผลต่อการกำหนดภูมิลำเนาของเด็ก เยาวชน
- 4.2 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ “พัฒนาและส่งเสริม” เด็กและเยาวชน เช่น พระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ.2541 เป็นต้น
- 4.3 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ “คุ้มครอง” เด็กและเยาวชน เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน เป็นต้น
- 4.4 บทบัญญัติกฎหมายที่มีผลต่อการจัดการต่อสิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กเยาวชน เช่น พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ การอนุญาตการประกอบกิจการร้าน วีดิทัศน์ หรือร้านเกมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551

5. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์

- 5.1 ทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์ / สิทธิบัตร / เครื่องหมายการค้า
- 5.2 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

6. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนประเภทต่างๆ

6.1 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540

6.2 กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการพิมพ์ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ.2550

6.3 กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

6.3.1 พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553

6.3.2 พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551

6.3.3 พระราชบัญญัติองค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะแห่งประเทศไทย

6.4 กฎหมายด้านภาพยนตร์ได้แก่ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551

6.5 กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับการโฆษณา

6.5.1 พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510

6.5.2 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522

6.5.3 พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2517 และเพิ่มเติม พ.ศ.2535

6.5.4 พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551

6.5.5 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2552

6.6 กฎหมายเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media)

6.7 กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับด้านเคเบิล โทรทัศน์

6.8 กฎหมายดาวเทียม

6.9 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และเพิ่มเติม พ.ศ.2541

7. กฎหมายที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

7.1 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

7.2 กฎอัยการศึก

7.3 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

ตารางที่ 2 ตารางแสดงแนวทางการจัดทำแผนการสอนเนื้อหา
ทางด้านจริยธรรมสื่อสารมวลชน

เนื้อหาจริยธรรมสื่อสารมวลชน	ภาคเหนือ	กรุงเทพฯ และปริมณฑล	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้
1. แนวคิด ทฤษฎีทางด้านจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชน	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ - หลักจริยธรรม จรรยาบรรณ สื่อมวลชน 	<p>จริยธรรมแม่บท (อริสโตเติล, คานท์, มิลล์)</p> <p>จริยธรรมสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์ - แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรม - แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน - จริยธรรมในยุคหลอมรวมสื่อ
2. กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของสื่อมวลชน 	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของสื่อมวลชน : งานวิจัย เรื่อง การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักวิชาชีพสื่อมวลชน - กรณีศึกษาด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน : งานวิจัย เรื่อง “กรอบความคิดเชิงจริยธรรมในการรายงานข่าว กรณีศึกษา จากอาเซียน” 	
3. จริยธรรม และจรรยาบรรณสื่อสารมวลชน	<ul style="list-style-type: none"> - จรรยาบรรณขององค์กรวิชาชีพสื่อในประเทศไทย - จริยธรรมสื่อมวลชนอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - จรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์, นักวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์, นักประชาสัมพันธ์และนักโฆษณา - จรรยาบรรณขององค์กรวิชาชีพสื่อ ในประเทศไทย 	<ul style="list-style-type: none"> - จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อสิ่งพิมพ์ - จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อภาพยนตร์และวีดิทัศน์ - จริยธรรมและจรรยาบรรณของการโฆษณา - จริยธรรมและจรรยาบรรณของการประชาสัมพันธ์ - จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อมวลชนในการใช้สื่อใหม่
4. กรณีศึกษาด้านจริยธรรมสื่อสารมวลชน	กรณีศึกษาด้านจริยธรรมของสื่อในสังคมไทย	วิเคราะห์กรณีศึกษาจากสื่อ (case study)	วิเคราะห์กรณีศึกษา
5. บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน			<ul style="list-style-type: none"> - การทำงานของสื่อมวลชนภายใต้สถานะไม่ปกติ - การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนภายใต้ภาวะความขัดแย้ง ความรุนแรง - ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลและสังคม

จากตารางสามารถสรุปผลการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาจริยธรรม ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมาย และเพิ่มศักยภาพพลไกการทำงานสื่อของนักวิชาการทางด้านกฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เกี่ยวกับเนื้อหาทางด้านจริยธรรมที่ควรปรากฏอยู่ในรายวิชาจริยธรรมสื่อสารมวลชน ใน 5 สาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีทางด้านจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชน

- 1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์
- 1.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรม
- 1.3 จริยธรรมแม่บท (อริสโตเติล, คานท์, มิลล์)
- 1.4 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพสื่อสารมวลชน
- 1.5 จริยธรรมในยุคหลอมรวมสื่อ
- 1.6 จริยธรรมสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร

2. กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม

- 2.1 กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของสื่อมวลชน
- 2.2 กรอบความคิดเชิงจริยธรรมในการรายงานข่าว
- 2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเชิงจริยธรรม

3. จริยธรรม และจรรยาบรรณสื่อสารมวลชน

- 3.1 จรรยาบรรณขององค์กรวิชาชีพสื่อในประเทศไทย
- 3.2 จรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์, วิทยุกระจายเสียง, วิทยุโทรทัศน์, สื่อใหม่, นักประชาสัมพันธ์ และนักโฆษณา เป็นต้น
- 3.3 จริยธรรมสื่อมวลชนอาเซียน

4. กรณีศึกษาด้านจริยธรรมสื่อสารมวลชน

กรณีศึกษาด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนในสังคมไทย

5. บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

- 5.1 การทำงานของสื่อมวลชนภายใต้สภาวะไม่ปกติ
- 5.2 การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนภายใต้ภาวะความขัดแย้ง ความรุนแรง
- 5.3 ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลและสังคม

ข้อสังเกตที่พบ

1. ผู้สอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาจารย์ที่เป็นนักกฎหมาย และกลุ่มอาจารย์ที่เป็นนักนิติศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนมีความแตกต่างกัน
2. ด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป จากสื่อสิ่งพิมพ์ไปเป็นสื่อดิจิทัล ทำให้เนื้อหาทางด้านกฎหมายสื่อมีจำนวนมากขึ้น การเรียนการสอนใน 1 รายวิชา ใน 1 ภาคการศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาทั้งทางกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน จึงไม่เพียงพอ บางสถาบันการศึกษาจึงตัดเนื้อหาทางด้านจริยธรรมออก คงเหลือเนื้อหาเฉพาะทางด้านกฎหมายสื่อมวลชนเท่านั้น บางสถาบันจัดการเรียนการสอนเป็น 2 รายวิชา คือ รายวิชากฎหมายสื่อมวลชน และรายวิชาจริยธรรมสื่อมวลชน
3. การบรรจุวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนไว้ในการสอนชั้นปีใดก็ตามขึ้นอยู่กับความเหมาะสมโครงสร้างการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยนั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน ควรให้มีผู้สอนทั้งนักวิชาชีพ นักวิชาการ และนักกฎหมายมาสอนร่วมกันเป็นทีมเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของเนื้อหาในแต่ละช่วง
2. ควรมีการจัดอบรมความรู้ด้านสื่อมวลชนให้กับนักกฎหมาย ที่เป็นผู้สอนรายวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน เพื่อให้ให้นักกฎหมายได้เข้าใจถึงหลักการด้านสื่อมวลชนและนำไปปรับใช้กับการสอนได้อย่างเหมาะสม
3. ควรจัดศูนย์ศึกษาทางด้านกฎหมายและจริยธรรมสื่อ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมกรณีศึกษาทางด้านกฎหมาย และจริยธรรมที่ทันสมัย
4. ควรมีการจัดอบรมการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนโดยเฉพาะ สำหรับสื่อแต่ละประเภท เช่น กฎหมายและจริยธรรมสื่อออนไลน์ กฎหมายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

อ้างอิง

แหล่งข้อมูลจากหนังสือ

ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน ภายใต้สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย. **คู่มือ การสอนวิชากฎหมายสื่อมวลชนและวิชาชีพจริยธรรมสื่อมวลชน.** (กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์การพิมพ์), 2556.

แหล่งข้อมูลจากบุคคล

ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, ที่ปรึกษาสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์. **บรรยายในหัวข้อ “กรณีศึกษา (Case Study) ปัญหากฎหมายและจริยธรรม สื่อมวลชนประเภทต่างๆ โดยเน้นสถานการณ์ที่สำคัญในปัจจุบัน”.** ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาจริยธรรม ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายและเพิ่มศักยภาพกลไกการทำงานสื่อ, 15 พฤศจิกายน 2557.

ปวิวัติ วลีชาติ, กรรมการสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. **บรรยายในหัวข้อ “กรณีศึกษา (Case Study) ปัญหากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนประเภทต่างๆ โดยเน้นสถานการณ์ที่สำคัญในปัจจุบัน”.** ในการ อบรมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาจริยธรรม ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายและเพิ่มศักยภาพกลไกการทำงาน สื่อ, 15 พฤศจิกายน 2557.

ภัทระ คำพิทักษ์, กรรมการและประธานคณะกรรมการจริยธรรมและสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. **บรรยายในหัวข้อ “กรณีศึกษา (Case Study) ปัญหากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนประเภทต่างๆ โดยเน้นสถานการณ์ที่สำคัญในปัจจุบัน”.** ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาจริยธรรม ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายและเพิ่มศักยภาพกลไกการทำงาน สื่อ, 15 พฤศจิกายน 2557.

มานิจ สุขสมจิตร, ที่ปรึกษาสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. **ปาฐกถา.** ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาจริยธรรม ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายและเพิ่มศักยภาพกลไกการทำงาน สื่อ, 15 พฤศจิกายน 2557.

การพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์*

บทบาทนักหนังสือพิมพ์ กับการกำกับและพัฒนาจริยธรรม

นักสื่อมวลชนในที่นี้ หมายถึง ผู้ที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้ง สื่อออนไลน์

นักหนังสือพิมพ์เป็นผู้ทำงานที่มีอิทธิพล ต่อการเผยแพร่ของสื่อมีผลความจริง ความถูกต้อง และกระทบต่อการพัฒนาคน งาน องค์กร และสังคม อย่างกว้างขวาง สื่อจะต้องเป็นผู้ยึดถือในจริยธรรม เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริง ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อของการพัฒนาคนงานและสังคมในทุกระดับ

การกำกับควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนให้มีจริยธรรมมีหลายรูปแบบทุกรูปแบบมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงความรู้ การเรียนรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมของนักหนังสือพิมพ์เพื่อการพัฒนาจริยธรรมในการทำงานในวิชาชีพสื่อมวลชน

การควบคุมการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนทำได้ 3 ระดับ ได้แก่

- 1.การควบคุมตนเองด้วยจริยธรรม หรือจรรยาบรรณ
- 2.การควบคุมจากสังคม จากการร้องเรียน การเรียกร้องความรับผิดชอบ
- 3.การควบคุมด้วยกฎหมาย เช่น หมิ่นประมาท

ความพยายามของสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรวิชาชีพจำนวนมากพยายามที่จะพัฒนาจริยธรรมของคนในทุกภาคส่วนด้วยวิธีการต่างๆ ข้างต้นหลากหลายวิธีการ ในมุมมองของผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องการพัฒนาคน ที่จะต้องพัฒนาตน เพราะการเปลี่ยนแปลงใดๆ เริ่มต้นที่ตนเอง ด้วยตนเอง

ดังนั้น การพัฒนาจริยธรรมจะต้องเริ่มต้นและจบด้วยตนเอง ถึงแม้ว่า จะต้องการเวลาในการเรียนรู้ ตามพัฒนาการของวัย การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การพัฒนาการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้ การรู้อย่างรู้เท่าทัน และกำกับการดำเนินชีวิตด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

* ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

จริยธรรม

จริยธรรมตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 216) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า “ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติศีลธรรมกฏศีลธรรม”

จริยธรรมนิกหนังสือพิมพ์คือ หลักธรรม หรือ กฏ หรือ ศีล ที่นิกหนังสือพิมพ์ใช้ในการประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

คุณธรรม

คุณธรรมตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคุณธรรมไว้สั้นๆ ว่า “สภาพคุณงามความดี”

คุณธรรมนิกหนังสือพิมพ์คือผลของการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจนสามารถแสดงคุณงามความดีได้คงเส้นคงวาอย่างชัดเจน

ในบทความนี้ จะใช้ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2541ของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เป็นแนวทางในการพิจารณาจริยธรรมของนิกหนังสือพิมพ์

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเป็นองค์กรอิสระ ได้ออกข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541 เพื่อให้เจ้าของผู้ประกอบการ บรรณาธิการ และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั้งหลายได้พร้อมใจกันสถาปนาสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติให้เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ควบคุมกันเอง เพื่อส่งเสริมเสรีภาพความรับผิดชอบ สถานภาพผู้ประกอบการวิชาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสิทธิการใช้สื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อการรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ให้การศึกษแก่ประชาชนรวมทั้งยึดถือความยุติธรรมและความเที่ยงธรรม เป็นหลักในการประกอบวิชาชีพแต่การหมิ่นเหม่ หรือผิดจริยธรรมของนิกหนังสือพิมพ์ ยังมีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยรูปแบบต่างๆ ทั้งในรูปการร้องเรียนระดับบุคคล การฟ้องร้องทางกฎหมาย การเรียกร้องจากสังคม

ปัญหาจริยธรรมของนิกหนังสือพิมพ์

เมื่อพิจารณาตามสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติหมวด 2 จริยธรรมของนิกหนังสือพิมพ์พบว่า ผู้ที่ดำเนินการขัดกับหลักจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์คือ ผู้ผิดจริยธรรม ดังต่อไปนี้

1. การไม่ยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน
2. การไม่นำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน
หนหรือหมู่คณะ
3. การไม่แสดงความพยายาม ในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
4. การแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง
5. การนำเสนอข่าวเพราะความลำเอียงหรือมีอคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อน
หรือเกินจากความเป็นจริง
6. การสอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว
7. การไม่บอกที่มาของข้อความที่คัดลอกมาจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่ง
ข้อมูลอื่นๆ
8. การไม่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาผู้ถูกการพาดพิง อันเกิดความเสียหายแก่บุคคล
หรือองค์กรใดๆ แสดงข้อเท็จจริง
9. การไม่แก้ไขการนำเสนอข่าวที่ผิดพลาดโดยเร็ว
10. การนำเสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มาพึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์
หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันควรปกปิด เพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัย
ของแหล่งข่าว
11. การไม่ปกป้องต่อสิทธิประโยชน์ในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน
12. การไม่ปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับหากได้ให้คำมั่นแก่
แหล่งข่าวนั้นไว้
13. การล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็กสตรีและผู้ด้อยโอกาสและใน
การนำเสนอข่าวต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็กสตรีและ
ผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง
14. การพาดพิงข่าวและความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์ เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าวและ
ต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว
15. การนำเสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจารหรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึง
ความรู้สึกร่วมของสาธารณชนอย่างถ้อยถน
16. การไม่เที่ยงธรรมต่อการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ แก่ฝ่ายที่ถูก
พาดพิง

17.การแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิด เพื่อเป็นการโฆษณา
ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญของจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์คือ ผลประโยชน์ที่ต่างฝ่ายต่างพอใจ
ทั้งคู่ และเป็นต้นเหตุของการผิดจริยธรรมข้ออื่นๆ

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนี้ เกิดขึ้นตั้งแต่เจ้าของสินค้าหรือบริการ ยื่นข้อเสนอเชิงผล
ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้เงิน ของที่ระลึก การพาไปศึกษาดูงานเกินกว่าที่กฎหมาย
กำหนดคือ 3,000 บาทสิ่งที่ตามมาคือ เจ้าของผู้ประกอบการ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ
และผู้สื่อข่าวจะต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามที่ตกลง และเป็นต้นเหตุของการผิดจริยธรรม
ในการทำงานของนักหนังสือพิมพ์

กระบวนการทำงาน กับปัญหาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

กระบวนการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ทุกขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องกับปัญหา
จริยธรรม ได้แก่ การรับผลประโยชน์ การนำเสนอข่าวที่สร้างผลเสียแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย
ผู้รับสารเช่นการแอบแฝงการโฆษณา การนำเสนอข่าว

การทำงานในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนมีดังนี้

- 1.การรับข้อมูลข่าวสารความต้องการในการนำเสนอข่าวสาร
- 2.การเตรียมข้อมูลก่อนการทำข่าว
- 3.การเข้าทำข่าวภาคสนาม
- 4.การนำเสนอหรือการรายงานข่าว
- 5.การติดตามผลจากการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน

การรับข้อมูลข่าวสารความต้องการในการนำเสนอข่าวสาร

การเตรียมตัวในการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการนำเสนอข่าวหรือการรายงานข่าว สื่อ
จะต้องศึกษาความต้องการของแหล่งข่าวว่า มีการวางแผนในการนำเสนอข่าวสารอย่างไร
จะไปรับข้อมูลข่าวสารที่ไหน เมื่อไร เวลาใด สถานที่ รูปแบบการนำเสนอข่าว มีวัตถุประสงค์
อย่างไร มีเป้าหมายและมีความต้องการอย่างไร ต้องการนำเสนอข่าวสารเมื่อไรด้วยประเด็น
ข่าวสารอะไร เพื่อประโยชน์อะไร

กระบวนการทำข่าวนี้นี้ ผู้สื่อข่าวจะต้องทำการศึกษาข้อมูลอย่างชัดเจนแล้ว จะต้อง
พิจารณาถึงความต้องการของการนำเสนอข่าวอย่างแท้จริง อย่างรู้เท่าทัน เพื่อที่จะสามารถ
นำเสนอประเด็นข่าวที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายผู้รับข้อมูลข่าวสาร รวม

ทั้งจุดยืนของสื่อมวลชนนั้นเพื่อที่ผู้สื่อข่าวจะสามารถเตรียมประเด็นคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ สอบถามได้อย่างชัดเจน

การเตรียมข้อมูลก่อนการทำข่าว

การเตรียมข้อมูลในการทำข่าวผู้สื่อข่าวจะต้องทำการศึกษาข้อมูลขององค์กรตั้งแต่ว่าชื่อองค์กร ความเป็นมา นโยบาย จุดประสงค์ เป้าหมาย การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน รวมทั้งประโยชน์ขององค์กรต่อกลุ่มเป้าหมายที่จะรับข้อมูลข่าวสาร และเชื่อมโยงกับการทำข่าวในแต่ละครั้ง

การเข้าทำข่าวภาคสนาม

ขั้นตอนของการทำข่าวคือวันที่ผู้สื่อข่าว เข้าไปในภาคสนามของการทำงานจริง ผู้สื่อข่าวจะต้องไปทำงานก่อนกำหนดเวลาจริง ลงทะเบียนและร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับแหล่งข่าวก่อนการแถลงข่าว รวมทั้งทบทวนการเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดประเด็นคำถามที่น่าสนใจและเชื่อมโยงกับการกำหนดประเด็นการนำเสนอข่าวสารตามสมมติฐานที่เตรียมไว้ รวมทั้งการเผชิญสถานการณ์ เพื่อสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงต่างๆ ในการนำเสนอข่าวต่อไป

ในขั้นตอนนี้ ผู้สื่อข่าวจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงทั้งในรูปแบบของข้อความ จากข่าวแจก ภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหวรวมทั้งสื่อต่างๆ ที่แหล่งข่าวจัดเตรียมไว้ให้พร้อมกับสมมติฐานการทำข่าวที่ได้จัดเตรียมไว้

ในขั้นตอนนี้ จะมีการลงทะเบียนและรับของที่ระลึก สินน้ำใจ คาร์ตและอื่นๆ ที่แหล่งข่าวจัดเตรียมไว้ให้ซึ่งมีความหมิ่นเหม่ทางจริยธรรมในการทำข่าวของนักหนังสือพิมพ์ การนำเสนอหรือการรายงานข่าว

การนำเสนอข่าวหรือการรายงานข่าวนั้นผู้สื่อข่าวจะต้องนำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา ตามข้อเท็จจริง ตระหนักถึงประโยชน์ที่ผู้รับสารจะได้รับและคุณธรรมและจริยธรรมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

กระบวนการทำงานในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารจะต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริง ความถูกต้อง ประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมาย สังคมจะได้รับประโยชน์จากการนำเสนอข่าวสาร และในขั้นตอนของการทำงานนี้คือ มีความหมิ่นเหม่ในการจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

การพัฒนาจริยธรรมในการทำงานของนักหนังสือพิมพ์จึงเกี่ยวข้องกับการทำงานหลายฝ่ายที่ต้องร่วมมือกัน ตั้งแต่คนในองค์กรของเจ้าของสินค้าหรือบริการเป็นผู้ต้องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารธุรกิจสื่อ เจ้าของสื่อ องค์กรสื่อ องค์กรทางสังคมได้แก่ ภาคประชาชน ภาคการศึกษา องค์กรทางกฎหมาย เพื่อร่วมกันสร้างกระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้บุคคลมีจริยธรรมและคุณธรรม

การพัฒนาคนให้เป็นผู้มีจริยธรรมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพการทำงานสื่อสารมวลชน

หัวใจสำคัญของการพัฒนาคนคือ การพัฒนาให้รู้จักตนเอง การพัฒนาตนเอง ด้วยการจัดการการสื่อสาร เพื่อสร้างการเรียนรู้ การรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญา และกำกับ การประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543:116) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า ... คุณธรรมและค่านิยมของบุคคลนั้นคือการยอมรับว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่วสิ่งใดไม่สำคัญนั่นเองซึ่งจะต้องมีการปลูกฝังกันตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่บุคคลอาจเห็นผิดเป็นชอบหรือที่เรียกว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัวหรือตรงข้ามก็ได้ย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบันของเขา

นอกจากนั้นการที่บุคคลจะมองเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากหรือน้อยก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์และยุคสมัยด้วยเช่นการอนุรักษ์ธรรมชาตินั้นเป็นคุณธรรมและค่านิยมของคนในยุคปัจจุบันและอนาคตแต่ไม่ชัดเจนในอดีตแต่เดิมนั้นก็มีผู้เข้าใจว่าถ้าบุคคลมีคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมแล้วจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอย่างเหมาะสมด้วย

จากการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาพบว่าการที่บุคคลรู้ว่าอะไรดีอะไรเหมาะสมและสำคัญนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้เขามีพฤติกรรมตามนั้นได้

คนที่ทำผิดกฎหมายเช่นการที่คนไปลักขโมยหรือทำร้ายผู้อื่นนั้นเขามีได้ทำไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์แต่เขาทำผิดทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นความผิดจะเห็นได้จากการที่เขาต้องปกปิดและหลบซ่อนเพราะกลัวจะถูกจับไปลงโทษ

ฉะนั้น การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมให้แก่เยาวชนจึงไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการทำความดีละเว้นชั่วได้อย่างจริงจัง

จะเห็นว่าจริยธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ดีการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมให้แก่เยาวชนไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลเกิดการทำความดีละเว้นความชั่วได้อย่างจริงจัง แต่จะต้องพิจารณาการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบัน ยุคสมัยและสถานการณ์ ค่านิยมของคนองค์กร สังคม เพื่อที่จะพิจารณาการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางจริยธรรมและคุณธรรมได้อย่างเหมาะสม

อุดมคติ การเรียนรู้ การปรับตัวในการทำงานของนักหนังสือพิมพ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่าอุดมคติ ว่าหมายถึงจินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงาม และความจริงทางใดทางหนึ่งที่มนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน

อุดมคติของนักหนังสือพิมพ์ หมายถึง ความมุ่งมั่นในเป้าหมายของการประกอบอาชีพ ด้วยการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง

การปฏิบัติหน้าที่นักหนังสือพิมพ์ในโลกของความเป็นจริงจะต้องการเรียนรู้ และการปรับตัว เพื่อการดำรงอยู่ในวิชาชีพและการใช้ชีวิตตามวัฒนธรรมองค์กร หรือ ค่านิยมขององค์กรเหล่านั้นๆ ซึ่งส่งผลต่อการพิจารณาประเด็น การพิจารณาจริยธรรมในการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ในโลกความจริง และนั่นคือการปรับตัวในการทำงาน

การเรียนรู้สำหรับการพิจารณาเรื่องจริยธรรม จะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงการทำงานในปัจจุบัน รูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญคือ การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ คือการทำงานที่ท้าทายกับจริยธรรมที่ถูกต้อง การเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูก การเรียนรู้ด้วยการลงมือทำการเรียนรู้เหล่านี้ จะเป็นประสบการณ์ที่ดี ในการเผชิญความเป็นจริงในโลกปัจจุบัน และจะทำให้รู้จักการปรับตัวในการทำงานในวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์ต่อไป

การจัดการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตน (self-development) หมายถึง การที่คนพยายามจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้ดีขึ้นกว่าเดิม สามารถดำเนินกิจกรรม แสดงพฤติกรรม เพื่อสนองตอบต่อความต้องการ แรงจูงใจ เป้าหมายที่วางไว้ และเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขการพัฒนาตนเอง คือสิ่งสำคัญอันดับแรก ในการปฏิบัติหน้าที่ และการควบคุมตนเองในการจริยธรรม

การพัฒนาตน

ตน (Self) หมายถึง กายกับใจ กายเป็นส่วนที่เป็นรูปธรรม ส่วนใจเป็นส่วนที่เป็นนามธรรมและเป็นส่วนที่ควบคุมกาย ตนเป็นจุดเริ่มต้นของการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสื่อสารทั้งระหว่างบุคคลสื่อสารมวลชน และตนเอง จะต้องเปิดเผยออกสู่สังคมที่ตนสังกัดอยู่ในฐานะที่นักหนังสือพิมพ์มีบทบาทหลายประการในสังคม นักหนังสือพิมพ์จึงต้องพัฒนาตนอยู่เสมอ

แนวทางพัฒนาตนเพื่อให้เป็นนักสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่มนั้น มีแนวทางพัฒนาตนโดยหลักใหญ่ๆ อยู่ 4 ด้าน ได้แก่

1. การรับรู้ตน (Self-awareness)
2. การยอมรับตน (Self-acceptance)
3. การรู้แจ้งสภาวะที่เป็นจริงแห่งตน (Self-actualization)

4.การเปิดเผยตน (Self-disclosure)

การรับรู้ตน (Self-awareness) ได้แก่ การรู้ว่าเราเป็นใครในสังคมมีบทบาทหน้าที่อะไร ชอบไม่ชอบอะไร มองโลกอย่างไร การที่เรารู้ว่าตนเป็นเช่นไร แสดงว่าเรารับรู้ตนไม่ลืมน

การยอมรับตน (Self-acceptance) เมื่อมีการรับรู้ตนเกิดขึ้นแล้ว ในการรับรู้ตนนั้น อาจจะมีทั้งแง่ลบคือไม่ชอบตนในบางแง่บางเรื่อง การรับรู้ตนในแง่บวกคือชอบที่ตนเป็นอยู่ แล้วเกิดการยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นนั้น ในการสื่อสารนั้นจำเป็นต้องยอมรับในความรู้สึก ความเชื่อ เป้าหมาย ตลอดจนเหตุผลบางประการของตน แต่ตนก็ไม่ได้อยู่คนเดียวตามภาพลักษณ์ของตน แต่ตนยังต้องติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น เราอาจจะรู้จักคนที่เรสัมพันธ์ด้วยทั้งหมดไม่ได้ จำเป็นต้องยอมรับตนและคนอื่นตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนศาสนาที่ตนเชื่อถือ

การรู้แจ้งสภาวะที่เป็นจริงแห่งตน (Self-actualization) การรู้แจ้งสภาวะที่เป็นจริงแห่งตน เป็นผลมาจากการรับรู้ตนและการยอมรับตน คนที่รู้แจ้งสภาวะที่เป็นจริงแห่งตน ได้แก่คนที่รู้ธาตุแท้ของตนว่าเป็นอย่างไร จะรู้ความสามารถและพลังของตนด้วย จะรู้แจ้งว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ อะไรควร อะไรไม่ควร

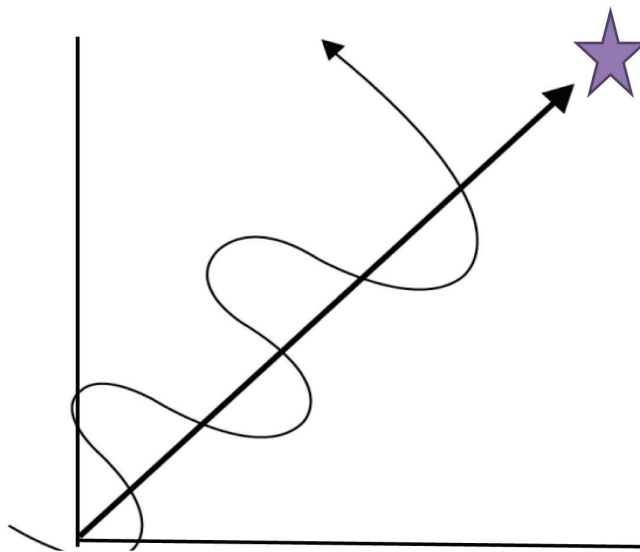
คนที่รู้แจ้งสภาวะที่แท้จริงของตน จะเป็นคนที่เต็มใจที่จะยืนหยัดอยู่ด้วยตนเอง พอใจในการใช้พลังความสามารถที่ตนมีอยู่เพื่อดูแลตนเอง เป็นคนไว้วางใจ เชื่อใจตนเอง การตัดสินใจใดๆ ลงไปเป็นการตอบสนองความสนใจของตนอย่างดีที่สุดแล้ว เป็นคนมีความยืดหยุ่น ซึ่งเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งที่จะสามารถขยายขอบข่ายความสนใจของตนให้กว้างไกลออกไป และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงหากพบว่าการตัดสินใจใดๆ ที่กระทำลงไปแล้วนั้นผิดพลาด

การเปิดเผยตน (Self-disclosure) การเปิดเผยตนเป็นการเปิดเผยความคิดความรู้สึก การกระทำบางอย่างที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเปิดเผยตนช่วยให้คู่สื่อสารรู้จักกันดีขึ้น แทนที่จะใช้วิธีการคาดหรือเดาเอา เป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างคู่สื่อสาร ซึ่งจะทำให้การสื่อสารระหว่างกันและกันขยายวงกว้างยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้การสื่อสารดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง และความเป็นจริงมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาด้านจิตของมนุษย์นั้น นักปราชญ์ทั้งหลายยอมรับกันทั่วไปว่าทำได้ แต่การฝึกจิตต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ หรือมีสติรู้ทันจิตและสั่งให้จิตทำตามหรือเป็นอย่างที่เรายากเป็นไป

ระยะเวลาและเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองจะต้องใช้เวลาและเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาตนเองจะมีทั้งส่วนที่ดีและไม่ดีเกิดขึ้นเสมอ สิ่งสำคัญคือ การไม่ลดละต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังเช่นการพัฒนาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ก็เช่นเดียวกัน ที่ต้องการเวลาในการพัฒนาตนเอง ด้านจริยธรรม เวลา ประสบการณ์ การเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ การพัฒนาทักษะการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาปัญญาตั้งแผนภาพนี้

ภาพที่ 1 แสดงระยะเวลาและเป้าหมายในการพัฒนาตนเองด้านจริยธรรม

การจัดการการสื่อสาร

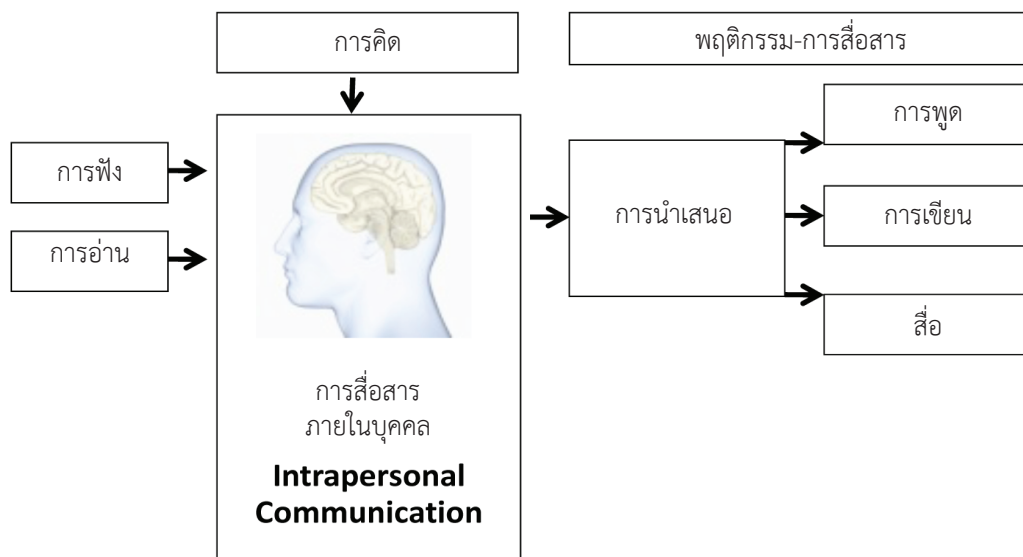
การจัดการการสื่อสาร คือ การจัดระบบระเบียบการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก การใช้สื่อ กิจกรรมที่หลากหลายในเงื่อนไข สถานการณ์ที่ผลักดันกิจกรรมการสื่อสาร เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ของการบริหารจัดการกับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องให้ไปสู่วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธิตพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์, 2551)

การทราบแนวทางการจัดการการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ จะทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของนักหนังสือพิมพ์ที่เกิดจากการจัดการ

การสื่อสาร การพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

การพัฒนาทักษะการสื่อสาร

ทักษะการสื่อสารได้แก่ การฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน และการนำเสนอ เป็นทักษะที่ติดตัวคนเรามาตั้งแต่เกิดและส่งผลต่อการเปิดรับสื่อและสาร การเรียนรู้ การคิด การตัดสินใจ และแสดงออกเป็นพฤติกรรมสื่อสาร ดังแสดงได้ตามแผนภาพที่ 2 นี้

ภาพที่ 2 แสดงทักษะการสื่อสาร การสื่อสารภายในตนเองและพฤติกรรมสื่อสาร

กระบวนการคิด หรือ การสื่อสารภายในตนเอง เมื่อถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าภายนอก และส่งผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 จะเข้าสู่กระบวนการคิด หรือ การสื่อสารภายในตนเอง ด้วยการทำงานของสมองและระบบประสาท ซึ่งเกิดกระบวนการสื่อสารภายในตนเองในโต้ตอบด้วยตนเอง การคิดหรือการสื่อสารภายในตนเอง จะเกิดการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรมตามกายภาพ แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง บุคลิกภาพ เอกลักษณ์ อารมณ์และสติปัญญา รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่เกิดจากการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงดังแผนภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการสื่อสารภายในตนเอง

การแสวงหาความรู้เพื่อสร้างการรู้

การแสวงหาความรู้เป็นการสร้างการรู้ (knowing)

ชยอนันต์ สมุทวณิช (2544) ได้แยกแยะความแตกต่างระหว่างการรู้ (knowing) กับความรู้ (knowledge) ไว้ว่า ความรู้นั้นเป็นตัวความรู้หรือองค์ความรู้ (body of knowledge) ซึ่งมีปรากฏอยู่ในหนังสือ เอกสาร หรือสื่อต่างๆ ถือเป็นสาระหรือสารัตถะของความรู้ ส่วนการรู้นั้นเป็นทักษะ คือเป็นวิธีการที่ผู้เรียนรู้ใช้ในการแสวงหาตัวความรู้

การรู้แบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ 1) การไม่รู้ว่า ไม่รู้ 2) การไม่รู้ว่า รู้ 3) การรู้ว่า ไม่รู้ 4) การรู้ว่า รู้ ซึ่งระดับที่ 4 ถือเป็นสภาวะที่เป็นอุดมคติ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเรียนรู้โดยเฉพาะการรู้จักตนเอง ทั้งผู้เรียนและผู้สอนควรมีทักษะการเรียนรู้วิชา 3 อย่าง ที่เรียกว่า “LTC” คือทักษะทางภาษา (language) ทักษะทางการคิด (thinking) และทักษะทางการใช้คอมพิวเตอร์ (computer) นอกจากนั้น ยังต้องมีทักษะการเรียนรู้ชีวิต ซึ่งเรียกว่า “life skills” ด้วย

นอกจากนี้ ได้เสนอแนะยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ควรใช้ยุทธศาสตร์แบบทักษะนำ-สาระตาม โดยต้องส่งเสริมทักษะการรู้วิชา (LTC skills) และทักษะการรู้ชีวิต (life skills) ให้แก่ครูและนักเรียน และได้เสนอแนะยุทธศาสตร์แห่งยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การคิดแบบพหุวิธี (multiple approach) ไว้ด้วยว่า การคิดแบบพหุวิธีจะทำให้เกิดแนวทางหลายแนวทางและการปฏิบัติการหลายชุด แทนที่จะเป็นแนวทางเดียว การปฏิบัติการชุดเดียว

ไกรยุทธ ชีรตยา คีรินทร์ (อ๋างโน ทิศนา แชมมณี และคณะ 2544: 97-99) ศาสตราจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้อภิปรายว่า “การคิดเป็น” คือการใช้เหตุผลเป็น การคิดเป็นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสรรค์ความรู้ ซึ่งความรู้นั้นทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) การพรรณนาความ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม 2) การสร้างสรรค์ทฤษฎีใหม่ หรือ การสร้างองค์ความรู้ใหม่

1. การพรรณนาความหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยใช้ความสามารถเชื่อมโยงหรือใช้หลักฐานเหตุการณ์ต่างๆ ผสมผสานกันด้วยเหตุผล ซึ่งเหตุผลก็มักเกี่ยวพันกับการประยุกต์กระบวนทัศน์ (paradigm) ในการมองปัญหา ถ้าผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาให้มีกระบวนทัศน์ใหม่ๆ ก็จะไม่สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ในแง่มุมที่ไม่มีใครอธิบายมาก่อนได้

2. การสร้างสรรค์ทฤษฎีใหม่หรือการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นความสามารถในการพรรณนาปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อนได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการแยกแยะปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของเหตุการณ์ เพื่อจัดระบบความคิดและปรากฏการณ์นั้นๆ ซึ่งหากมีกระบวนทัศน์ที่เกื้อกูลแล้วก็จะสามารถสานต่อกลายเป็นทฤษฎี อธิบายที่นำไปของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้

การรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ธรรมชาติของการสื่อสารด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินสาร รูปแบบและเทคนิคที่สื่อสารออกมาตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร

การรู้ซึ่งแสดงดังแผนภาพที่ 4

ความสำคัญที่ผู้บริโภคต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

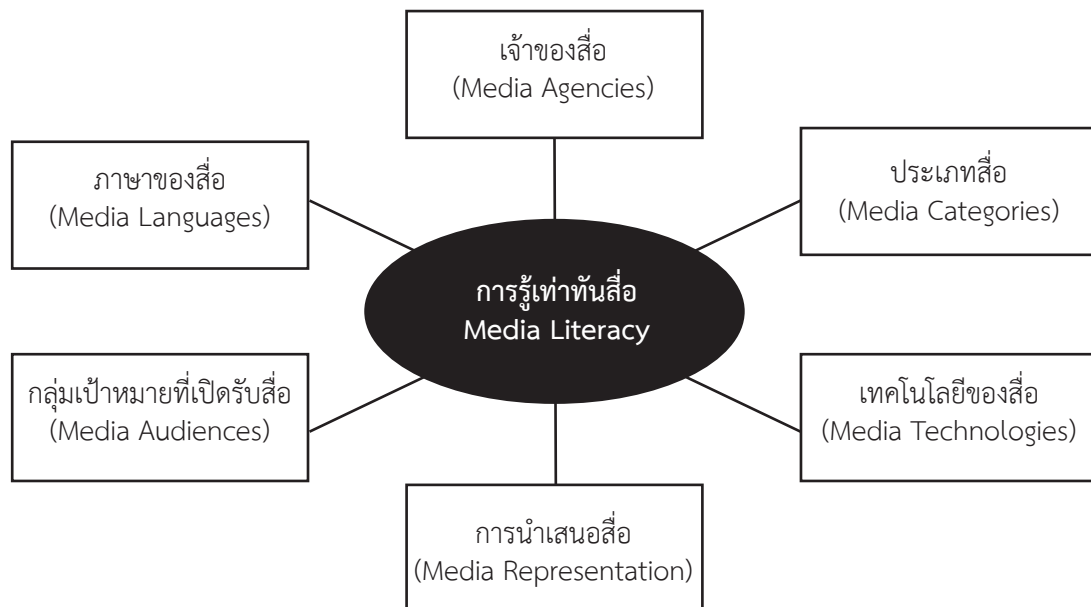
1. สื่อมวลชนได้เข้ามาครอบงำชีวิตประจำวัน
2. ข้อมูลข่าวสารทุกประเภทมีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน
3. สื่อมวลชนมีผลอย่างมากต่อค่านิยมและพฤติกรรม

4. ผู้บริโภคไม่ตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อที่มีต่อตนเองและสังคม
5. การรู้เท่าทันสื่อจะช่วยเพิ่มอรรถรสในการบริโภคสื่อ
6. การรู้เท่าทันสื่อจะทำให้ผู้บริโภคสื่อเป็นผู้ที่กระตือรือร้น

การพัฒนาคคนให้รู้เท่าทันสื่อ

1. พัฒนาการตระหนักรู้ในการเปิดรับสื่อ
2. สร้างนิสัยในการตระหนักรู้ในการเปิดรับสื่อ
3. รู้จักแสวงหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์
4. เปิดรับสื่อโดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
5. รู้จักแยกแยะเรื่องจริงและเรื่องที่สร้างขึ้น
6. รู้จักเปรียบเทียบข้อมูลจากสื่อหลายๆ ประเภท
7. บริโภคสื่อด้วยความตั้งใจ
8. เป็นผู้บริโภคสื่อที่กระตือรือร้น
9. เรียกร้องความเป็นธรรมในฐานะที่เป็นผู้บริโภค

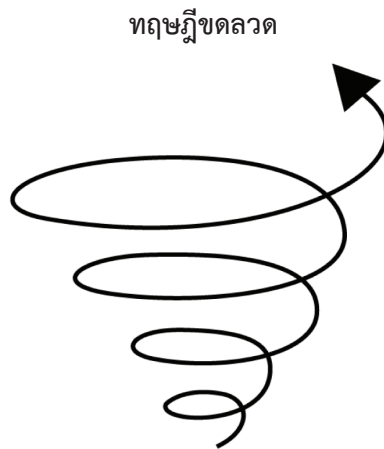
แนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อและสาร

ภาพที่ 4 แสดงการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ จะทำให้เราสามารถรู้เท่าทันเจตนาารมณ์ของเจ้าของสินค้าและบริการ องค์กรสื่อ ความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการ นำเสนอข้อมูลข่าวสาร ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินสาร รูปแบบและเทคนิคที่ สื่อสารออกมาซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

ดังนั้น ภาคธุรกิจได้แก่ เจ้าของสินค้าและบริการ องค์กรสื่อได้แก่ เจ้าของ ผู้ประกอบการ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว ภาครัฐ ภาคประชาสังคมจะต้องร่วมมือกัน ทุกฝ่ายในการเรียนรู้เรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

ภาพที่ 5 แสดงภาพทฤษฎีขดลวด

ในภาพที่ 5 นำเสนอแบบจำลองของ ทฤษฎีขดลวดกล่าวว่า การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะทำให้ประสบการณ์ของเรากว้างขวางขึ้น ทั้งเป็นการเปิดโลกแห่งประสบการณ์ ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทำให้เข้าใจโลกของความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น และส่งผลต่อการปรับตัวในการทำงาน

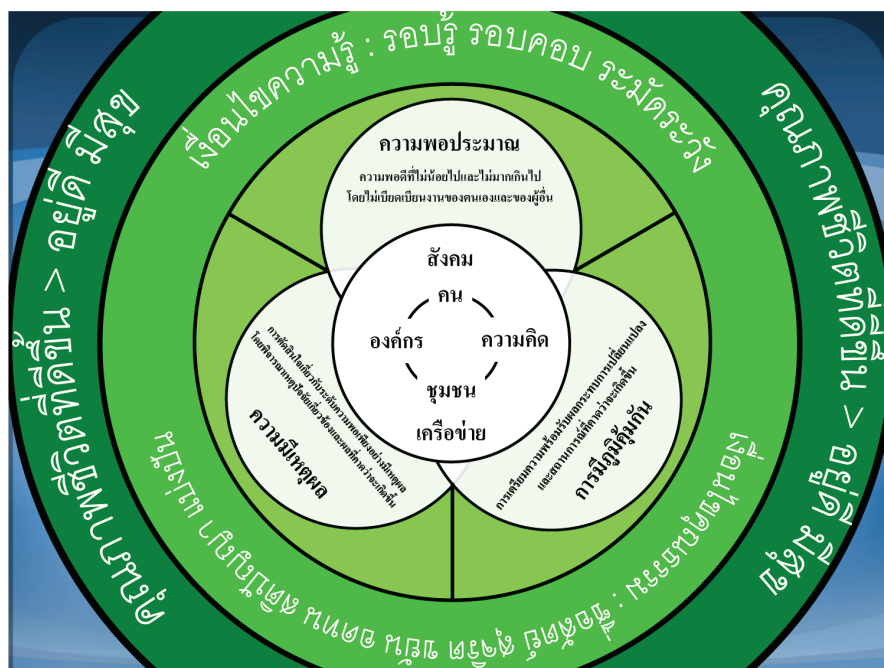
การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางเลือกการพัฒนาจริยธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระราชดำรัสความว่า เศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเสมือนรากฐานของชีวิตรากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็ม ที่ถูกตอกรองรับ บ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็น เสาเข็ม และลืมนเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป

คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อยเมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมากคนเราก็อยู่เป็นสุข การอยู่พอมีพอกินนั้น ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีควมก้าวหน้านั้นจะมีความก้าวหน้าแค่พอประมาณ ถ้าก้าวหน้าเร็วเกินไป ไปวิ่งขึ้นเขา ยังไม่ทันถึงยอดเขาหัวใจวายแล้วก็หล่นจากเขา ถ้าบุคคลหล่นจากเขาก็ไม่เป็นไร ช่างหัวเขา แต่ว่าถ้าคนๆ เดียวนั้น ขึ้นไปวิ่งบนเขาแล้วหล่นลงมา หล่นลงมา บางที่ทับคนอื่น ทำให้คนอื่นต้องหล่นไปด้วย อันนี้เดือดร้อน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การตัดสินใจและการพัฒนาจริยธรรมของตนเองได้และสามารถอธิบายได้ดังแผนภาพนี้

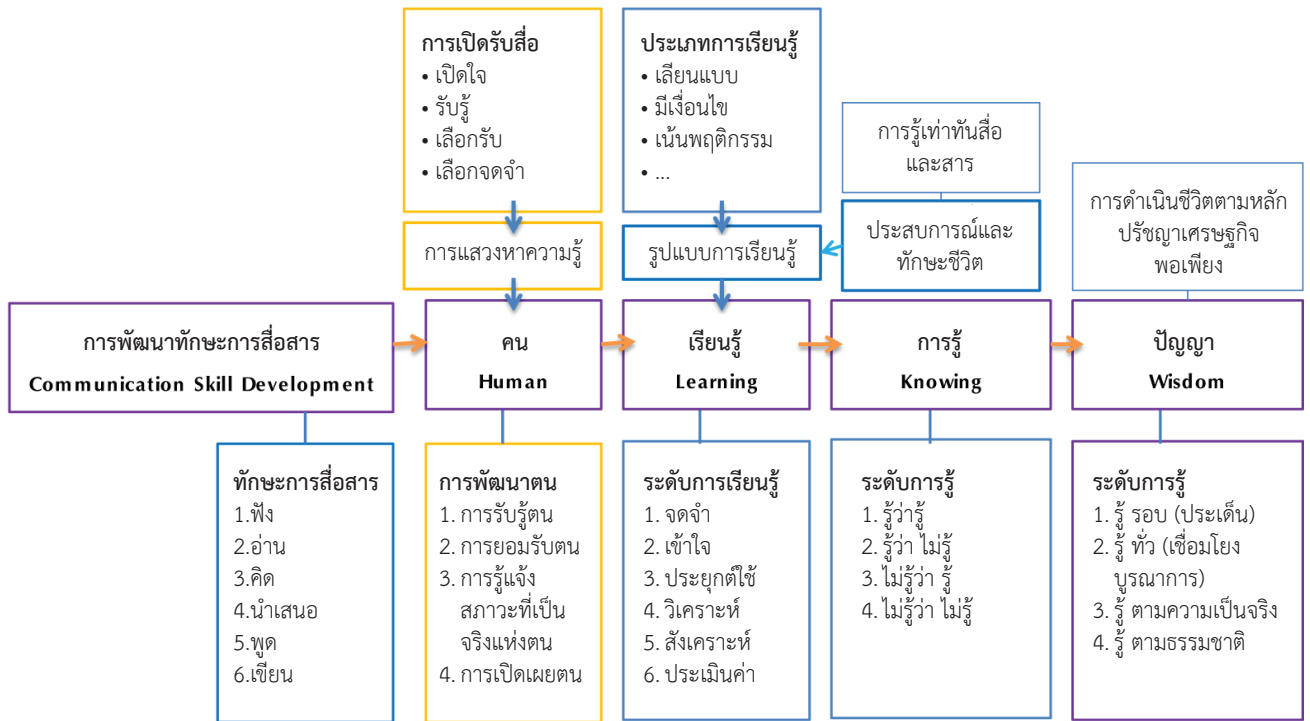
ภาพที่ 6 แสดงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทสรุป

การพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

การพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมนักหนังสือพิมพ์สามารถดำเนินการตามแนวทางในแผนภาพที่ 7 ดังนี้ 1) ระบุปัญหาที่สำคัญของจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์คือ ผลประโยชน์ที่ต่างฝ่ายต่างพอใจทั้งคู่ และเป็นต้นเหตุของการผิดจริยธรรม ตั้งแต่เจ้าของสินค้าหรือบริการ ยื่นข้อเสนอเชิงผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ สิ่งที่มาองค์กรสื่อคือ กระบวนการทำงานของสื่อได้แก่ เจ้าของผู้ประกอบการ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว จะต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามที่ตกลง และเป็นต้นเหตุของการผิดจริยธรรมในการทำงานของสื่อ 2) การพัฒนาตนเองด้วยการรับรู้ตน การยอมรับตนการรู้แจ้งสภาวะที่เป็นจริงแห่งตน และการเปิดเผยตน 3) นักหนังสือพิมพ์จะต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารได้แก่ การฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียนและการนำเสนอ 4) นักหนังสือพิมพ์จะต้องมีการปรับตัวในการทำงานตามอุดมคติด้วยการแสวงหาความรู้ การเรียนรู้และการรู้เท่าทันของเจ้าของสินค้าและบริการ เจ้าของสื่อ กองบรรณาธิการ ผู้สื่อข่าวและประชาชนกลุ่มเป้าหมาย สังคมรวมทั้งจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาจริยธรรม 5) นักหนังสือพิมพ์จะต้องมีการจัดการการสื่อสารเพื่อพัฒนาตนเองด้านจริยธรรม ซึ่งเป็นการจัดระบบระเบียบการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก การใช้สื่อ กิจกรรมที่หลากหลายในเงื่อนไข สถานการณ์ที่ผลักดันกิจกรรมการสื่อสาร เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ของการบริหารจัดการตนเองไปสู่วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) การดำเนินชีวิตด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ด้วยความรู้และคุณธรรม จะเป็นทางเสียในการกำกับการพัฒนาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์และปัจจัยสำคัญในการกำกับตนเองสู่การพัฒนาจริยธรรมให้ประสบความสำเร็จคือ ค้นพบตัวเอง เป็นตัวของตัวเอง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน กล้าเผชิญปัญหาและอุปสรรค ทำทุกอย่างเต็มความสามารถด้วยตนเอง ด้วยความมุ่งมั่น ด้วยธรรมะ และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

การพัฒนาทักษะการสื่อสาร เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาปัญญาด้านจริยธรรม

ภาพที่ 7 แสดงการพัฒนาทักษะการสื่อสาร เพื่อการเรียนรู้ สู่การพัฒนาปัญญาด้านจริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาตนเองด้านจริยธรรมนักหนังสือพิมพ์

1. นักหนังสือพิมพ์จะต้อง พัฒนาตนเอง ด้วยตนเอง คือหัวใจสำคัญของการพัฒนาจริยธรรม ด้วยการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การรู้จักตนเอง พัฒนาการเรียนรู้ จนเกิดภาวะการรู้และปัญญา

2. ภาครัฐกิจได้แก่ เจ้าของสินค้าและบริการ องค์กรสื่อได้แก่ เจ้าของ ผู้ประกอบการ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว ภาครัฐ ภาคประชาสังคมจะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายในการพัฒนาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

3. นักหนังสือพิมพ์และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ เจ้าของผู้ประกอบการ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว จะเผชิญสถานการณ์ที่หมิ่นเหม่จริยธรรมตลอดเวลา ดังนั้น จะต้องเรียนรู้ตลอดเวลา ยึดหลักจริยธรรม 1 ข้อแล้วนำไปใช้กับทุกเรื่องของการดำเนินชีวิต จนกระทั่งรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร และมีการปรับตัวในการทำงาน ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเอง อย่างสม่ำเสมอ

4. การพัฒนาตนเองด้านจริยธรรม ต้องเริ่มต้นจากการอบรมสั่งสอนและการขัดเกลา ของครอบครัว โรงเรียน สื่อ และภาคประชาสังคมด้วยการเผชิญประสบการณ์ตรง การสั่งสอน การเรียน การฝึกอบรม สื่อ การใช้กรณีศึกษา และต้องการระยะเวลาในการเรียนรู้

5. นักหนังสือพิมพ์และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องยึดหลักการดำเนินชีวิตการดำเนินชีวิต ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ด้วย ความรู้และคุณธรรม จะเป็นทางเสื่อในการกำกับในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจในการ พัฒนาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

บรรณานุกรม

http://elearning.nsruc.ac.th/web_elearning/commlaw/chapter9.htm สืบค้นเมื่อ
15/7/2557

[http://www.senate.go.th/committee2551/committee/files/committee31/part3.
pdf](http://www.senate.go.th/committee2551/committee/files/committee31/part3.pdf)15/7/2557

Titipatlamnirun(2010)INTRAPERSONAL COMMUNICATION MANAGEMENT FOR
SELF-DEVELOPMENTInternational Conference Future Imperatives of
Communication and Information for Development and Social Change
Bangkok, December 20-22, 2010

ไพศาล ไกรสิทธิ์ 2541 **การพัฒนาตน** เอกสารอัดสำเนา สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
จิตพัฒนา เอี่ยมนิรันดร์ (2550) เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง **โครงการปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง** จังหวัดนนทบุรี

จิตพัฒนา เอี่ยมนิรันดร์ (2555) เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง **การพัฒนาตน** ผู้ผู้มี
ประสิทธิภาพสูงในการทำงานกรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง

จิตพัฒนา เอี่ยมนิรันดร์ (2556) เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง **การพัฒนาทักษะการสื่อสาร
เพื่อการพัฒนาปัญญา** จังหวัดนนทบุรี

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542** นานมีบุ๊คส์
กรุงเทพ กรุงเทพมหานคร

ภาพลบลือกีฬา : ปัญหาระหว่างจริยธรรมกับการอยู่รอด

อาจารย์ณัฐดา ไกรนรา*

สถานการณ์ด้านการกีฬาของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้รับความนิยมาจกประชาชนทั่วไปมากขึ้น ซึ่งกระแสส่วนหนึ่งมาจากความสำเร็จของนักกีฬาไทยในระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง และอีกส่วนหนึ่งคือการยกระดับมาตรฐานการจัดการแข่งขันกีฬาภายในประเทศที่มีคุณภาพมากขึ้น จนสามารถดึงดูดความสนใจจากแฟนกีฬาได้ ซึ่งในปัจจุบันมีกีฬาหลายประเภทที่ได้รับการพัฒนาจนเติบโตและได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว มีระบบการแข่งขันแบบมืออาชีพมากขึ้น โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดและโดดเด่นที่สุดคือกีฬาฟุตบอลลีกภายในประเทศที่พัฒนาจนสามารถยกระดับมาตรฐานการแข่งขันสู่ความเป็นกีฬาอาชีพอย่างเต็มรูปแบบ มีมาตรฐานการแข่งขันและศักยภาพทีมที่สูงขึ้นจนสามารถทัดเทียมกับลีกชั้นนำของนานาชาติ โดยแต่ละทีมมีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นขึ้นในทุกๆ ปี มีการทุ่มเงินลงทุนทำทีมในแต่ละฤดูกาลค่อนข้างสูง ขณะที่รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการแข่งขันกีฬาในประเทศ โดยกำหนดนโยบายในการพัฒนาด้านกีฬาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) และแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2555-2559) พร้อมผลักดันให้มีกฎหมายกีฬาอาชีพ รวมทั้งนโยบายด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวอีกด้วย

ขณะเดียวกันความเคลื่อนไหวในส่วนของสื่อมวลชนก็มีการตื่นตัวตามกระแสความสนใจในกีฬาของคนไทยเช่นกัน สื่อกีฬามีการปรับตัวให้เหมาะสมกับขนาดและพฤติกรรมของกลุ่มผู้บริโภคที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน เกิดพื้นที่สื่อกีฬาใหม่ๆ นอกเหนือจากสื่อเดิมที่มีอยู่ ทำให้ผู้บริโภคมีช่องทางในการเปิดรับข่าวสารมากขึ้น และมีช่องทางเปิดรับสื่อกีฬาที่มีลักษณะเนื้อหาเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ส่งผลให้แต่ละองค์กรสื่อมีการแข่งขันกันมากขึ้นด้วย

สื่อมวลชนกีฬานั้นถูกกำหนดให้มีบทบาทในการร่วมพัฒนาด้านการกีฬาในยุทธศาสตร์ที่ 4 ตามแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 5 ในการร่วมส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการพัฒนาชนิดกีฬาอาชีพ สอดคล้องและได้มาตรฐานของสหพันธ์กีฬาอาชีพ ซึ่งสื่อมวลชนจะมีบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กีฬาอาชีพผ่านสื่อทุกรูปแบบอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่อง เพื่อสร้างกระแสความนิยมในสังคม ทั้งนี้ เพื่อช่วยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนากีฬาตามนโยบายได้อย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันสื่อกีฬายัง

* หัวหน้าสาขาวิชาสื่อสารการกีฬา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ถูกมองเป็นกลไกหลักในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชาติด้วย โดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในส่วนของคณะทำงานด้านกีฬาและนันทนาการ ได้มองบทบาทของสื่อกีฬาในปัจจุบันว่า ต้องเป็นผู้นำสารที่สำคัญในการนำเสนอข้อมูล เพื่อเชื่อมประเทศในอาเซียนให้หลอมรวมเป็นหนึ่ง และอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องเป็นกลาง และมีความเป็นธรรม รวมถึงรับผิดชอบต่อบทบาทภารกิจที่หาต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นมีความสำคัญ จะต้องนำภารกิจและการพลศึกษามาบูรณาการร่วมกัน เพื่อเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองต่อไป

“กีฬา” เป็นเครื่องมือที่ใช้สร้างความสามัคคี ได้ผลดีมาตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่ยุคสมัยกรีกโบราณที่ใช้กีฬาเป็นเครื่องมือในการรวมชาติ เมื่อโรมันเข้ามาปกครองกรีก ก็ใช้กีฬาในการสานสัมพันธ์ระหว่างกัน อันเป็นที่มาของกีฬาโอลิมปิกในปัจจุบัน ซึ่งมีอุดมการณ์ในเรื่องของความสามัคคีเป็นแนวคิดหลัก ดังคำพูดของบารอน ปีแอร์ เดอ คูเบอร์แตง ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งสำคัญที่สุดของกีฬาโอลิมปิกมิได้อยู่ที่ชัยชนะ แต่คือการมีส่วนร่วม”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสเตือนใจพสกนิกรชาวไทย และประเทศชาติไว้ว่า “กีฬาสร้างคน คนสร้างชาติ” เพื่อให้ประชาชนน้อมนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคล และสังคมได้อย่างแท้จริง

สื่อมวลชน ในฐานะที่ได้รับเกียรติยกย่องให้เป็นฐานันดรที่สี่นั้น นอกจากการปฏิบัติภาระหน้าที่หลัก คือ การรายงานข่าวไปสู่ประชาชนแล้ว ยังมีภาระหน้าที่ในด้านการให้ความรู้ การสร้างความต่อเนื่อง ให้การอบรมบ่มนิสัยทางสังคม และการผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวในสังคมหรือระดมสรรพกำลังในสังคม (Social Mobilization) ที่เป็นเสมือนอุดมการณ์ หรือวาระแห่งชาติ ที่มีอาจละเลยได้

โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนด้านกีฬา จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ สร้างเสริมความเข้าใจ รวมทั้งช่วยปลูกฝังค่านิยมที่ดี สะท้อนผ่านเนื้อหาข่าวสารที่นำเสนอออกไป โดยบทบาทของข่าวกีฬาที่มีต่อสังคมนั้น มีความเกี่ยวข้องในหลายด้าน เช่น ด้านสังคม การเมือง ธุรกิจ และกฎหมาย โดยมองว่าสังคมจะมีความสุขได้ หากประชาชนดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ปรัชญาของกีฬา ที่อยู่กันอย่างมีกติกา และมีการเคารพต่อกัน

ทว่า ที่ผ่านมาสื่อกีฬามักถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทในแง่ของจริยธรรมในการทำหน้าที่นำเสนอข่าวสารอยู่เสมอ นั่นเพราะภายใต้บริบทของการกีฬานั้น มีทั้งแง่มุมในด้านดี และด้านที่ไม่ดี ในด้านที่ดีคืออุดมการณ์ คุณค่า และประโยชน์ของการกีฬา ซึ่งเป็นแง่มุมด้านสร้างสรรค์ที่สื่อสามารถนำมาเสนอเพื่อมุ่งเน้นในการพัฒนา ส่วนอีกด้านที่ไม่ดีและถูกมองว่า

เป็นสิ่งที่จะทำให้ลายเจตนาธรรมณที่ติของกีฬาก็คือเรื่องของการเน้นนำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลด้าน สถิติและผลการแข่งขัน ที่มีจะถูกนำเสนอควบคู่มาด้วยกันในการรายงานข่าวเสมอ โดยข้อมูล ข่าวสารในแง่มุมนี้ มักถูกมองว่าเป็นการชี้นำไปสู่การพนันได้

หากมองตามหลักปรัชญาของการเล่นกีฬา ภายใต้อุดมการณ์ที่ต้องการสร้างโลกสงบสุข หลอมรวมทุกความแตกต่างเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา และชนชั้น ด้วยมองว่ามนุษย์ ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งสำหรับเนื้อหาที่สะท้อนแนวคิดเรื่องอุดมการณ์นี้ เราจะพบได้ ในเนื้อหาของข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์การแข่งขันกีฬารายการต่างๆ แต่เมื่อกีฬาเริ่ม ทำการแข่งขัน สิ่งที่สะท้อนออกมาจากการรายงานเนื้อหาข่าวสารจะกลายเป็นความหมายที่ กลับด้านไปอีกด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นด้านที่ขัดแย้งต่ออุดมการณ์ของกีฬาโดยสิ้นเชิง คือ เรามักจะ ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันที่ล้วนเต็มไปด้วยปัญหา ความขัดแย้ง และการถูกละเมิด อยู่บ่อยครั้ง หรือแม้กระทั่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การแข่งขันเพื่อให้ข้อมูลในเชิงลึก ก็ จะถูกนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจแทงพนันของผู้บริโภคข่าว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ถึงแม้ว่า จะเป็นการรายงานเหตุการณ์ของสื่ออย่างตรงไปตรงมา แต่อาจมีผลลัพธ์ออกมาได้แง่ลบโดย ไม่ได้ตั้งใจ

ประเด็นปัญหานี้ส่งผลให้ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสื่อมวลชนกีฬาใน ประเทศไทย ได้ร่วมกันหารือเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนกีฬา โดย กำหนดออกมาเป็นคู่มือจริยธรรมในการรายงานข่าวกีฬา ที่ได้กำหนดบทบาทของสื่อกีฬา และแนวทางปฏิบัติในการรายงานข่าวสารที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเน้น ในเรื่องความเที่ยงตรงเป็นธรรม ความสร้างสรรค์ ความเท่าเทียม การดำรงเจตนาธรรมกีฬา การไม่ชักจูงเรื่องการพนัน และการจรรโลงสังคม แต่ถึงอย่างไรการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน กีฬาในทุกวันนี้ก็ยังพบเนื้อหาข่าวสารกีฬาที่ยังคงสุ่มเสี่ยงต่อการชี้นำไปสู่การเล่นพนัน หรือเนื้อหาที่อาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งและความเข้าใจผิดในสังคมอยู่ทั่วไป ซึ่งก่อให้เกิด คำถามต่อมาตรฐานทางวิชาชีพในประเด็นด้านจริยธรรมในการนำเสนอข่าวกีฬาของสื่อแต่ละ องค์กร ที่เหมือนจะไม่อยู่ภายใต้แนวทางปฏิบัติ หรือปฏิบัติงานภายใต้เกณฑ์มาตรฐานด้าน จริยธรรมที่ต่างกัน

ความร่วมมือด้านจริยธรรมสื่อกีฬา กับปัญหาที่แก้ไม่ตก

การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนกีฬาในรอบหลายปีมานี้ มักถูกสังคมตั้งคำถามถึงความรับ ผิดชอบด้านการนำเสนอเนื้อหาที่ขัดต่อหลักจริยธรรมวิชาชีพมาค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่องของ

การบิดเบือนข้อเท็จจริง การนำเสนอข่าวเอนเอียง อันอาจเกิดจากผลประโยชน์บางอย่างที่สื่อเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย และที่ดูจะเป็นประเด็นปัญหามากที่สุดคือการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอัตราต่อรอง ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเล่นพนันของผู้อ่าน ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ต่างก็ร่วมกันหาทางออก ด้วยการกำหนดแนวทางกรอบการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวกีฬาออกมา แต่ทุกวันนี้ก็ยังคงดูเหมือนว่าปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขที่ตรงจุด

ล้อมรั้วจริยธรรม ตีกรอบแก้ปัญหาสื่อกีฬา

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ได้ออกข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติในการรายงานข่าวกีฬา หลังจากได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวกีฬาที่มีส่วนชักนำไปสู่การเล่นการพนันในหมู่เยาวชน และได้วางแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ที่อยู่ในสังกัดสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานและป้องกันการนำเสนอข่าวที่หมิ่นเหม่ต่อการขัดจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ที่ลงไว้ ณ วันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2552

โดยเน้นใน 5 ด้านหลักๆ ได้แก่ 1) ต้องเป็นการรายงานข่าวกีฬาในทางสร้างสรรค์ ไม่ให้การรายงานข่าวกีฬาเป็นไปในความหมายที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในทางทำลายซึ่งกันและกัน 2) ต้องเป็นการรายงานข่าวที่ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกถึงการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อถือศาสนา และสังคม สร้างสำนึกของกีฬาให้เป็นเรื่องของการสร้างคน สร้างสันติภาพ สร้างความรัก ความสามัคคีในมวลหมู่มนุษย์ได้ทุกชาติทุกภาษา 3) ต้องเป็นการรายงานข่าวที่เที่ยงตรง ถูกต้องในกรอบแห่งจริยธรรมของวิชาชีพสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ 4) ต้องเป็นการรายงานข่าวที่ไม่บิดเบือนเจตนาารมณ์ที่แท้จริงของการกีฬาและไม่ส่งเสริมโฆษณาแฝงสินค้าอบายมุข 5) ต้องไม่เป็นการรายงานข่าวในทิศทางซึ่งโน้มเอียง หรือชี้แนะ หรือชักจูง การกีฬาไปเกี่ยวข้องกับการพนัน หรือคล้อยตามไปในทางที่ไม่ดีงาม (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2555)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีประกาศดังกล่าวออกมา ปัญหาด้านจริยธรรมในการทำหน้าที่ของสื่อกีฬา ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมก็ยังมีออกมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลที่มาจาก การติดหนึ่พนันฟุตบอล โดยผลกระทบนั้นจะเกิดกับกลุ่มวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ ผู้รับสารกลุ่มนี้ถือว่าเป็นวัยที่มีความเสี่ยงในเรื่องอบายมุขทุกรูปแบบ ที่สำคัญหากบริโภคข่าวสารด้วยการขาดการรู้เท่าทันแล้ว แรงจูงใจที่มาจากสื่อก็จะเกิดผลกระทบกับคนกลุ่มนี้ได้ง่าย ดังข่าวเรื่องผลกระทบจากการเล่นพนันฟุตบอลที่ถูกนำเสนอในผู้จัดการออนไลน์ (2554) ความว่า

“เสียม! นศ.สาวพลีกายใช้หนี้พนัน อัดบทวิเคราะห์ผลกีฬาจูงใจโจ
ผลวิจัยชี้ชัด! นักศึกษาติดพนันงอมแงม ฮิตแทงบอลลเต้มากกว่าเตี้ย-เต็ง นำห้วง
นศ.หญิงยอมเสียตัวเพื่อใช้หนี้ เผยคอลัมน์วิเคราะห์ทายผลกีฬา มีอิทธิพลส่งเสริม
เยาวชนเล่นพนันบอล ด้าน “สมาคมนักหนังสือพิมพ์ฯ” ยอมรับตรวจสอบควบคุมยาก
ขณะที่ “เครือข่ายรณรงค์หยุดพนัน” เรียกร้องสื่อมวลชนมีจริยธรรมและรับผิดชอบต่อ
สังคม เนשרรัฐตั้งหน่วยงานดูแลเฉพาะ มีอำนาจจับกุมโดยตรง...”

จากการศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการเลือกซื้อหนังสือพิมพ์กีฬา สตาร์ชอคเกอร์
รายวันในเขตกรุงเทพมหานคร ยังพบว่าการเปิดรับข้อมูลของผู้อ่านหนังสือพิมพ์กีฬารายวัน
นั้น นอกเหนือจากสตาร์ชอคเกอร์ แล้วกลุ่มตัวอย่างมักจะเปิดรับข่าวสารกีฬาจากหนังสือพิมพ์
กีฬาฉบับอื่นๆ อีกหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นสยามกีฬา สปอร์ตพูล สปอร์ตแมน เป็นต้น ทั้งนี้ อาจ
ด้วยจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน หรือใช้อ้างอิงต่างๆ ใน
การสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเอง เช่น การทายผลฟุตบอล ตารางการต่อรอง ตารางการ
แข่งขัน ตลอดจนการแสดงทรรศนะในคอลัมน์ต่างๆ เป็นต้น (กาญจน์ ฉวีธรรมวัฒน์, 2551)

นอกจากนี้ในงานเสวนาหัวข้อ “การพากย์ฟุตบอลและการเขียนคอลัมน์ฟุตบอลอย่าง
สร้างสรรค์บนความรับผิดชอบต่อสังคม” เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2555 ได้มีการเปิดเผยผลวิจัย
เรื่อง “บทบาทและอิทธิพลของนักพากย์ฟุตบอลและคอลัมน์ฟุตบอลที่มีต่อการเล่นพนัน
ฟุตบอลของเยาวชน” โดยประเด็นเนื้อหาในการเสวนาพุ่งเป้าไปที่บทบาทของบุคลากรของ
สื่อกีฬาที่มีส่วนในการส่งเสริมให้มีการเล่นการพนัน โดยมองว่าบทบาทของนักพากย์ฟุตบอล
และคอลัมน์ฟุตบอล มีความสำคัญอย่างมาก และความคึกคะนองของผู้พากย์บางคนอาจ
ชักนำไปสู่การเล่นพนันโดยไม่รู้ตัว ขณะที่หนังสือพิมพ์กีฬาก็กลายเป็นคู่มือการเล่นพนัน และ
บางฉบับกลายเป็นแหล่งโฆษณาสินค้าธุรกิจใต้ดิน เช่น ธุรกิจการพนันได้แก่ เว็บไซต์แทงพนัน
ฟุตบอลออนไลน์ โดยถูกมองว่าเป็นความสัมพันธ์ทางด้านธุรกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน แต่ก็ยังมี
บางความคิดเห็นที่มองถึงระบบในการปฏิบัติงานในแต่ละองค์กรสื่อ ที่แบ่งเป็นฝ่ายปฏิบัติ
และฝ่ายบริหาร บางทีคนทำงานระดับปฏิบัติก็เข้าใจเรื่องจรรยาบรรณสื่อมวลชนเป็นอย่างดี
แต่บางทีระดับนโยบายก็มุ่งในเรื่องรายได้และความอยู่รอดของธุรกิจเป็นสำคัญ จึงอาจทำให้
เกิดปัญหาดังกล่าวตามมาได้ (สำนักข่าวอิศรา, 2555)

จากการข้อมูลการศึกษาเหล่านี้ พบว่า สื่อกีฬา มีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมการ
ตัดสินใจให้มีการเล่นพนัน เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ถูกนำเสนอออกมา มีลักษณะของการเชิญ

ชวนให้เสียโชค และท่ามกลางสถานการณ์ที่น่ากังวลนี้ ในปี 2555 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากภาควิชาชีพ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันดำเนินการจัดทำ “คู่มือการรายงานข่าวกีฬาขึ้น” และรับหลักการร่วมกันในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2555 โดยได้กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้การรายงานข่าวกีฬามีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายและมาตรฐานการเล่นกีฬาให้เป็นที่ยอมรับระดับสากล ผู้สื่อข่าวกีฬามีอาชีพควรมีค่านิยมปฏิบัติในการรายงานข่าวกีฬาเพื่อส่งเสริมมาตรฐานการกีฬาของประเทศ ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

1.ความเที่ยงตรงและเป็นธรรม ผู้สื่อข่าวกีฬาต้องรายงานข่าวกีฬาอย่างซื่อสัตย์ เที่ยงตรง และเป็นธรรม โดยปราศจากการแทรกแซงของภาคธุรกิจและภาคการเมือง รมั้ดระวังเรื่องการละเมิดสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.ความสร้างสรรค์ มีการสอดแทรกความรู้ กฎกติกา เกี่ยวกับเกมกีฬาอย่างถูกต้อง ชัดเจน เน้นนำเสนอในแง่บวกที่ดีเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่เด็ก เยาวชน และสังคม

3.ความเท่าเทียม / เสมอภาค ตระหนักถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมของผู้แข่งขัน ผู้ตกอยู่ในข่าวกีฬา หรือผู้ร่วมกิจกรรมกีฬา

4.อ้างเจตนารมณ์การกีฬา หลีกเลี่ยงการรายงานข่าว และเสนอภาพข่าวที่เกี่ยวข้องกับสินค้าโดยเจตนา หรือการยั่วยุทางเพศ

5.การไม่ชี้นำและชักจูงไปสู่การพนัน รมั้ดระวังการรายงานข่าว การวิเคราะห์ การแข่งขันเกี่ยวกับแต้มต่อ อัตราต่อรอง ไม่ระบุหรือชี้ช่องทางเพื่อนำไปสู่การพนัน

6.การจรรโลงสังคมและวงการกีฬา มีการสอดแทรกและเชื่อมโยงบริบทของควมมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ส่งเสริมความภูมิของท้องถิ่น (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2555)

ภายหลังจากที่สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้เสนอคู่มือจริยธรรมการรายงานข่าวกีฬาออกมา พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากองค์กรสื่อที่เป็นสมาชิก ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ปรับปรุงเนื้อหาในส่วนที่เข้าข่ายสุ่มเสี่ยงต่อจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสาร โดยปรับลดเนื้อหาที่อาจจะมีส่วนไปสนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจในการเล่นพนันของประชาชนได้ ขณะที่เนื้อหาประเด็นด้านจริยธรรมข้ออื่นก็ได้รับการพิจารณาจากผู้รับผิดชอบก่อนการนำเสนอมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะได้รับความร่วมมือจากองค์กรสื่อต่างๆ ในการปฏิบัติตามแนวทางการทำหน้าที่ของสื่อกีฬาที่กำหนดออกมาเป็นอย่างดี แต่ปัญหาเดิมก็ยังมีได้หมดไป เนื่องจาก

ว่ายังมีสื่อบางรายที่ยังคงมีเนื้อหาที่มีส่วนส่งเสริมการตัดสินใจเล่นการพนันอยู่

ซึ่ง บรรยงค์ สุวรรณผ่อง อนุกรรมการส่งเสริมจริยธรรม สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติยอมรับว่าการควบคุม ตรวจสอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อด้วยตนเองทำได้ยาก และมีข้อห่วง โหว่า แม้คณะอนุกรรมการส่งเสริมจริยธรรม สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ จะมีข้อตกลงกับสมาชิกร่วมวิชาชีพสื่อด้วยกันว่าหากมีการกระทำที่ส่อไปในทางที่ผิดจริยธรรม หรือยุยงส่งเสริมให้เกิดการพนัน สามารถกล่าวตักเตือน เชิญมาสอบสวน ชี้แจง ไปจนถึงดำเนินคดีได้ ซึ่งในอดีตเราเคยมีสื่อกีฬาเกือบทุกสำนักพิมพ์เข้าร่วมเป็นสมาชิก แต่ปัจจุบันสำนักพิมพ์กีฬาที่เคยเป็นสมาชิกได้ถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่าไม่ประสงค์สร้างผลกระทบต่อสภาการหนังสือพิมพ์ฯ การควบคุมตรวจสอบจึงทำได้ยาก (ผู้จัดการออนไลน์, 2554)

สื่อชั้นนำการพนัน ปัญหาที่ยังคงอยู่

ประเด็นปัญหาในการนำเสนอข่าวของสื่อกีฬาไทย ในลักษณะที่ชี้ชวนไปสู่การเล่นการพนันของผู้บริโภคมักถูกสังคมเพ่งเล็ง และมองเป็นจุดต่างพรัอยมากที่สุด ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังไม่สามารถจัดได้อย่างเด็ดขาด โดยมีข้อมูลทางสถิติจากการศึกษาและงานวิจัยออกมาอย่างต่อเนื่อง พบว่าการนำเสนอข่าวสารของสื่อกีฬายังคงมีผลต่อการตัดสินใจเล่นการพนันของคนในสังคมค่อนข้างมาก

จากข้อมูลการศึกษาของมีเดียมอนิเตอร์ (2557) พบว่า หนังสือพิมพ์กีฬา มีเนื้อหาที่นำไปใช้ในการพนันฟุตบอลโลก 2014 มากกว่าสื่อโทรทัศน์ และสื่อวิทยุกระจายเสียง โดยมีมีเดียมอนิเตอร์ ได้ทำการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพนัน ในสื่อหนังสือพิมพ์กีฬา 5 ฉบับ “รายการข่าวกีฬาและรายการกีฬา” ของวิทยุกระจายเสียงคลื่นกีฬา จำนวน 3 คลื่น และ “รายการข่าวกีฬาและรายการกีฬา” ของฟรีทีวีช่องลิขสิทธิ์และที่ได้สิทธิในการถ่ายทอดสด จำนวน 3 ช่อง

พบว่า จากหนังสือพิมพ์กีฬาทั้ง 5 ฉบับ พบข่าวและบทความที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับฟุตบอลโลก 2014 จำนวน 204 ชิ้น แบ่งเป็น การรายงานข่าวและข้อมูลทั่วไป 115 ชิ้น การคาดการณ์และการทำนายผลการแข่งขัน 10 ชิ้น และ การบอกราคาและอัตราต่อรอง 79 ชิ้น

นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่าหนังสือพิมพ์กีฬา ยังคงเป็นสื่อหลักที่มีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะการบอกราคาและอัตราต่อรอง โดยพบเนื้อหาดังกล่าวในหนังสือพิมพ์กีฬาทั้ง 5 ฉบับที่ศึกษา ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของมีเดียมอนิเตอร์ ครึ่งบอลโลก 2006 รวมทั้ง บอลยูโร 2008 และ 2012 อีกด้วย

ในขณะที่ สื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ พบด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับการคาดการณ์และ
ทำนายผลการแข่งขันบ้างเพียงเล็กน้อย ดังที่แสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การนำเสนอเนื้อหาฟุตบอลโลก 2014 ในหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์
(mediamonitor.in.th)

โดยการศึกษาดังกล่าวใช้เกณฑ์การศึกษา ในการวิเคราะห์เนื้อหา 4 ส่วน ได้แก่ 1) ศึกษาในส่วนของข้อมูลทั่วไป เช่น ตารางการแข่งขัน ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขัน เช่น การวิเคราะห์ตัวผู้เล่น แผนการเล่น 2) ศึกษาเนื้อหาที่เป็นการคาดการณ์ หรือการทำนายผลการแข่งขัน จะชนะ-แพ้ ด้วยการระบุแต้มชัดเจน 3) ศึกษาการให้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตราต่อรอง เปอร์เซ็นต์ความได้เปรียบเสียเปรียบ โอกาสยิงประตู รวมทั้งข้อความในลักษณะชักชวนให้เล่นพนันอย่างชัดเจน และ 4) ศึกษาข้อมูลเพื่อการรับพนันบอลโดยตรง เช่น แหล่งรับพนัน หมายเลขบัญชีของแหล่งรับพนัน ดังรายละเอียดตามแผนภาพข้างล่าง

ภาพที่ 2 การศึกษาสัดส่วนตามประเภทเนื้อหาในหนังสือพิมพ์กีฬา ช่วงฟุตบอลโลก 2014 (mediamonitor.in.th)

นวนล้อย ตริรัตน์ เปิดเผยว่า เพียงสัปดาห์แรกของการแข่งขันฟุตบอลโลก 2014 มีการเล่นพนันบอลถึง 9.8% โดยนักเรียนสายอาชีพมีส่วนผู้เล่นพนันสูงกว่านักเรียนสายสามัญ และสัดส่วนของนักเรียนที่เล่นพนันเพิ่มสูงขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เล่น 3% ระบุว่าตั้งใจจะเล่นนัดต่อไป ขณะที่ 13% ยังไม่แน่ใจว่าจะเล่นหรือไม่ ที่น่าสนใจคือ กลุ่มที่เล่นพนันบอล 73.6% ระบุว่า เคยเล่นพนันทายผลบอลรายการอื่นมาก่อน และเกินกว่า 1 ใน 3 คือ 36.4% ระบุว่า จะเพิ่มวงเงินที่ใช้เล่นพนันมากขึ้น

ทั้งนี้ นอกจากปัญหาการเล่นพนันที่หลายฝ่ายมักจะจับตามองในช่วงที่มหกรรมกีฬาฟุตบอลรายการใหญ่ๆ แล้ว ตลอดทั้งปียังมีการแข่งขันฟุตบอลลีกภายในของประเทศต่างๆ ที่ได้รับความนิยมทั้งในยุโรป เอเชีย และอเมริกาใต้ ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันในรูปแบบ ต่างก็ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อกีฬาในประเทศไทยทั้งสิ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2557)

ซึ่ง รัตพงษ์ สอนสุภาพ กล่าวว่า ด้วยส่วนผสมที่ลงตัวของอุตสาหกรรมพนันในระดับโลก กีฬาฟุตบอลได้กลายเป็นเกมการพนันสมัยใหม่ที่มีการแข่งขันทุกวัน วันละเป็นร้อยเป็นพันคู่ โดยเฉพาะใน 5 ลีกชั้นนำของยุโรปที่คนไทยนิยมดูและเล่นพนัน คือ พรีเมียร์ลีก อังกฤษ, บุนเดสลีกา เยอรมัน, ลาลีกา สเปน, กัลโช ซีเรียอา อิตาลี และลีกเอิง ฝรั่งเศส (ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, 2557)

ขณะที่ศูนย์ระหว่างประเทศว่าด้วยความปลอดภัยการกีฬา หรือ ไอซีเอสเอส เปิดเผยว่า การพนันผิดกฎหมายกำลังเป็นภัยคุกคามประเทศที่นิยมกีฬาฟุตบอล และคริกเกตมากเป็นพิเศษ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อกีฬานิดอื่น เช่น เทนนิส บาสเกตบอล แบดมินตัน และกีฬาแข่งรถด้วยเช่นกัน (คมชัดลึกออนไลน์, 2557)

เลอภ โสรรัตน์ (สัมภาษณ์, 2557) อธิบายว่า หลังจากมีคู่มือจริยธรรมการรายงานข่าวกีฬาออกมา องค์กรสื่อที่เป็นแกนหลักในการร่วมกันร่างคู่มือ รวมทั้งสื่อรายอื่นที่เป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์ก็ได้มีการปรับตัว ปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมมากขึ้น จากการนำอัตราต่อรองมาลงตีพิมพ์ ก็มีการลดความเข้มข้นของเนื้อหาส่วนนั้นลงไป โดยปรับรูปแบบเนื้อหาให้เป็นเพียงบทวิเคราะห์ที่เน้นไปในด้านความบันเทิงมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีสื่อบางรายที่มีการขึ้นไปสู่การพนันอย่างชัดเจน และสื่อดังกล่าวที่ถือว่าเป็นเป้าหมายหลักในการรณรงค์เรื่องการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพนันได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์ ทำให้สภาวิชาชีพไม่สามารถควบคุมการนำเสนอเนื้อหาได้ ในกรณีนี้มองได้ว่าสื่อดังกล่าวอาจจะมี ความจำเป็นในด้านธุรกิจของ

สำนักพิมพ์ เนื่องจากมีสื่อในสังกัดค่อนข้างเยอะ จึงไม่อาจให้ความร่วมมือทางสภากาหนดหนังสือพิมพ์ฯ ในเรื่องนี้ได้ ขณะที่กฎหมายเองก็ไม่ได้ระบุข้อบังคับที่แน่ชัดในประเด็นนี้

นอกจากปัญหาเรื่องการนำเสนอข้อมูลที่ขึ้นสู่การพนันในสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว ปัจจุบันพบว่า ธุรกิจพนันบอลของไทยในปัจจุบันมีความเป็นธุรกิจออนไลน์มากขึ้น โดยจากการสำรวจปี 2556 พบว่าประชาชนทั่วไปเล่นพนันผ่านทางเว็บไซต์จำนวน 18.58% โต้ะบอล 17.60% และเล่นพนันระหว่างเพื่อน 19.55% ซึ่งคนกลุ่มนี้จะรับข้อมูลจากช่องทางสื่อออนไลน์มากที่สุดถึง 55.32% สื่อโทรทัศน์ 36.17% และสื่อหนังสือพิมพ์ 34.57% นอกจากนี้ยังยอมรับว่าเคยเป็นตัวกลางหรือเจ้ามือรับแทงพนันบอลสูงถึง 22.70%

สำหรับการเล่นพนันบอลในกลุ่มนักศึกษา พบเล่นพนันผ่านทางเว็บไซต์สูง 31.10% โต้ะบอล 74.51% โดยจะรับข้อมูลผ่านทางสื่อออนไลน์ 82.57% สื่อโทรทัศน์ 34.13% และสื่อหนังสือพิมพ์ 30.96% และยอมรับเคยเป็นตัวกลางหรือเจ้ามือรับแทงพนันบอล 8.2% (สำนักข่าวอิศรา, 2557)

จากข้อมูลที่มีการศึกษาจากหลายแหล่ง นำมาสู่ข้อสรุปได้ว่า ปัญหาด้านการเล่นการพนันฟุตบอลในสังคมไทยยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้นิยมชมชอบกีฬา และลูกกลมไปถึงระดับเยาวชน โดยที่สื่อกีฬามีส่วนในการชี้แนะ และส่งเสริมให้มีการเล่นพนัน ทั้งในแบบทางตรงและทางอ้อม ขณะเดียวกัน นอกเหนือจากสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว การนำเสนอเนื้อหาในสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะเว็บไซต์กีฬาอิสระ ยังมีการส่งเสริมต่อการเล่นพนันอย่างชัดเจนมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ โดยมีทั้งการโฆษณาผ่านเว็บไซต์กีฬาพบว่า มีโฆษณาของเว็บไซต์รับแทงพนันรวมอยู่ด้วย ซึ่งปัญหานี้เป็นส่วนที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของสภากาหนดหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

ในประเด็นนี้ เลอภพ โสรรัตน์ (สัมภาษณ์, 2557) ได้แสดงทัศนะว่า ปัจจุบันมีจำนวนสื่อที่นำเสนอข่าวสารด้านกีฬาที่หลากหลายมากขึ้น การแก้ปัญหาเรื่องสื่อกีฬาที่มีเนื้อหาส่งเสริมการพนันนั้น ต้องพิจารณาในแง่มุมที่กว้างขึ้น การมองว่าต้นเหตุของปัญหามาจากสื่อหนังสือพิมพ์เพียงสื่อเดียวถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะในปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทอย่างมากในส่วนของการเล่นพนันฟุตบอล ขณะที่พฤติกรรมผู้เล่นการพนันก็อาศัยช่องทางการเล่นพนันผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายในประเทศไทย ประกอบด้วยการควบคุมการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมทางอินเทอร์เน็ตเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก จึงเป็นช่องทางให้เว็บไซต์กีฬาอิสระอาศัยเป็นช่องทางในการหารายได้ ด้วยการเปิดพื้นที่ให้เว็บไซต์พนันเข้ามาโฆษณาดึงดูดผู้อ่านให้ไปเล่นพนันได้

ขณะที่รายการโทรทัศน์ที่มีการวิจารณ์เกมก่อนถ่ายทอดสดนั้น แม้จะไม่มีการพูดถึง

อัตราต่อรอง แต่การให้ข้อมูลในเชิงวิเคราะห์ และชี้เข้าถึงสภาพเกมล่วงหน้าก่อนจะทำการแข่งขันนั้น มีรูปแบบการวิจารณ์เกมทั้งก่อนแข่ง และระหว่างพักครึ่ง ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลที่ให้แบบสดๆ สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการเล่นการพนันได้ทันที ฉะนั้น ก็อาจจะมีส่วนต่อการตัดสินใจของผู้ที่ต้องการเล่นพนันได้พอสมควร ในขณะที่ข้อมูลในหนังสือพิมพ์นั้น ต้องวิเคราะห์ล่วงหน้า 2-3 วันก่อนหน้าการแข่งขัน พอถึงวันแข่งปัจจัยหรือข้อมูลที่ได้อื่นๆ ที่ได้วิเคราะห์ไว้ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ได้

กลไกการควบคุมสื่อ กับความท้าทายด้านจริยธรรม

การทำหน้าที่ในการรายงานข่าวของสื่อมวลชนกีฬา ย่อมต้องมีเนื้อหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันต่างๆ อย่างเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในส่วนของกรณีบุคคลที่ตกเป็นข่าวนั้น การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนอาจจะไปกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ตกเป็นข่าวได้ ซึ่งในประเด็นความเป็นส่วนตัวนี้มีกฎหมายรองรับอยู่ ทั้งนี้ กฎหมายด้านสื่อมวลชนยังมีบทบังคับใช้ในกรณีสื่อได้กระทำการใดๆ ที่ส่งผลเสียต่อส่วนรวมด้วย

อย่างไรก็ตาม การควบคุมการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน มิได้มีเพียงแค่ว่าบทกฎหมายเท่านั้น แต่ยังมีกลไกควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อในมิติอื่นๆ อีก ที่มีผลต่อทิศทางการในการรายงานข่าวของสื่อกีฬาซึ่งกฤษฎีกา ทอเลศ (2541 : 80-85) ได้ประมวลถึงกลไกในการควบคุมการรายงานข่าวของสื่อไว้ 5 กลไก คือ 1) การควบคุมโดยระบบการเมือง ที่มีทั้งองคมนตรีของว่างของข้อกำหนดที่ให้อำนาจดุลยพินิจอย่างกว้างขวางแก่เจ้าหน้าที่ พนักงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการแทรกแซงการรายงานข่าวจากฝ่ายการเมือง 2) การควบคุมโดยธุรกิจการค้า โดยสื่อมวลชนจะไม่นำเสนอข่าวสารที่อาจขัดแย้งกับธุรกิจที่อุปถัมภ์สื่อ เพื่อความอยู่รอดของสื่อเอง 3) การควบคุมโดยสาธารณชน ในลักษณะของผลสะท้อนกลับจากผู้บริโภคข่าว ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่าทีในการรายงานข่าว 4) การควบคุมโดยกฎหมาย เช่น การหมิ่นประมาท กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในกรณีเกิดการละเมิด เป็นต้น และ 5) การควบคุมตนเองโดยหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ

เมื่อลองพิจารณาการรายงานข่าวสารของสื่อกีฬา ควบคู่กับระบบกลไกในการควบคุมการทำหน้าที่ของสื่อ ทำให้พบว่า การรายงานข่าวของสื่อกีฬานั้นมีปัจจัยมากมายที่เข้ามาเกี่ยวข้องในหลายมิติ ทั้งด้านธุรกิจ การเมือง กฎหมาย และสังคม นั่นจึงทำให้การทำหน้าที่ในการรายงานข่าวอาจจะเกิดปัญหากระทบมิติใดมิติหนึ่งได้ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น ถ้าให้ความสำคัญกับมิติใดเป็นหลักมากเกินไป ก็อาจจะกระทบต่อความรับผิดชอบในมิติอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้ การรายงานข่าวของสื่อเป็นการทำงานที่ต้องอาศัยความรวดเร็ว เพราะต้องนำเสนอข่าว

แบบวันต่อวัน อาจทำให้มีความจำกัดเรื่องเวลาในการพิจารณาข่าวของผู้รับผิดชอบได้ หรืออีกด้านหนึ่งก็จะกระทำด้วยความตั้งใจ อันเนื่องจากความสัมพันธ์ขององค์กรที่มีต่อกลไกควบคุมด้านต่างๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าเนื้อหาในบางข่าวอาจจะเข้าข่ายต่อการกระทำผิดต่อจริยธรรมของสื่อกีฬาได้ โดยยังพบว่านอกจากสื่อกีฬามีส่วนชี้แนะประชาชนให้เล่นการพนันแล้ว ยังพบประเด็นการขัดจริยธรรมในด้านอื่นๆ ด้วย และมีความเกี่ยวข้องของต่อกลไกการควบคุมสื่อที่เห็นได้ชัดเจนอยู่ 2 ด้าน ก็คือ

(1) กลไกการควบคุมโดยระบบการเมือง

ในประเด็นที่สื่อมีกลไกควบคุมจากการเมืองเข้ามา มีอิทธิพลต่อการนำเสนอข่าวกีฬา นั้นมีให้พบเห็นบ่อยครั้ง โดยเฉพาะในข่าวกีฬาภายในประเทศ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าพัฒนาการทางกีฬาในประเทศไทยถูกขับเคลื่อนด้วยระบบการเมืองมานาน รูปแบบการทำงานของสื่ออาจต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึกจากฝ่ายการเมืองที่เป็นผู้ควบคุมดูแลองค์กรกีฬา หรือเป็นฝ่ายจัดการแข่งขันกีฬาในแต่ละรายการ ขณะที่ฝ่ายการเมืองเองอาจต้องการสร้างภาพลักษณ์ผ่านสื่อ จะเห็นได้ว่าทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกัน จึงต้องพึ่งพาอาศัยกันตามธรรมเนียมในสังคมไทย กรณีนี้อาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากการกระทำโดยเจตนาและไม่เจตนา

ความเกี่ยวข้องในส่วนนี้ได้พบบางประเด็นที่สื่อกีฬาถูกโยงเกี่ยวเข้ากับความขัดแย้งของฝ่ายการเมือง ซึ่งนักการเมืองที่อยู่ในขั้วการเมืองตรงข้ามกันบางส่วนมีบทบาทอยู่ในวงการกีฬา และความขัดแย้งนั้นมักถูกโยงมาเข้ามาพัวพันอยู่ในวงการกีฬาด้วย ทำให้ทิศทางการนำเสนอข่าวของสื่อกีฬาเสี่ยงต่อความบิดเบือนของเนื้อหา อันเนื่องมาจากการถือข้างขั้วการเมืองใดฝ่ายหนึ่ง

ดังกรณีที่ นฤมล ศิริวัฒน์ ได้แสดงความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ที่นำเสนอข่าวเรื่องการเลือกตั้งนายกสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ว่าบิดเบือนจากความเป็นจริงจนเกินไป โดยมองว่าการที่สื่อไร้จริยธรรม อาจจะเป็นเพราะโดนครอบงำจากผู้ที่มีอิทธิพล ที่คอยควบคุมอยู่เบื้องหลังมากจนเกินไป ทำให้ข่าวที่ออกมาถูกบิดเบือนจากความเป็นจริง และผู้บริโภคซึ่งเป็นคนภายนอกเข้าใจผิดพลาดไป ซึ่งตนในฐานะประธานคณะกรรมการการกฤษฎีกา สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ด้านการกีฬา จะทำเอกสารยื่นต่อสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อตรวจสอบ และเพิ่มมาตรการควบคุมสื่อให้นำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา และมีจิตวิญญาณของสื่อมวลชนที่แท้จริง มากกว่าที่จะนำเสนอเพราะมีใครสั่งให้ทำ (ผู้จัดการออนไลน์, 2556)

เลอภพ โสรรัตน์ (สัมภาษณ์, 2557) มองในประเด็นนี้ว่า กีฬามีความผูกพันกับการเมือง

มาโดยตลอด และเห็นว่าบทบาทของนักการเมืองที่เหมาะสมคือควรเข้ามาเพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้แก่การกีฬา ไม่ควรเข้ามาเพื่อตักตวงผลประโยชน์อย่างเดียว ซึ่งการเข้าถึงพื้นที่สื่อของนักการเมืองมักจะถูกถ่วงด้วยความสะดวกในการทำหน้าที่ของนักการเมือง หากนักการเมืองทำประโยชน์ ก็จะได้พื้นที่สื่อ ซึ่งตรงนี้มองว่าการที่สื่อจะนำเสนอข่าวเพื่อเอื้อต่อนักการเมืองนั้นไม่ได้มองที่ตัวบุคคล แต่มองที่ผลงานที่เขาทำในวงการกีฬามากกว่า ซึ่งการที่เขาเข้ามาอยู่ในวงการกีฬาได้นั้นนั่นหมายความว่า เขายอมที่จะเสียสละเพื่อวงการกีฬาแล้ว และกว่าที่จะมีผลงานออกมาก็ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายๆ

นอกจากนี้ยังมีกรณีความขัดแย้งระหว่างสื่อกีฬา กับสโมสรกีฬา ระหว่างสื่อกีฬารายหนึ่ง กับทีมฟุตบอลแถวหน้าของการแข่งขันไทยพรีเมียร์ลีก ที่ตกเป็นข่าวในกรณีการนำเสนอข่าวการแข่งขันของสโมสรผ่านหน้าข่าวกีฬา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 การพาดหัวข่าวแบบข่มขู่ ที่ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาระหว่างองค์กีฬากับองค์กรสื่อ (www.manager.co.th)

ในกรณีนี้ จุดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งคือเนื้อหาในพาดหัวข่าวบรรทัดที่สอง และพาดหัวรองในบรรทัดต่อมา ความว่า “บุรีรัมย์แบเบอร์ ชยันทิมลูกน้องแพ้สถานเดียว” ซึ่งการพาดหัวข่าวในลักษณะนี้ถูกมองเป็นเชิงขี้นำให้สังคมเข้าใจผิดว่าจะมีการล้มบอลเกิดขึ้นในเกมการแข่งขันฟุตบอลไทยพรีเมียร์ลีกระหว่างทีมชยันทิมกับทีมบุรีรัมย์ที่กำลังลุ้นแชมป์ ซึ่ง

ในประเด็นนี้ค่อนข้างจะมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนถึงต้นตอที่มา และสามารถเชื่อมโยงไปถึงเรื่องของเกมการเมืองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเกมกีฬา เนื่องจากว่าเจ้าของทีมทั้งสองเป็นนักการเมืองที่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองที่เหนียวแน่น ในขณะที่สื่อกีฬาที่นำเสนอข่าวนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับอีกสโมสรหนึ่งซึ่งเป็นคู่แข่งในลีก และถูกมองว่ามีสายสัมพันธ์กับอีกขั้วการเมืองเชื่อมโยงอยู่ จึงเป็นไปได้ว่าการนำเสนอข่าวออกมาในทิศทางนี้เพื่อต้องการให้เกิดการเข้าใจผิด ซึ่งมองได้ว่าในกรณีดังกล่าว สื่อกีฬารายนี้ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายการเมืองในการใช้โจมตีคู่แข่ง อันก่อให้เกิดคำถามต่อสังคมถึงความเป็นกลางในการรายงานข่าวสารว่าเหมาะสมหรือไม่

ฤกษ์ ทงเลิศ (สัมภาษณ์, 2557) ได้อธิบายถึงบทบาทของสื่อในประเด็นนี้ว่า เกมกีฬาในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับองค์กรทางการเมือง และองค์กรธุรกิจในหลายส่วน ทั้งเรื่องของความสัมพันธ์ที่ตีระหว่างองค์กร และความขัดแย้งในด้านการเป็นคู่แข่งระหว่างทีมหรือองค์กรธุรกิจและการเมือง ซึ่งภาคีหุ้นส่วนเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการแข่งขันกีฬาซึ่งมีอาจหลีกเลี่ยงเรื่องความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ ซึ่งหากมองถึงเครือข่ายห่วงโซ่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างที่เกี่ยวข้อง เราก็เห็นถึงการชี้้นำในการรายงานข่าวของสื่อกีฬา

การชี้นำในที่นี้คือการชี้นำบางอย่างที่นำไปสู่ชนวนให้เกิดความแตกแยก หรือปลุกกระแสบางอย่างเพื่อก่อให้เกิดการไม่สมานฉันท์ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ตามหลักจริยธรรมแล้วควรเป็นสิ่งที่สื่อต้องหลีกเลี่ยง และต้องให้น้ำหนักอย่างเป็นกลาง หากสื่อนำเสนออย่างตรงไปตรงมาตามสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏมันก็จะถูกนำเสนอออกมาในภาษาที่เป็นกลาง แต่เมื่อไรก็ตามที่สื่อมีใจโน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คำที่ใช้บางคำที่อยู่ในพาดหัวข่าวก็จะกลายเป็นคำย้อมสี นั่นคือการใช้คำที่มีความหมายในเชิงประเมินค่าและคำที่เป็นข้อเท็จจริงรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งการนำเสนอในแนวทางนี้ก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งของคนสองกลุ่มได้ ซึ่งการแก้ไขปัญหานั้นส่วนนี้อาจจะต้องอาศัยความร่วมมือกันกับสื่อ ให้หลีกเลี่ยงการใช้คำย้อมสีในการพาดหัวข่าว หลีกเลี่ยงภาษาที่ใช้ชี้นำไปสู่การชี้นำให้เกิดความขัดแย้ง

(2) กลไกการควบคุมโดยธุรกิจการค้า

จากประเด็นที่ต่อเนื่องและมีความเชื่อมโยงกับกลไกการควบคุมสื่อด้วยระบบการเมืองนั้น ในอีกด้านหนึ่ง เงื่อนไขทางด้านธุรกิจเองก็มีอิทธิพลต่อการนำเสนอข่าวกีฬาอย่างเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกัน หากจะถามว่ากีฬาเข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจได้อย่างไร หากถามคำถามนี้เมื่อ 5 ปีที่แล้วก็อาจจะตอบได้ไม่ชัดเจนนัก แต่สถานการณ์ในปัจจุบันกลับตอบข้อสงสัยนั้นโดยไม่ต้องอธิบายมากนัก ด้วยกระแสความนิยมในกีฬาฟุตบอลอาชีพที่เติบโตแบบก้าวกระโดด

มีการลงทุนอย่างมหาศาล มีการสนับสนุนจากภาคส่วนธุรกิจการค้าอย่างมากมาย ขณะที่รายได้กลับเข้ามายังองค์กรกีฬาที่ถือว่าคุ้มทุน มีเงินหมุนเวียนอยู่ในระบบนับหมื่นล้านบาท ขณะเดียวกันสื่อบางรายก็กระโดดลงมาเป็นนายทุนในการทำทีมลงแข่งขันเองด้วย ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าการนำเสนอข่าวของสื่ออาจจะกลุ่มนี้พัวพันในเรื่องผลประโยชน์ของทีมตนเอง หรือหุ้นส่วนห้างร้านที่เกี่ยวข้องบ้างไม่มากก็น้อย

ในประเด็นดังกล่าว เลอภพ โสรรัตน์ (สัมภาษณ์, 2557) มองว่าการที่สื่อกีฬาบางรายมีส่วนสำคัญเรื่องของผลประโยชน์แอบแฝง เช่นการใช้สื่อเพื่อสนองผลประโยชน์ของตนเองมากเกินไป และไม่เปิดพื้นที่ให้คนอื่นอย่างเท่าเทียม รวมทั้งไม่มีการตรวจสอบตัวเอง การให้ข้อมูลข่าวสารก็เป็นไปในทิศทางเดียว สื่อบางรายที่เป็นหุ้นส่วนใหญ่ในการครอบครองทีมกีฬาเวลานำเสนอข่าวก็ไม่เคยนำเสนอข่าวทีมอื่น ถ้ามองในกรอบทฤษฎีบทบาทหน้าที่ และกรอบจริยธรรม ถือว่าผิดในเรื่องของความไม่เป็นกลาง การไม่เปิดพื้นที่ให้คนอื่นเลย แม้ในข่าวที่ไม่มีอะไรเลยก็ตาม ก็เข้าข่ายหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรม ดังนั้นจึงถือว่าเป็นความเสี่ยงอย่างหนึ่งของสื่อที่จะเลือกนำเสนอข่าวอย่างไร้ความสมดุล ไม่ดูลำเอียง ไม่เข้าข้างทีมกีฬาที่เป็นหุ้นส่วนกันมากเกินไป ซึ่งในกรณีนี้ควรที่จะเปิดพื้นที่สื่อเพื่อนำเสนอข่าวของทีมอื่นอย่างเสมอภาค เพื่อให้เกิดความเป็นกลางมากขึ้น และสามารถป้องกันข้อครหาได้

ขณะที่กฤษณ์ ทองเลิศ (สัมภาษณ์, 2557) อธิบายว่าในส่วนของการทำหน้าที่ของสื่อกีฬากับการรายงานข่าวที่มีความเกี่ยวข้องกับสปอนเซอร์ ที่เข้ามาสนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาต่างๆ นั้น บางครั้งจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของการรายงานข่าวหรือการนำเสนอบทความกีฬา และอาจจะไปเกี่ยวข้องกับสปอนเซอร์ที่เป็นผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือเครื่องดื่มชูกำลัง ซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่เหมาะสมและไม่ควรส่งเสริมแก่ผู้ที่สนใจเรื่องกีฬา ซึ่งโดยปกติทั่วไปสื่อจะใช้วิธีการกล่าวถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ โดยในเนื้อหาข่าวจะเจตนากล่าวถึงชื่อองค์กรผู้สนับสนุน เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อองค์กรธุรกิจที่มีโฆษณาลงในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นอยู่บ้าง ซึ่งการทำหน้าที่ในลักษณะนี้จริงๆ ก็ถูกไม่ต้องนัก เพราะมีลักษณะของการทำหน้าที่ที่มีอคติ ไม่เป็นกลาง ไม่แยกแยะ เป็นความลำเอียงที่มุ่งให้ความสำคัญต่อแหล่งที่มาของรายได้มากเกินไป ซึ่งองค์กรสื่ออาจจะรู้ตัวเองว่าให้น้ำหนักเนื้อหาที่เชื่อมโยงไปสู่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากเกินไปหรือไม่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องของการส่งเสริมการพนัน เรื่องนี้ก็จะกลายเป็นปัญหาที่เล็กน้อยมาก สามารถอะลุ่มอล่วยได้ หากไม่เป็นการเชียร์อย่างออกนอกหน้าก็ยังพอยอมรับได้ ซึ่งตัวองค์กรสื่อ หรือสภากาหรหนังสือพิมพ์ฯ ก็อาจจะต้องควบคุมดูแลให้อยู่ในความเหมาะสม

สื่อกีฬากับการยั่วทางเพศ

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในบางประเด็นที่ปลีกย่อยเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อกีฬา เช่นประเด็นด้านนำเสนอภาพที่ยั่วทางเพศ ที่มักจะพบเห็นได้บ่อยในสื่อสำหรับผู้ชาย ซึ่งสื่อกีฬาก็เข้าข่ายนั้นเพราะกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และภาพนักกีฬาที่เซ็กซี่ก็เป็นจุดดึงดูดอย่างดีในการเปิดรับข่าวสารของผู้ชาย แต่หากมองในข้อจรรยาบรรณของการรายงานข่าว กีฬา ยังพบว่าภาพเหล่านี้มีความหมิ่นเหม่พอสมควร อันเนื่องมาจากการประเมินคัดเลือกภาพข่าว ยังขาดการกลั่นกรองที่ดีพอ หรืออาจจะเป็นความตั้งใจที่สื่อจะนำเสนอภาพเหล่านั้นเอง ซึ่งจากการสำรวจเนื้อหาข่าวกีฬาในรอบครึ่งปีหลังของ พ.ศ.2557 พบว่ามีประเด็นหนึ่งที่ที่น่าสนใจ จากกรณีื่อนำเสนอภาพของนักแสดงหญิงชื่อดังที่ผันตัวเองไปสวมบทบาทนักวอลเลย์บอลอาชีพ ด้วยภาพที่มาจากภาพถ่ายแบบในเครื่องแต่งกายแบบนุ่งน้อยห่มน้อย ซึ่งไม่เกี่ยวกับการเล่นวอลเลย์บอลแต่อย่างใด ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ภาพนักแสดงที่ผันตัวไปเล่นวอลเลย์บอลอาชีพ
ถูกนำเสนอด้วยภาพในอีกบทบาทหนึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับกีฬา

(www.manager.co.th)

กฤษณ์ ทองเลิศ (สัมภาษณ์, 2557) ให้ความเห็นในกรณีของนักแสดงสาวว่า ประเด็นเรื่องเพศ กับกีฬา จริงๆ แล้วเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกันเลย ในประเด็นนี้มองเชื่อมโยงถึงบทบาทของนักกีฬาในปัจจุบันได้ว่า นักกีฬาก็เปรียบเหมือนดารานักกีฬาบางคนก็มีสองบทบาท หนึ่งในฐานะนักกีฬา สองคือบทบาทในฐานะนักแสดง ในกรณีนี้เองแก้มนี้ถูกนำเสนอด้วยภาพเช็กส์ที่ถือว่าเจตนาแนะนำเสนอภาพด้านเดียว การพาดหัวโดยใช้คำว่า “ฮือฮา!” ตีความได้ว่าสื่อต้องการจะนำเสนอความหมายไปในทิศทางที่ไม่ดี โดยอาจจะหมายถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมของนักกีฬาที่ไม่ควรจะทำแบบนี้ การนำเสนอในเชิงชี้นำแบบนี้มองได้หลายมุม อย่างแรกคือสื่อต้องการขายข่าวด้วยภาพที่ยั่วยุกรมรมณ์ ซึ่งความไม่เหมาะสมอย่างแรกคือภาพข่าวไม่เกี่ยวข้องกันเนื้อหาข่าว ในขณะที่ส่วนของผู้บริโภคและสมาคมกีฬาอาจจะต้องกลับมามองว่า บทบาทของนักกีฬามีอะไรที่ควรทำหรือไม่ควรทำ เพราะสังคมไทยอาจจะยังไม่ยอมรับในเรื่องดังกล่าว ซึ่งสมาคมกีฬาอาจจะต้องออกมาดูแลในเรื่องนี้

ในส่วนของภาพข่าวกีฬาทั่วไป เลอภ โสรรัตน์ (สัมภาษณ์, 2557) ให้ความเห็นว่า สื่อกีฬามักโดนภาคประชาสังคมตำหนิอยู่บ่อยครั้ง ในกรณีการนำเสนอภาพที่มีเนื้อหาช่วยยู่ทางเพศ รองจากรื่องการพนัน และอบายมุขในสื่อกีฬา ในประเด็นนี้มองว่าเป็นมุมที่แตกต่างกันของคนต่างวัฒนธรรมกัน ซึ่งการยอมรับก็ต่างกัน โดยที่มาของภาพกีฬาที่สื่อไทยนำมาตีพิมพ์นั้นเป็นภาพที่มาจากสำนักข่าวต่างประเทศในกรณีกีฬาต่างประเทศ ซึ่งทุกภาพก็มาจากองค์กรสื่อรายใหญ่ของต่างประเทศที่เขาคัดเลือกมาแล้ว ผ่านการพิจารณาแล้ว บางภาพที่คนไทยดูแล้วมองว่ามันไม่เหมาะสม สื่อไปในเชิงลามกอนาจารนั้น หากมองมุมนั้นก็อาจจะเป็นไปได้ เพราะบรรทัดฐานของความเหมาะสมในเรื่องของการเปิดเผยให้เห็นสรีระเรือนร่างมากเกินไป นั้น เป็นเรื่องที่ขัดแย้งต่อวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ซึ่งสื่อก็ควรจะทำให้ความเข้าใจในประเด็นด้านวัฒนธรรมเพื่อประกอบการพิจารณาเลือกภาพมานำเสนอได้อย่างเหมาะสมด้วย

จุดบรรจบระหว่างจริยธรรมกับการอยู่รอดของสื่อ

จากประเด็นด้านการทำหน้าที่ของสื่อกีฬาที่เข้าข่ายขัดต่อหลักจริยธรรมดังที่ได้เสนอมานั้น พบว่า ส่วนหนึ่งอาจมาจากผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการขององค์กรสื่อ อีกส่วนหนึ่งมาจากสายสัมพันธ์ระหว่างองค์กรธุรกิจและการเมืองกับองค์กรสื่อ ในขณะที่เมื่อลองศึกษาเปรียบเทียบกับคู่มือจริยธรรมการรายงานข่าวกีฬาของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่ประกาศออกมาในปี 2556 นั้น พบว่ายังคงปรากฏเนื้อหาข่าวสารที่ขัดแย้งกับแนวทาง

ด้านจริยธรรมอยู่ในหลายกรณี จึงเห็นได้ว่าแนวทางการแก้ปัญหาโดยการกำหนดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าวกีฬาด้วยคู่มือจริยธรรมการรายงานข่าวกีฬานั้น อาจไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีจากองค์กรสื่อ โดยเฉพาะสื่อกีฬาที่ถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้อาจมองได้ว่าการเน้นควบคุมด้านจริยธรรมต่อสื่อหนังสือพิมพ์เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาทั้งระบบ เนื่องจากยังมีสื่อกีฬาในช่องทางอื่นที่ยังคงนำเสนอข่าวสารที่ขัดต่อหลักจริยธรรม โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่อยู่นอกระบบ และยังไม่สามารถควบคุมด้วยกรอบจริยธรรมได้ ดังนั้น แนวทางในการร่วมแก้ปัญหาจึงควรมีแนวทางที่แตกต่างออกไปจากเดิม หรือเพิ่มความเข้มงวดมากขึ้น โดยต้องได้รับความร่วมมือจากองค์กรสื่อ ภาคประชาสังคม และประชาชนเอง เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

เมื่ออัตราต่อรอง คือ การอยู่รอดของสื่อกีฬา

การถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ขององค์กรสื่อกีฬาที่เป็นเป้าหมายในความร่วมมือด้านจริยธรรม สะท้อนให้เห็นในสองแง่มุม แง่มุมแรกคือ กรอบจริยธรรมที่ค่อนข้างเข้มงวดและพุ่งเป้าเล่นงานไปที่สื่อรายดังกล่าวมากเกินไป เนื่องจากสื่อรายนี้เป็นเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์กีฬาโดยเฉพาะ และมีหนังสือพิมพ์กีฬาในสังกัดหลายฉบับ นับเป็นเครือหนังสือพิมพ์กีฬาที่มีความโดดเด่นในด้านเนื้อหา ประกอบด้วยข่าวสารกีฬารอบโลกที่มีจำนวนมากและเข้มข้นกว่าหนังสือพิมพ์ทั่วไป รวมทั้งมีกลุ่มผู้บริโภคที่ค่อนข้างมากโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและคนวัยเพิ่งเริ่มทำงานที่ให้ความสนใจเรื่องข้อมูลข่าวสารกีฬาเป็นอย่างมาก แต่ขณะเดียวกันสื่ออาจมีความต้องการเพิ่มอรรถรสการชมกีฬาให้แก่ผู้บริโภคด้วยการให้ข้อมูลบทวิเคราะห์การแข่งขัน หรืออัตราต่อรองที่ถูกกำหนดโดยบริษัทรับแทงพนันต่างชาติ เพื่อให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในทีมที่ตนเชียร์ แต่อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่าเนื้อหาดังกล่าวมีส่วนชี้นำไปสู่การเล่นพนันด้วย ซึ่งก็มีการตั้งคำถามจากนักวิชาการว่าการเล่นพนันของผู้บริโภคมีผลต่อรายได้ของสื่อกีฬารายนี้หรือไม่ ถึงทำให้สื่อรายนี้ไม่สามารถตัดเนื้อหาส่วนนี้ทิ้งได้

ในแง่มุมที่สอง คือ รายได้ของสื่อจะหายไปหากต้องปรับเนื้อหาตามกรอบจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่ไม่ต้องการให้มีเนื้อหาที่ชี้นำไปสู่การเล่นพนันอันเป็นจุดขายหลักของสื่อกีฬารายนี้ เนื่องจากยอดขายของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มาจากผู้บริโภคที่ต้องการข้อมูลการวิเคราะห์เกม และอัตราต่อรองเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจแทงพนันฟุตบอล ฉะนั้น การตัดจุดขายของหนังสือพิมพ์ก็คือการตัดรายได้ของตัวเอง นั่นจึงอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำเป็นต้องถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ เพราะไม่สามารถให้ความร่วมมือตามกรอบจริยธรรมดังกล่าวได้ และต่อคำถามที่ว่าทำไมสื่อรายอื่นถึงสามารถ

ให้ความร่วมมือกับแนวทางจริยธรรมการทำหน้าที่ของสื่อกีฬาได้ด้วยดี นั่นก็เพราะการที่สื่อรายอื่นเป็นหนังสือพิมพ์ทั่วไป ที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาข่าวสารประเภทอื่นด้วย รวมทั้งมีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างจากหนังสือพิมพ์กีฬา จึงอาจไม่กระทบในเรื่องรายได้ในกรณีปัญหา

จากปัญหาเรื่องความอยู่รอดของสื่อ ทำให้มองเห็นว่าการใช้ไม้แข็งเข้ามาควบคุมเชิงจริยธรรมในการทำหน้าที่ของสื่อกีฬารายนี้ เป็นเรื่องยากเกินกว่าจะยอมทำตามได้ ด้วยเหตุผลทางธุรกิจที่มีความจำเป็นมากกว่า ทำให้ความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาของสภากาฬหนังสือพิมพ์ฯ เดินทางไปไม่ถึงเป้าหมาย ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรกลับมายังจุดเริ่มต้นแล้วมองปัญหานี้เสียใหม่ พร้อมกับฟังเสียงสะท้อนจากภาคีสมาชิก ก็น่าจะหาทางออกที่เหมาะสมได้

จุดบรรจบที่เหมาะสม เพื่อบรรเทาปัญหา

การร่วมแก้ปัญหาด้านจริยธรรมสื่อกีฬา โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการนำเสนอข่าวสารที่ชี้นำไปสู่การพนันนั้น ได้มีการศึกษาและพยายามหาทางออกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีเดียมอนิเตอร์ (2557) ได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าว 3 ด้าน ได้แก่

1. ควรมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการพนัน ระเบียบเกี่ยวกับสื่อ โดยเพิ่มข้อบังคับในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพนันกีฬาในสื่อมวลชน และสื่อประเภทต่างๆ และห้ามการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับอัตรา ราคาต่อรองทั้งในเชิงชี้แนะให้พนัน และให้ความรู้เกี่ยวกับการพนันในกีฬา และการแข่งขันทุกประเภท

2. หน่วยงานกำกับดูแลสื่อและการสื่อสาร ควรสนับสนุนให้องค์กรวิชาชีพสื่อร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการรายงาน การนำเสนอเนื้อหากีฬา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ และทักษะด้านการชมการเล่นกีฬานั้นๆ เป็นสำคัญ สื่อต้องไม่สนับสนุนการพนัน การเสี่ยงโชค หรือเป็นช่องทางนำไปสู่อบายมุข

3. หน่วยงานกำกับดูแลสื่อและการสื่อสาร ร่วมกับองค์กรวิชาชีพ ควรร่วมกันกำหนดกลไกการกำกับดูแลร่วม (Co-Regulation) เพื่อให้สื่อมีจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ในการไม่นำเสนอเนื้อหาที่สร้าง นำไปสู่ หรือสนับสนุนการพนันทุกรูปแบบ

ขณะที่ ฤกษ์ ทองเลิศ (สัมภาษณ์, 2557) เสนอมุมมองในการแก้ปัญหาเรื่องการเล่นพนันฟุตบอลเสียใหม่ว่า หากไม่สามารถแก้ที่สื่อได้ ก็อาจจะต้องมองมุมกลับ โดยการให้สังคมช่วยกดดันอีกทางหนึ่ง ซึ่งหากกล่าวถึงเรื่องของธุรกิจสื่อ สามารถเข้าใจได้ว่ารายได้กับจริยธรรมไม่สามารถไปด้วยกันได้ ระหว่างการที่สื่อต้องเลี้ยงปากท้องตัวเอง กับการต้องรับผิดชอบต่อสังคม จุดที่เรียกว่าจุดสมดุลขององค์กรสื่อในการจะหาความเหมาะสมให้สอดคล้องกับจุดยืนของสภากาฬหนังสือพิมพ์ฯ อาจเป็นเรื่องยาก ซึ่งสามารถพิจารณาในเชิงของธุรกิจสื่อ

ว่ารายได้มาจากไหน มียอดขายพอหรือไม่ มีความจำเป็นแค่ไหนในการนำเสนอโฆษณาแฝง จากวงการพนัน ซึ่งในประเด็นนี้ต้องมองว่าใครคือแฟนคลับของสื่อกีฬา รายแรก คือ กลุ่มผู้รับสารทั่วไป ทั้งที่เล่นการพนันและไม่เล่นการพนัน รายที่สอง คือ กลุ่มสปอนเซอร์ที่มองเห็นว่าสื่อสามารถเป็นตัวกลางที่ทำให้ตัวสินค้ากับผู้บริโภคมาเจอกัน สินค้าที่ว่าคือเรื่องการพนัน

การทำหน้าที่เสนอในส่วนของการรายงานผลนั้นสามารถทำได้ปกติ แต่ในการนำเสนอเนื้อหาอาจไปเกี่ยวข้องกับแวดวงของธุรกิจหลายส่วน ทั้งสปอนเซอร์ ผู้อ่าน กลุ่มธุรกิจการพนัน การที่สื่อยังคงเนื้อหาเกี่ยวกับอัตราต่อรองเอาไว้ อาจจะเป็นเหตุผลของการอยู่รอดของสื่อ และหากไม่มีเนื้อหาส่วนนี้ อาจกระทบต่อธุรกิจของสื่อ ซึ่งไม่แน่ว่าสื่ออาจจะต้องเปลี่ยนจุดยืน หรือเปลี่ยนแนวทางในการนำเสนอข่าวไปเลย และอาจถึงขั้นต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายเลยด้วยซ้ำ

เพราะฉะนั้นปัญหานี้อาจจะเข้าข่ายปัญหาโลกแตก ด้วยจุดที่เป็นความพอดีนั่นไม่ชัดเจนและไม่มีใครตอบได้ อย่างไรก็ตามโดยหลักการแล้วการที่สื่อไปข้องแวะกับการพนันถือว่าผิดจริยธรรม เพราะเป็นการทำหน้าที่ในด้านที่เสีย ในลักษณะที่สื่อใช้ฐานธุรกิจเป็นตัวนำมากเกินไป ทำให้หมิ่นเหม่ต่อการขัดจริยธรรม ส่วนกรณีที่สื่อบางรายถอนตัวออกจากสภากาการหนังสือพิมพ์ฯ นั้น จะเห็นได้ว่าแรงกดดันจากสังคมมีผลต่อการตัดสินใจออกจากสมาชิกภาพของสื่อรายนี้ เพียงแต่ว่าปัญหาดังกล่าวก็ยังคงอยู่ ไม่ได้ถูกแก้ และอาจจะไม่สามารถแก้ได้ เพราะสื่อไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของสภากาการหนังสือพิมพ์ฯ อีกต่อไป และหากมองว่าการทำหน้าที่ของสื่อรายนี้มีผลแง่ลบต่อสังคม สภากาการหนังสือพิมพ์ฯ ก็ควรจะทำความเข้าใจกับสื่อรายนี้และดึงกลับเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของสภากาการหนังสือพิมพ์ เพื่อที่จะสามารถหาหรือหาจุดร่วมที่ลงตัว ซึ่งก็อาจลดความเข้มข้นของเนื้อหาที่ชี้นำไปสู่การเล่นพนันได้บ้างไม่มากก็น้อย

ขณะที่ในส่วนของผู้รับสาร ก็ควรใช้การขัดเกลาทางสังคมในช่องทางอื่น เช่น การรณรงค์ในเรื่องการกีฬาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งความร่วมมือจากองค์กรอิสระอื่นๆ ที่จะเข้าไปขอความร่วมมือจากครอบครัว สถานศึกษา เพื่อช่วยกันสร้างแรงกดดันต่อการรายงานข่าวสารในเชิงสนับสนุนการพนันของสื่อ

ในประเด็นของสื่อกีฬาทั่วไปที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอัตราต่อรอง หรือการวิเคราะห์

ข้อมูลก่อนแข่ง ล้วนมีผลต่อการตัดสินใจเล่นพนันทั้งสิ้น และถึงแม้ว่าจะมีการดัดแปลงเนื้อหา ให้เบาลงและเน้นเพื่อให้ข้อมูลเพื่อความบันเทิงมากกว่าก็ตาม แต่ก็ยังถือว่าการขึ้นนำยังคงมีอยู่ ไม่ต่างอะไรกับเรื่องของมวยใต้ดินที่ยังคงเห็นบางสื่อใบ้หวยก่อนวันหวยออก ที่อาจจะนำไปตี เป็นตัวเลขได้ ฉะนั้นในเมื่อปัญหาตรงนี้มีมันอยู่มานานและยากที่จะแก้ไขได้ ทางออกที่น่าจะ เป็นก็คือ การให้สมาคมวิชาชีพหรือกับสื่อกีฬาเพื่อร่วมกันตั้งกติกีกันว่าอนุญาตให้นำเสนอ ข้อมูลเกี่ยวกับการแข่งขันเพื่อความบันเทิงได้ แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่จะต้องมาร่างกัน ขึ้นมาใหม่ เพื่อหาความพอดีเหมาะสมในการนำเสนอข่าวกีฬาในรูปแบบการวิเคราะห์เกมได้

ส่วน เลอภพ โสรรัตน์ (สัมภาษณ์, 2557) เสนอว่า การแก้ปัญหานี้ น่าจะอยู่ที่ ภาคประชาสังคมที่ต้องร่วมกันรณรงค์อย่างเข้มแข็งมากขึ้น และควรทำอย่างต่อเนื่องด้วยการ ใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ เพื่อไปกระตุ้นให้เกิดการปรับกฎหมายให้เข้มงวดมากขึ้น ฉะนั้น องค์กร ภาคประชาสังคมต้องเข้มแข็งมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งความยากของการร่วมมือในสภาวิชาชีพคือ การที่สื่อเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพเดียวกัน การตำหนิกันเองเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก เพราะต่างก็ ต้องทำงานร่วมกัน ด้วยความสนิทชิดเชื้อกันเป็นอย่างดี ทำให้ปัญหาไม่ถูกกล่าวถึง

ในส่วนประเด็นของการนำเสนอข่าวที่เอื้อต่อภาคธุรกิจนั้น กฤษณ์ ทองเลิศ (สัมภาษณ์, 2557) เสนอทางออกที่เหมาะสมในการทำหน้าที่ของสื่อกีฬากับการรายงานข่าว ที่มีความเกี่ยวข้องกับสปอนเซอร์ว่า การระวางการทำหน้าที่ในส่วนนี้ อาจทำได้โดยวิธีการไม่ เยอะถึงผลิตภัณฑ์ ในกรณีของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นผู้จัดการแข่งขันกีฬา หรือแม้ กระทั่งกึ่งนำเสนอสัญลักษณ์ตราสินค้าผ่านสื่อ ถึงแม้จะอ้างว่าเป็นตราสินค้าของผลิตภัณฑ์ อื่นก็ตาม บางองค์กรธุรกิจเป็นบริษัทที่ผลิตเครื่องดื่มหลายรูปแบบ ซึ่งอาจมีทั้งเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ และน้ำดื่ม แต่กลับอ้างว่าตราสินค้าเป็นของน้ำดื่ม ไม่ใช่แอลกอฮอล์ ทั้งที่สังคม ก็สามารถตีความได้ว่าเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็ตามที่ แบบนี้เรียกว่าเป็นการเลี่ยงบาลีในแง่ ของเจตนาธรรมณ์ ดังนั้นแนวทางในการนำเสนอข่าวให้เหมาะสมควรบอกเพียงแค่อุปกรณ์ที่ น่าจะเพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องนำเสนอภาพตราสินค้า เพราะสิ่งเหล่านี้มันเป็นภาพติดตาผู้ บริโภคที่ซึมซับเข้าไปได้ง่ายตามหลักการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ภาพ ซึ่งเราต้องยอมรับว่าโลโก้ เป็นสัญลักษณ์แทนทั้งตัวบริษัทและตัวสินค้า ซึ่งมันอาจจะโน้มนำไปสู่การแฝงโฆษณาสินค้าที่ เป็นอบายมุขได้

ส่วน เลอภพ โสรรัตน์ (สัมภาษณ์, 2557) มองว่า ความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อกับองค์กร ธุรกิจนั้น อยู่ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เมื่อฝ่ายธุรกิจมีการซื้อโฆษณาของ หนังสือพิมพ์ ก็อาจจะมีการเจรจาขอพื้นที่ข่าวในการลงข่าวประชาสัมพันธ์ขององค์กรด้วย

ขณะเดียวกันฝ่ายสื่อก็ต้องมีความระมัดระวังไม่ให้นำเสนอเนื้อหาที่โน้มเอียงมากเกินไป ต้องพยายามมองถึงการนำเสนอในเชิงบวกเท่านั้น เช่น เรื่องการสนับสนุนกิจกรรมกีฬา

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในประเด็นสถานการณ์การนำเสนอข่าวของสื่อกีฬาไทย กับกรอบจริยธรรมสื่อกีฬาที่สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้กำหนดออกมาเป็นคู่มือจริยธรรมการรายงานข่าวกีฬา พบว่าความร่วมมือระหว่างองค์กรสื่อกับสมาคมวิชาชีพดำเนินไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากการถอนตัวจากการเป็นสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ของสื่อกีฬารายใหญ่ที่เป็นเป้าหมายหลักในการขอความร่วมมือครั้งนี้ ด้วยสาเหตุที่เป็นไปได้ว่าสื่อดังกล่าวอาจต้องปรับปรุงเนื้อหาครั้งใหญ่หากต้องดำเนินการตามแนวทางของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ และอาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจขององค์กรตามมา ในขณะที่สื่อรายอื่นจะได้รับผลกระทบค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีนโยบายและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างออกไป

จากการขาดการให้ความร่วมมือดังกล่าว ทำให้ปัญหาด้านต่างๆ ที่ภาคประชาสังคมได้ศึกษา โดยเฉพาะประเด็นเรื่องสื่อกีฬาส่งเสริมการพนันนั้นยังคงปรากฏอยู่ และในขณะที่สังคมกำลังเฟื่องฟูการทำหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์อยู่นั้น อีกด้านหนึ่งพบว่า การนำเสนออัตราต่อรองและชี้ช่องทางทางพนันบนสื่อออนไลน์กลับเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดคำถามว่าขณะนี้กลไกการควบคุมเนื้อส่งเสริมการพนันของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ และภาคประชาสังคมกำลังเดินมาถูกทางหรือไม่ การเลือกศึกษาปัญหาเฉพาะส่วนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์อาจจะไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาเรื่องการพนันฟุตบอล เพราะสื่อออนไลน์กลับเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกต่อผู้บริโภคมากกว่า

ทั้งนี้ หากสมาคมวิชาชีพและภาคประชาสังคมร่วมกันมองปัญหาอย่างเข้าใจ ก็จะทำให้เห็นปัญหาในภาพรวม และเรียงลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ อาจจะต้องมองจากข้อมูลทางด้านสถิติของผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อ และช่องทางการเล่นพนัน ไม่มองแค่การแก้ปัญหาเฉพาะบางจุดเพียงเท่านั้น นอกจากนี้การร่วมกันรณรงค์และให้ความรู้เรื่องการพนันต่อกลุ่มเป้าหมายและสังคมโดยรวม ก็ควรทำควบคู่กันไป ด้วยจึงจะมีประสิทธิภาพ และเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ก็ควรดึงสื่อกีฬาออนไลน์เข้ามาเป็นภาคีสมาชิก เพื่อที่จะสามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

ส่วนบทบาทหน้าที่ของสื่อกีฬา ควรทำหน้าที่ในเชิงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ต้องพยายามเป็นพื้นที่สาธารณะให้ได้ อย่างเน้นเพียงข้อมูลข่าวสารที่เฉพาะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือกีฬาประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไป ควรจะเปิดพื้นที่ให้องค์กรกีฬาของรัฐมากขึ้น เพื่อเป็นพลังในการร่วมขับเคลื่อนนโยบายที่เป็นผลดีต่อสังคม ซึ่งก็ย้อนกลับไปยังเรื่องของการร่วมกันอ้างเจตนารมณ์ที่ดีของการเล่นกีฬา โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนด้านกีฬา จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ สร้างเสริมความเข้าใจ รวมทั้งช่วยปลูกฝังค่านิยมที่ดี โดยบทบาทของข่าวกีฬามีความเกี่ยวข้องต่อบ้านเมืองในทุกด้าน ทั้งสังคม การเมือง ธุรกิจ และกฎหมาย โดยมองว่าสังคมจะมีความสุขได้ หากประชาชนดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ปรัชญาของกีฬา ที่อยู่กันอย่างมีกติกาและมีการเคารพต่อกัน ซึ่งในส่วนนี้กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดคุณประโยชน์ของการกีฬาไปสู่ประชาชนจะช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคม (Social capital) ได้อีกช่องทางหนึ่ง

ดังนั้น การนำเสนอข่าวกีฬาที่ดีและเหมาะสม ควรจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้บริโภคและควรให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างแรงบันดาลใจจากข่าวกีฬาแก่ผู้ที่สนใจเรื่องกีฬา เพื่อกระตุ้นให้คนได้หันมาสนใจสุขภาพตัวเอง ควรมีการถ่ายทอดเนื้อหาข่าวในทิศทางที่สร้างสรรค์ นำเสนอความหมายของกีฬาให้ประชาชนเห็นกีฬาเป็นสิ่งสวยงาม โดยการสร้างแรงบันดาลใจนี้สามารถสื่อสารผ่านเนื้อหาข่าว บทความ หรือภาพข่าว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของสื่อเองว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคมมากน้อยเพียงใด และถึงแม้ว่าการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะดังกล่าวอาจจะไม่ได้เป็นจุดขายที่จะทำให้สื่อกีฬามีรายได้มากขึ้น แต่นั่นคือสิ่งที่สื่อกีฬาสามารถจะให้ได้กับสังคม

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541
- การสื่อสาร ศาสนา กีฬา. กรุงเทพมหานคร : โครงการเมธีวิจัยอาวุโส คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. สื่อบันเทิง : อำนาจแห่งความไร้สาระ. กรุงเทพฯ : ออล อีบีที พรินท์, 2545.
- กาญจน์ ฉวีธรรมวัฒน์. ความพึงพอใจในการเลือกซื้อหนังสือพิมพ์กีฬา สตาร์ชอคเกอร์รายวันในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์. 2551.
- เกษม นครเขตต์. ศิลปะแห่งกีฬา. นครปฐม : เพชรเกษมพรินติ้ง กรุ๊ป, 2555.
- กฤษณ์ ทองเลิศ. “กลการควบคุมระบบการสื่อสารมวลชนแบบผสมกับแนวความคิดการยกเลิกกฎหมายเฉพาะแบบอำนาจนิยม” นิเทศศาสตร์ปริทัศน์. 3 (1) มกราคม, 2541. น. 79-98.
- กฤษณ์ ทองเลิศ. รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตร์ดุสิตบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. สัมภาษณ์, วันที่ 15 พฤศจิกายน 2557.
- คมชัดลึกออนไลน์, “พนันบอล’พอกเงินปีละกว่า 20.5 ล้าน ล.” 16 พฤษภาคม 2557 [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.komchadluek.net. วันที่สืบค้น 10 ตุลาคม 2557.
- จรินทร์ ธาณีรัตน์. คู่มือกีฬา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2527.
- ผู้จัดการออนไลน์. “เสียม! นศ.สาวพลีกายใช้หนี้พนัน อัดบทวิเคราะห์ผลกีฬาจูงใจโจ้” 17 สิงหาคม 2554 [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.manager.co.th วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม 2557.
- “แจ้มลแขวะ สยามกีฬา-ไทยรัฐ บิดเป็นอนชาวเลือกตั้ง”. 10 กรกฎาคม 2556 [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.manager.co.th/Sport/ViewNews.aspx?NewsID=9560000084314. วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม 2557.
- “อึ้ง! เด็กไทยอายุต่ำกว่า 15 ปี เริ่มเล่นพนันบอล พบ 12% ตั้งท่าแทงบอลโลก 2014”. วันที่ 9 มิถุนายน 2557. [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.manager.co.th/qo/ViewNews.aspx?NewsID=9570000064530. วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม 2557.

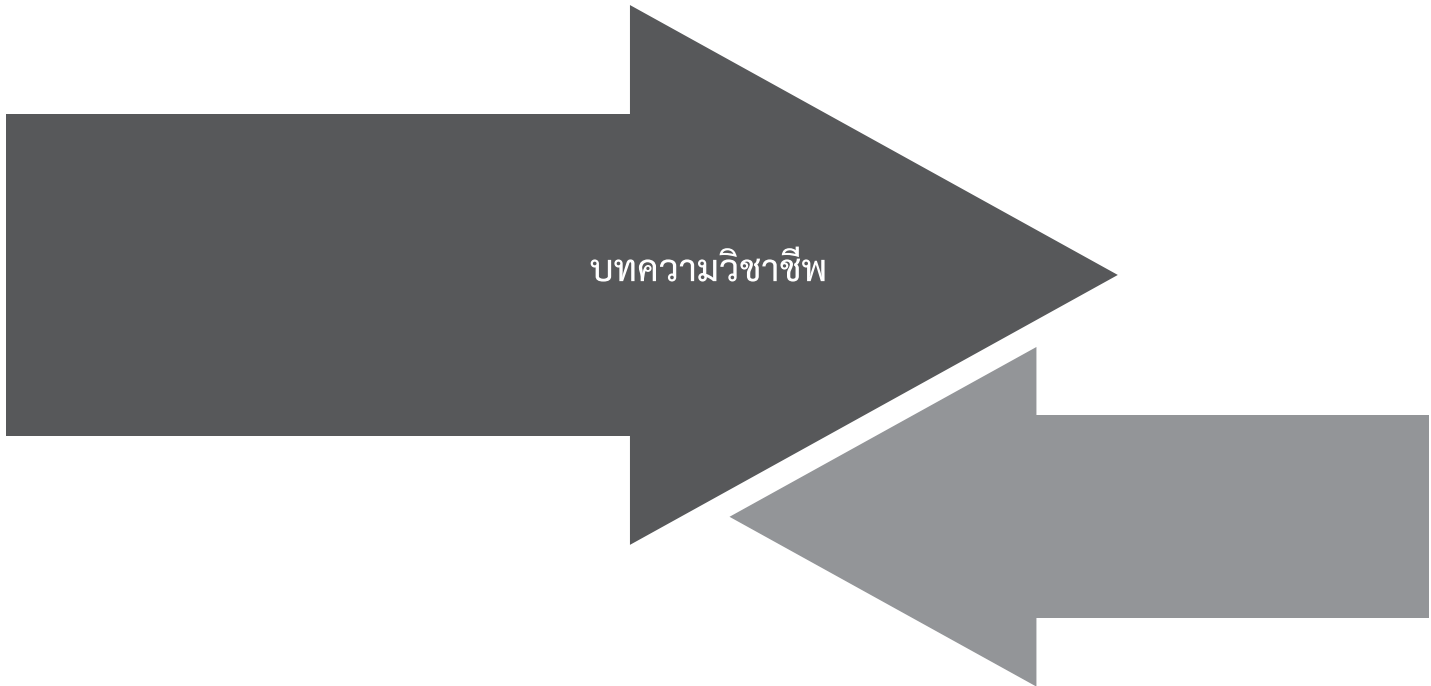
- “แก้ม กวินตรา ฉุน! จวกสื่อกีฬาตั้ง นำภาพสยิวขึ้นปก”. 2 กันยายน 2557. [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9570000100388. วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม 2557.
- “บุรีรัมย์ฯ โหดขึ้นป้ายเขตปลอดสื่อกีฬายักษ์” 27 ตุลาคม 2557. [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.manager.co.th. วันที่สืบค้น 28 ตุลาคม 2557.
- มีเดียมอนิเตอร์. “มีเดียมอนิเตอร์พบ หนังสือพิมพ์กีฬา มีเนื้อหา การพนันบอลโลก 2014 มากที่สุด เสนอให้มี กลไกการกำกับดูแลสื่อ และสื่อสารการพนันกีฬา ทุกประเภท” วันที่ 4 สิงหาคม 2557 [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://mediamonitor.in.th> วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม 2557.
- เลอภพ ไสรรัตน์. บรรณาธิการข่าวกีฬา หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. สัมภาษณ์, วันที่ 11 พฤศจิกายน 2557.
- ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน. “การพนันออนไลน์บทยอดครั้งใหม่ของสังคมไทย” โดย ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ. [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://gamblingstudy-th.org> วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม 2557.
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. คู่มือจริยธรรมการรายงานข่าวกีฬา. กรุงเทพฯ. 2556.
- สุกัญญา สุตบรรทัด. “เสรีภาพและจริยธรรมของหนังสือพิมพ์”. วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 16 มกราคม-มีนาคม 2541.
- สำนักข่าวอิศรา. “แฉ! นสพ. ฟุตบอลรับเงินธุรกิจพนันแลกโฆษณา องค์กรสื่อเตรียมดันออกจริยธรรมคนข่าวกีฬา” [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.isranews.org. วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม 2557.
- “แฉ! นสพ. ฟุตบอลรับเงินธุรกิจพนันแลกโฆษณา องค์กรสื่อเตรียมดันออกจริยธรรมคนข่าวกีฬา” 14 มกราคม 2555 [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.isranews.org. วันที่สืบค้น 14 ตุลาคม 2557.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, “พนันบอล”วิกฤตค่านิยมชมเชียร์” วันที่ 3 ก.ค. 2557 [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.thaihealth.or.th วันที่สืบค้น 9 ตุลาคม 2557.
- Brookes Rod (2002). Representing Sport. London : Arnold publishing.

Christian G. Clifford...[et al.] (2001). Media Ethics : case and moral reasoning.

6th ed. Addison Wesley Longman.

Nicolson Matthew & Hoye Russell (2008). Sport and Social Capital. Oxford :

Elsevier.

บทความวิชาชีพ

เหลี่ยมหลังแลหน้าการกำกับและจริยธรรมสื่อมวลชน

สุภิญญา กลางณรงค์*

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น และข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจในกิจการดังกล่าว มีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ ดังนั้น ในพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ พ.ศ.2553 กำหนดให้ กสทช. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการและผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน ที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่างๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบกิจการหรือวิชาชีพและควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม รวมไปถึงแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2555-2559) ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์การกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ให้มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรในรูปแบบต่างๆ เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลกันเองให้เป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรมของการประกอบวิชาชีพ และต้องมีแนวทางปฏิบัติ รวมถึงกลไกสนับสนุนการกำกับดูแลกันเองของสื่อด้วย

เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นสถาบันหนึ่งที่สามารถกำหนดการรับรู้และเรียนรู้ของประชาชนในหลากหลายมิติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษา และวัฒนธรรม ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาหรือโฆษณาที่เผยแพร่ในสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโทรทัศน์และวิทยุซึ่งใช้คลื่นที่เป็นทรัพยากรของสาธารณะ จึงต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคสื่อและประโยชน์ของสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากเนื้อหาในสื่อที่ไม่เหมาะสม เนื้อหาที่จงใจเอาเปรียบผู้บริโภค การส่งเสริมความเกลียดชังเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และที่ผ่านมามีสื่อโทรทัศน์และวิทยุเกิดขึ้นจำนวนมากขึ้นในหลายแพลตฟอร์ม สิ่งที่เป็นห่วงกังวลของสังคมต่อการทำงานของสื่อโทรทัศน์และวิทยุคือจริยธรรมของสื่อและการกำกับดูแล

* กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

เมื่อคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) แล้ว ผู้ให้บริการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในทุกๆ แพลตฟอร์มจึงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กสทช. ซึ่ง 3 ปีที่ผ่านมาได้มีความพยายามส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในสื่อโทรทัศน์และวิทยุ เพื่อนำไปสู่การกำกับตนเอง โดยมี กสทช. เป็นเจ้าภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลและธำรงไว้ซึ่งคุณค่าและบรรทัดฐานวิชาชีพสื่อ ที่ผ่านมามีการวางแนวทางปฏิบัติร่วมกัน มีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมความคิดเห็น ให้เกิดการรวมกลุ่มกัน และจัดตั้งกลไกทำงานเพื่อกำกับดูแลตนเอง โดยขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำร่างประกาศ มาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ... ซึ่งหากมีการประกาศใช้แล้ว จะเกิดรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้นของการส่งเสริมให้สื่อกำกับดูแลตนเองตามกรอบจริยธรรม และยังเป็น การช่วยการดำเนินงานกำกับดูแลโทรทัศน์และวิทยุที่นับวันจะมีปริมาณมากขึ้น โดยแต่ละช่องรายการในโทรทัศน์และวิทยุควรมีฝ่ายกำกับดูแลเนื้อหาตนเองเพื่อช่วยกันกลั่นกรองก่อนที่จะส่งเรื่องร้องเรียนมายัง กสทช. เพื่อป้องกันคำครหาว่า กสทช. เอนเอียงยังช่องใดช่องหนึ่ง แต่ปัจจุบันยังคงมีผู้ประกอบการจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจการกำกับเนื้อหารายการและการโฆษณาเท่าที่ควร กสทช. จึงจัดให้มีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหาทั้งในรายการข่าว รายการทีวี และการเซ็นเซอร์โฆษณา เพื่อให้การออกอากาศมีความเข้าใจที่ถูกต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย

การทำงานร่วมกันระหว่าง กสทช. กับผู้ประกอบการ องค์กรวิชาชีพตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามี การหาจุดสมดุลในการวางกฎเกณฑ์กติกา แนวปฏิบัติ มาตรฐานทางจริยธรรม กลไกการทำงาน ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย หลังจากที่สื่อมวลชนผ่านช่วงเวลาของการควบคุมกำกับโดยรัฐ (state-regulation) มาแล้ว เมื่อถึงในยุคเทคโนโลยีก้าวหน้า ภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เนื้อหารายการการโฆษณาก็มากขึ้นตามจำนวนช่องรายการ ดังนั้นการออกแบบและทิศทางการกำกับดูแลเป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนจากอิทธิพลของสื่อวิทยุและโทรทัศน์

จับชีพจรจริยธรรมของสื่อโทรทัศน์และวิทยุในปัจจุบัน

จากรายงานผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางและกลไกการกำกับดูแลที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ได้สรุปสถานการณ์

จริยธรรมของสื่อโทรทัศน์และวิทยุ พบว่าที่ผ่านมาผู้ประกอบการไม่ตระหนักหรือเห็นความสำคัญของการมีมาตรฐานทางจริยธรรม ขาดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในฐานะของตนเอง และการใช้หลักการกำกับดูแลกันเองให้มีประสิทธิภาพ สมาชิกไม่ยอมรับและเคารพกติกาที่กำหนด เช่นกรณีร้องเรียนเรื่องคลื่นรบกวน เกิดการเลียนแบบค่านิยมหรือวัฒนธรรมสังคมในทางที่ผิด ขาดวินัยและความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งเน้นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ในการประกอบกิจการทางธุรกิจมากกว่าการคำนึงถึงเรื่องคุณธรรมจริยธรรมที่ควรมีให้กับผู้บริโภค

เรื่องร้องเรียนที่เข้ามายัง กสทช. ทำให้พบว่าผู้ประกอบการบางส่วนขาดจริยธรรมในการนำเสนอเนื้อหารายการและการโฆษณา ขาดความเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูล นำเสนอเนื้อหาที่ยั่ว สร้างความเกลียดชัง ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคมโดยเฉพาะข่าวสารทางการเมือง มีการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบปัญหาจริยธรรมสื่อที่มีการร้องเรียนมายัง กสทช. ว่ามีการนำเสนอความรุนแรง การเน้นเนื้อหาเรื่องเพศ การนำเสนอเนื้อหาหรือภาพข่าวที่ล่อแหลม การนำเสนอเรื่องราวที่ส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

กรณีของ สิทธิธิดะ เอ็มเมอร์ล ในรายการไทยแลนด์ก๊อตทาเล้นท์ ภายหลังจากที่รายการออกอากาศไปเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2556 มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว สมาคมสายใยครอบครัว สมาคมผู้บกพร่องทางจิต เครือข่ายสื่อเพื่อเด็กและเครือข่ายครอบครัวเฟ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ เข้ายื่นเรื่องร้องเรียนจากกรณีการนำเสนอรายการที่มีความไม่เหมาะสมในพิธีวี กสทช. เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2556

ประเด็นร้องเรียน ได้อ้างว่า รายการได้นำเอาผู้ที่มีลักษณะพิเศษ มาออกรายการโดยใช้ประโยชน์ในทางพาณิชย์โดยละเมิดสิทธิ ศักดิ์ศรีและทำให้ผู้รายการคนนั้นโดนหัวเราะเยาะและโห้อฮาจากความบกพร่องของเขาเอง

ข้อร้องเรียนในหนังสือระบุว่าเนื้อหาดังกล่าว ขัดกับข้อบังคับสภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและกระจายเสียง ของสภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและกระจายเสียง (ประเทศไทย) ใน หมวดที่ 2 คือ จริยธรรมของการแพร่ภาพและการกระจายเสียง

ข้อ 2.5.1.1 ที่ว่า “ต้องระมัดระวัง ไม่นำเสนอข้อมูล หรือการใช้ภาษาหรือภาพที่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดต่อเด็ก สตรี คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง”

ข้อ 2.5.1.6 ที่ว่า “ในกรณีการแพร่ภาพกระจายเสียงมีการนำเด็ก คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มเปราะบาง มาร่วมนำเสนอข้อมูล จะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง ได้รับความยินยอมจากผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้อง โดยต้องดำเนินการด้วยความคำนึงถึงสวัสดิภาพ ความเหมาะสมในช่วงวัยหรือสภาวะของร่างกาย และจิตใจกับทั้งผังระมัดระวังการสร้างความคิดเห็นหรือทำให้อยู่ในสภาวะจำยอมที่ต้องปฏิบัติตาม รวมทั้งพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต”

และข้อ 2.5.1.8 ที่ว่า “การแพร่ภาพและการกระจายเสียงโดยการนำเด็ก สตรี คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส หรือกลุ่มเปราะบางเป็นสื่อในการนำเสนอข้อมูล ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม มิใช่พิจารณาเพียงผลประโยชน์เชิงพาณิชย์เท่านั้น”

จากกรณีดังกล่าวคณะกรรมการด้านผังรายการและเนื้อหา รายการ พิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเนื้อหารายการแล้ว เห็นว่า แม้บริษัท เวิร์คพอยท์ฯ ผู้ผลิตรายการไทยแลนด์ กี้อตทาเลนท์ ซีซั่น 3 และบริษัท บางกอกเอ็นเตอร์เทนเมนท์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและการกำกับวิทย์และโทรทัศน์

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็น ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใดๆ เพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตรารับขึ้นตามวรรคสอง

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตรารับขึ้นตามวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทยการให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้

มาตรา 46 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้อาณัติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

การกระทำใดๆ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ อันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้ถือว่าเป็นการจงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

2.1 พระราชบัญญัติ องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ พ.ศ.2553

มาตรา 27 ให้ กสทช. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(18) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการ

วิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์เป็นองค์กร ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพและการ ควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐาน ทางจริยธรรม 2.2 พระราชบัญญัติ การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์ พ.ศ.2551

มาตรา 37 ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดการลัทธิการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือที่มีผลกระทบต่อ ความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีการกระทำซึ่งเข้า ลักษณะลามกอนาจาร หรือมีผลกระทบต่อทำให้เกิดความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพ ของประชาชนอย่างร้ายแรง ผู้รับใบอนุญาตมีหน้าที่ตรวจสอบและให้ระงับการออกอากาศ รายการที่มีลักษณะตามวรรคหนึ่ง หากผู้รับใบอนุญาตไม่ดำเนินการ ให้กรรมการซึ่งคณะ กรรมการมอบหมายมีอำนาจสั่งด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือให้ระงับการออกอากาศรายการ นั้นได้ทันที และให้คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าวโดยพลัน

ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนแล้วเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเกิดจากการละเลย ของผู้รับใบอนุญาตจริง ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตดำเนินการแก้ไขตามที่ สมควร หรืออาจพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตก็ได้

มาตรา 39 ให้คณะกรรมการดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาตผู้ ผลิตรายการและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่างๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการ ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐาน ทางจริยธรรม

การจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมขององค์กรตามวรรคหนึ่งต้องคำนึงถึงการคุ้มครอง การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะของประชาชนและการคุ้มครองผู้บริโภคจากการประกอบ กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบ อาชีพและวิชาชีพขององค์กร

ในการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพขององค์กรตามวรรคหนึ่งให้แต่ละ องค์กรตามวรรคหนึ่งจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมจริยธรรมขึ้นโดยมีองค์กรประกอบและให้ คำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ

ภายนอกองค์กรตามวรรคหนึ่งที่มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมคณะกรรมการอาจให้การส่งเสริมจากกองทุนตามมาตรา 52 ก็ได้มาตรา 40 ผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากรายการที่ออกอากาศเป็นเท็จหรือละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอาจร้องเรียนต่อคณะกรรมการให้คณะกรรมการส่งเรื่องพร้อมความเห็นของคณะกรรมการให้องค์กรควบคุมการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพตามมาตรา 39 เพื่อให้ดำเนินการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายโดยเร็ว และให้คณะกรรมการติดตามผลการดำเนินการขององค์กรควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตามมาตรา 39 เมื่อองค์กรควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตามมาตรา 39 ได้แจ้งผลการดำเนินการให้คณะกรรมการทราบแล้ว ให้แจ้งผู้ร้องเรียนทราบผลการดำเนินการโดยเร็ว

ผลการดำเนินการในหมวดนี้ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการตามมาตรา 51 (1)

3 นโยบายที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

3.1 แผนแม่บทในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ปี 2555 –2559

ยุทธศาสตร์ที่ 5.2ผ ตัวชี้วัดที่ 6

5.2 ยุทธศาสตร์การกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

การกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ให้เป็นประโยชน์ในมิติเชิงเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง มีการใช้คลื่นความถี่และเครื่องวิทยุคมนาคมอย่างถูกต้องและปราศจากการรบกวน รวมถึงมีการแข่งขันเสรีภายใต้กติกาที่โปร่งใสและเป็นธรรม

วัตถุประสงค์

1) เพื่อกำกับดูแลการประกอบกิจการในด้านเนื้อหาให้มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ ต่อสาธารณะ คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและความหลากหลาย

2) เพื่อกำกับดูแลโฆษณาไม่ให้ละเมิดสิทธิและเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค

3) เพื่อกำกับดูแลการใช้คลื่นความถี่และเครื่องวิทยุคมนาคมให้ถูกต้องตามกฎหมาย และมีให้เกิดการรบกวนซึ่งกันและกัน

4) เพื่อกำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเสรี ตลาดมีประสิทธิภาพ ภายใต้กติกาที่โปร่งใส และเป็นธรรม

5) เพื่อให้มีมาตรการรองรับอย่างมีประสิทธิภาพกรณีที่มีภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉิน

แนวทาง

1) กำหนดหลักเกณฑ์และกติกาในการกำกับดูแลการประกอบกิจการด้านเนื้อหา

2) กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการอนุญาตให้ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดเวลาให้แก่

รายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคม หรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน และคำนึงถึงควม
รับผิดชอบต่อเด็กและหลักสิทธิมนุษยชน

3) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการให้บุคคลอื่นเช่าเวลาดำเนินรายการ
สำหรับผู้ได้รับใบอนุญาต

4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพ
สื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่างๆ
เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และการควบคุม
การประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม

5) กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาโฆษณาอันมีลักษณะเป็นการค้ากำไรเกินควร
หลอกลวงผู้บริโภค หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ

6) สร้างกลไกการป้องกันโดยจัดการให้ความรู้ ทำความเข้าใจแก่ผู้สนใจ เกี่ยวกับการ
ใช้คลื่นและเครื่องวิทยุคมนาคมสำหรับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์อย่างถูกต้อง
และปราศจากการรบกวน

7) ประสานงานคลื่นความถี่เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการรบกวนการใช้คลื่นความถี่

8) ดำเนินการให้มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ

9) กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการกระทำอันเป็นการผูกขาดหรือก่อให้เกิดการไม่
เป็นธรรมในการแข่งขันในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

10) จัดทำหลักเกณฑ์การกำกับดูแลด้านราคาและอัตราค่าบริการในกิจการกระจาย
เสียงและกิจการโทรทัศน์ให้เป็นธรรมต่อผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการโดยคำนึงถึงประโยชน์
สาธารณะเป็นสำคัญ

ตัวชี้วัด ที่ 6 คือ มีแนวทางปฏิบัติ (Guideline) และกลไกสนับสนุนการกำกับดูแล
กันเองของสื่อ

แนวคิดการกำกับดูแลสื่อ

การกำกับดูแลสื่อมีหลายระดับตั้งแต่การกำกับดูแลโดยรัฐ(Statutory Regulation)
การกำกับดูแลกันเอง (self – regulation) และการกำกับดูแลร่วม (Co-regulation) ซึ่งมีข้อดี
และข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป

• การกำกับดูแลโดยรัฐ (Statutory Regulation)

การกำกับดูแลโดยรัฐ เป็นการกำกับในลักษณะที่ออกคำสั่งและควบคุม (Command and Control) ที่ผ่านมาประเทศไทยมีการกำกับสื่อโทรทัศน์และวิทยุ โดยอาศัยอำนาจจากกฎหมายเฉพาะกิจบางอย่าง เช่น กรมประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานรายการต่างๆ ของสถานีวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งเนื้อหาโฆษณาภายใต้พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2518 ในนามของ “คณะกรรมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.)” ซึ่งเป็นยุคที่รัฐเข้ามาควบคุมสื่ออย่างเข้มงวด จนกระทั่งปี พ.ศ. 2535 เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทของหน่วยงานรัฐจากการควบคุมเป็น “การกำกับดูแล” มีการยกเลิก กบว. ที่เป็นศูนย์กลางในการควบคุมเนื้อหารายการและโฆษณาก่อนออกอากาศ (Censor) แต่ได้ตั้งคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลแทน โดยใน พ.ศ.2537 มีการยกเลิกการตรวจพิจารณารายการทางวิทยุโทรทัศน์ และให้แต่ละสถานีปฏิบัติการตรวจพิจารณาดำเนินการออกอากาศได้เองนอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2522) ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) มีหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองสุขภาพประชาชนจากการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพ รวมทั้งมีกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอเนื้อหาและโฆษณาอีกหลายฉบับ

ในอดีตมีผู้ประกอบการสื่อจำนวนน้อยรายจึงสามารถควบคุมหรือกำกับได้ แต่เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป ทำให้รูปแบบของสื่อเปลี่ยนไป มีจำนวนมากขึ้น หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ดาวเทียม เคเบิลทีวี อีกทั้งการเกิดขึ้นของโทรศัพท์เคลื่อนที่และเทคโนโลยี 3G ทำให้โทรศัพท์เคลื่อนที่และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เป็นช่องทางหนึ่งของการเปิดรับสื่อ สถานการณ์ที่สื่อเกิดการหลอมรวมกัน อุตสาหกรรมสื่อที่มีผู้ประกอบการเพิ่มมากขึ้น ทำให้การกำกับดูแลโดยรัฐดำเนินการได้ยากขึ้น

• การกำกับดูแลกันเอง (self – regulation)

การกำกับดูแลกันเอง มีลักษณะของการรวมตัวของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือผู้ประกอบการด้วยกัน เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแล มาตรฐานวิชาชีพ การมีข้อกำหนดรับเรื่องร้องเรียน บทบัญญัติการตักเตือน การลงโทษ การออกแนวปฏิบัติมาตรฐานทางวิชาชีพเพื่อควบคุมจริยธรรมจรรยาบรรณระหว่างกัน

การควบคุมกันเองในลักษณะนี้สื่อมวลชนจะสร้างกลไกความร่วมมือแบบสมัครใจ

และมีข้อผูกพันระหว่างกันของสมาชิกในรูปแบบของสมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะ มีการจัดตั้งองค์กร จัดตั้งคณะกรรมการสมาคม จัดตั้งคณะกรรมการกำกับตนเอง/ควบคุมด้านจริยธรรม คณะกรรมการรับและพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ โดยยึดถือกรอบมาตรฐานทางวิชาชีพตามแต่ลักษณะของตน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการดำรงตามแนวทางจริยธรรม และการลงโทษตักเตือนสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

ประสบการณ์การกำกับดูแลตนเองของ “สมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทย” มีการทำงานที่น่าสนใจภายหลังจากที่มีการยกเลิกการตรวจพิจารณารายการทางวิทยุโทรทัศน์ และให้แต่ละสถานีรับผิดชอบตรวจพิจารณารายการที่จะออกรายการเอง ซึ่งหมายรวมถึงโฆษณาด้วย แม้ว่ากฎหมายจะอนุญาตให้โฆษณาได้โดยไม่ต้องผ่านการเซ็นเซอร์จากหน่วยงานของรัฐคือ กรมประชาสัมพันธ์แล้วก็ตาม สำหรับการโฆษณาที่จะออกเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ ฝ่ายเอกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาทางโทรทัศน์ตระหนักร่วมกันว่า หากให้นายสถานีแต่ละสถานีตรวจสอบเนื้อหาของโฆษณาแยกกัน โดยไม่มีมาตรฐานเดียวกันในการตรวจพิจารณาจะก่อให้เกิดความสับสน เนื่องจากโฆษณาเรื่องเดียวกันนั้นมักจะมีการวางแผนการเผยแพร่ออกอากาศหลายสถานี จึงประชุมเพื่อหารือแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสมาคมโฆษณารัฐกิจแห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง จึงร่วมกันเป็น “คณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์” ประกอบด้วยผู้แทนจากทุกช่อง ร่วมกับตัวแทนจากสมาคมโฆษณารัฐกิจแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบโฆษณาที่ยังดำเนินการมาจนปัจจุบัน ภายใต้แนวทางจรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณา พ.ศ. 2546 แทนจรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณา พ.ศ.2519 รวมถึงมีกระบวนการกำกับดูแลตนเองของนักวิชาชีพโฆษณาไว้ในข้อบังคับของสมาคมฯ ด้วย

ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณา ประกอบด้วยตัวแทน 5 ฝ่าย ฝ่ายละ 3 คน ได้แก่ ตัวแทนจากสมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทย ตัวแทนจากผู้บริหารหรือองค์กรเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค ตัวแทนจากสื่อมวลชน ตัวแทนจากนักวิชาชีพด้านโฆษณา และตัวแทนจากสมาคมการตลาดแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่ในการออกข้อบังคับและแนวปฏิบัติของสมาชิกสมาคมฯ ว่าด้วยจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพโฆษณา ส่วนที่ 2 คือ การพิจารณาและวินิจฉัยเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณา

จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานที่ต่อเนื่องมาเกือบ 20 ปี ของสมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทยส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการสื่อสารภายใต้กรอบจรรยาบรรณ รวมทั้ง

มีกลไกการควบคุมตนเองโดยนักวิชาชีพโฆษณาและบริษัทตัวแทน ซึ่งถือเป็นองค์กรหนึ่งที่มีกลไกการกำกับดูแลตนเองที่ชัดเจนและเข้มแข็ง เน้นการควบคุมโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อหลักที่มีอิทธิพลต่อผู้ชมสูง

• การกำกับดูแลร่วม (Co-regulation)

ข้อจำกัดของระบบการกำกับดูแลโดยรัฐและการกำกับดูแลตนเองนำไปสู่นวัตกรรมในการกำกับดูแลชนิดใหม่คือ การกำกับดูแลร่วม เป็นกลไกการกำกับดูแลในรูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐและองค์กรวิชาชีพ รวมถึงภาคประชาสังคม โดยผสมผสานระหว่างรูปแบบการดูแลโดยรัฐแบบเดิมกับการกำกับดูแลตนเองขององค์กรวิชาชีพเข้าด้วยกัน และเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นของสังคมเข้ามากำกับ แต่รัฐยังคงเป็นผู้ถือกฎหมาย หรือกำหนดนโยบายที่เป็นแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสามารถกำกับตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แรงจูงใจทางการเงิน แรงจูงใจจากการยอมรับของสังคม แรงจูงใจทางกฎหมาย เป็นต้น แต่สุดท้ายรัฐยังมีอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันผลประโยชน์ของสาธารณะ และการันตีเป้าหมายเชิงนโยบายในกรณีที่องค์กรวิชาชีพล้มเหลวในการกำกับดูแล นอกจากนี้ การกำกับดูแลร่วมเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางกฎหมายและสังคมวิทยาเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นแนวคิดการกำกับดูแลที่ให้คุณค่าในเชิงกระบวนการผ่านการปะทะสังสรรค์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย

ทิศทางการกำกับดูแล

การประกอบวิชาชีพสื่อวิทยุและโทรทัศน์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยึดมั่นหลักการจริยธรรมของสื่อ เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศ ศักดิ์ศรีของคนทำงาน เพื่อประโยชน์แห่งสังคมและประชาชน ผู้บริโภคสื่อและความสงบสุขของสังคม กสทช. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่างๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพและวิชาชีพ ตลอดจนควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม และการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมควรคำนึงถึงเรื่องการได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะของประชาชนและการคุ้มครองผู้บริโภคจากการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบ

อาชีพและวิชาชีพขององค์กร จึงสนับสนุนให้มี “หลักการจริยธรรมวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์” แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

• **หลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์**

องค์กรในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ คือ หน่วยงาน บริษัท องค์กรสถาบัน ที่ดำเนินกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะ และมีส่วนรับผิดชอบกับสังคมอย่างมาก เพื่อให้การบริหารงานให้องค์กรสื่อต่างๆ เป็นไปอย่างมีคุณธรรมและประสิทธิภาพ องค์กรในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ควรยึดถือหลักการจริยธรรม 8 ข้อ ดังนี้

(1) หลักผลประโยชน์สาธารณะ องค์กรต้องตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ด้วยการนำเสนอข่าว เรื่องราวหรือประเด็นข้อถกเถียงที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน หรือที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น อาชญากรรม การทุจริต คอร์รัปชัน การใช้อำนาจในทางมิชอบ พฤติกรรมของบุคลากรภาครัฐที่ละเลยต่อหน้าที่จนทำให้ประชาชนเสียประโยชน์ การทุจริต การค้ำมนุษย์ ฯลฯ ไม่ควรให้ผลประโยชน์ขององค์กรขัดแย้งกับผลประโยชน์สาธารณะ พึงตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

(2) หลักความเป็นอิสระ องค์กรต้องดำเนินงานบริหารองค์กรสื่ออย่างไม่ตกเป็นเครื่องมือ หรือกลุ่มกดดันทางการเมืองใดๆ มียอมให้อำนาจทุนเข้ามาครอบงำความอิสระขององค์กร ในการนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่ประชาชนควรรับรู้

(3) หลักสิทธิมนุษยชน องค์กรต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารที่อยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เห็นความสำคัญของความแตกต่างหลากหลายของผู้คน ไม่เหยียดหยาม แบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติ เพราะความแตกต่างในด้านเชื้อชาติ อายุ ภาษา วัฒนธรรม เพศ ความพิการ สุขภาพ ฐานะทางการเงิน ศาสนา การศึกษา และความ คิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(4) หลักความสุจริต ซื่อสัตย์ องค์กรต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลหรือผลประโยชน์ที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางทุจริต

(5) หลักความโปร่งใส องค์กรต้องดำเนินกิจการอย่างถูกกฎหมาย ซื่อสัตย์ ทั้งในระดับนโยบายขององค์กรและการปฏิบัติงาน

(6) หลักการยอมรับการตรวจสอบ องค์กรต้องยอมรับกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงานสื่อ ทั้งจากภายในองค์กร และภายนอกองค์กร

(7) หลักธรรมาภิบาล องค์กรต้องยึดถือการดำเนินงานโดยใช้หลักการธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ทั้งในการบริหารจัดการองค์กร การผลิตและเผยแพร่รายการ และการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม

(8) หลักความคุ้มค่า องค์กรต้องยึดถือการใช้ทรัพยากรเพื่อการดำเนินกิจการอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและคุ้มค่าแก่งบประมาณในการดำเนินงาน

• หลักการจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์

ผู้ประกอบวิชาชีพ หมายถึง ผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหาร กรรมการ เจ้าของสื่อ ผู้ประกอบกิจการ พนักงาน ผู้ปฏิบัติงานในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ สื่อต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักการ 14 ข้อดังนี้

(1) จริยธรรม ผู้ประกอบวิชาชีพต้องประกอบวิชาชีพด้วยสุจริต บริสุทธิ์ ยึดรอบจริยธรรมจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ เป็นในแนวทางเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

(2) ความเป็นอิสระ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องปฏิบัติงานอย่างมีความเป็นอิสระทางวิชาชีพโดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ใด ต้องไม่ละเว้นการนำเสนอข่าว รายงาน ผลิตรายการในเนื้อหาหรือเรื่องราวที่สาธารณชนต้องรับรู้ สมควรได้รับรู้ แม้การนำเสนออาจส่งผลกระทบต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องก็ตาม

(3) สิทธิมนุษยชน ผู้ประกอบวิชาชีพต้องเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เห็นคุณค่าและความสำคัญในความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ ไม่เหยียดหยาม ไม่แบ่งแยก ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศสภาพ เพศวิถี อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือ ความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(4) ความทั่วถึง ผู้ประกอบวิชาชีพต้องคำนึงถึงประชาชนคนส่วนมาก เพื่อให้ประชาชนส่วนมากได้ใช้บริการของสื่อ และเพื่อประโยชน์ของสื่อที่ถูกใช้ประโยชน์ด้วยประชาชนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันโดย

ไม่แบ่งแยกชนชั้นทางสังคมหรือรายได้

(5) หลักความเท่าเทียม ผู้ประกอบวิชาชีพต้องคำนึงถึงความเสมอภาค ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ชนบทห่างไกล คนพิการที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อวิทยุและโทรทัศน์ กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อประชาชนที่มีความแตกต่างทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

(6) ความหลากหลาย ผู้ประกอบวิชาชีพต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ศาสนิกชน พิษณุพน พ้นที่ ภูมิลำเนา เชื้อชาติ ในการนำเสนอข่าวสาร สาระ บันเทิง ทั้งในแง่เนื้อหา รายการและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ควรมีการส่งเสริมกลุ่มผู้ผลิตอิสระขนาดเล็ก กระจายตัว ไม่ผูกขาด เพื่อเป็นทางเลือกในการนำเสนอรายการวิทยุและโทรทัศน์ที่ตอบสนองความสนใจที่หลากหลายในสังคม

(7) การพัฒนา ผู้ประกอบวิชาชีพต้องพัฒนาระดับคุณภาพของวิชาชีพ ทั้งในแง่ของการผลิตและนำเสนอรายการ ให้มีความสำคัญกับการวิจัยและการพัฒนารายการและผู้ชม ผู้ฟัง ให้มีความสำคัญกับการรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้บริโภคสื่อ ส่งเสริมให้มีเกิดการมีส่วนร่วมของคนดู คนฟังอย่างกว้างขวาง

(8) หลักพื้นที่สาธารณะ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนทุกกลุ่ม เปิดพื้นที่ให้มีการวิพากษ์ทางความคิดอย่างสร้างสรรค์

(9) หลักความถูกต้องเที่ยงตรง ผู้ประกอบวิชาชีพต้องนำเสนอหรือเป็นสื่อกลางของข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนแต่งเติม มีการจำแนกให้ผู้รับสารเข้าใจว่าเป็นรายการข่าวที่ประกอบด้วยข้อเท็จจริงหรือเป็นรายการที่ประกอบด้วยความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

(10) วัตถุประสงค์ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเที่ยงตรง ต่อสถานะเหตุการณ์ตามข้อเท็จจริง โดยเฉพาะในการรายงานข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ต้องไม่แสดงหรือสอดแทรกความคิดเห็นของตนเองลงไปในการรายงานข่าว ต้องตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลก่อนนำเสนอ

(11) หลักความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ผู้ประกอบวิชาชีพต้องเสนอรายงานข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน หรือ รายการทั่วไป โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับพันการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อย่างตรงไปตรงมาตามสภาพข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ ไม่อคติ เอนเอียง ไม่ใส่ร้ายป้ายสี หรือยั่วให้เกิดความเกลียดชังระหว่างกัน

(12) ความสมดุล เป็นธรรม ผู้ประกอบวิชาชีพต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่ถูก

พาดพิง กล่าวหา หรือมีส่วนได้เสียในเรื่องรานั้น ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้แหล่งข่าวในการชี้แจงหรือปฏิเสธ และ อภิปรายโต้เถียงบนฐานของข้อมูล ความจริง และเหตุผล โดยเสมอหน้ากัน บนหลักการประชาธิปไตย

(13) ผลประโยชน์สาธารณะ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและสังคมเป็นสำคัญ ไม่ว่าผู้ประกอบวิชาชีพจะถือใบประกอบกิจการเพื่อบริการธุรกิจ บริการชุมชน หรือบริการสาธารณะ ไม่ควรให้ผลประโยชน์ส่วนตัวหรือขององค์กรสำคัญสูงสุดเหนือผลประโยชน์สาธารณะ โดยเฉพาะในกรณีสถานการณ์วิกฤติ เหตุการณ์ความไม่สงบ จลาจล สงคราม หรือความแตกแยกของผู้คนในสังคม ควรยึดถือประโยชน์ของชาติเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด

(14) เกียรติยศ ศักดิ์ศรี ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติ ศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ต้องไม่ทอดทิ้งหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รอบด้าน

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา สำนักงาน กสทช. ได้จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพและวิชาชีพ ตลอดจนควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม และการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมควรคำนึงถึงเรื่องการได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะของประชาชนและการคุ้มครองผู้บริโภคจากการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพขององค์กร ทั้งนี้การควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพขององค์กรดังกล่าวจำเป็นต้องให้ แต่ละองค์กรจัดตั้งคณะกรรมการการควบคุมจริยธรรมขึ้น โดยเน้นให้มีองค์ประกอบและควรคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกด้วย

ความพยายามที่นำไปสู่การ “การกำกับดูแลกันเอง” ที่ให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อวิทยุโทรทัศน์มีการรวมกลุ่มระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลมาตรฐานวิชาชีพ การมีข้อกำหนดรับเรื่องราวร้องเรียน บทบัญญัติการลงโทษ การตักเตือน การออกแนวปฏิบัติมาตรฐานทางวิชาชีพเพื่อควบคุมทางจริยธรรมจรรยาบรรณระหว่างกันเป็นกลไกความร่วมมือแบบสมัครใจ และมีข้อผูกพันระหว่างกันของสมาชิกในรูปแบบของสมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะ มีการจัดตั้งองค์กร จัดตั้งคณะ

กรรมการสมาคม จัดตั้งคณะกรรมการกำกับตนเอง/ควบคุมด้านจริยธรรม คณะกรรมการรับ และพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ คณะกรรมการพิจารณา โดยยึดถือกรอบมาตรฐานทางวิชาชีพ ตามแต่ลักษณะของตน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการดำรงตามแนวทางจริยธรรม และการ ลงโทษตักเตือนสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

อย่างไรก็ตามองค์กรวิชาชีพที่ได้สะท้อนอุปสรรคการกำกับดูแลกันเองระหว่างสมาชิก ในช่วงที่ผ่านมา ได้แก่

1. องค์กรวิชาชีพไม่มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่สมาชิก จึงทำให้การบังคับใช้มาตรฐาน จริยธรรมขาดประสิทธิภาพ และเมื่อมีการบังคับใช้จริงกับสมาชิกที่ทำผิดมาตรฐานจริยธรรม สมาชิกไม่สามารถปฏิบัติตามคำตัดสินและลาออกจากองค์กรวิชาชีพได้ โดยไม่มีผลกระทบ ใดๆ ต่อสมาชิก

2. ขาดงบประมาณในการขับเคลื่อนกลไกการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดประชาสัมพันธ์ช่องทางรับเรื่องร้องเรียนให้สาธารณะรับทราบ การจัดการ แก้ไขปัญหาและเยียวยาปัญหาจากการร้องเรียน เป็นต้น แต่ปัจจุบันองค์กรวิชาชีพยังไม่มียก งบประมาณเพียงพอที่จะจัดการปัญหาและอุปสรรคต่อการกำกับดูแลกันเองที่มีประสิทธิภาพ

3. สมาชิกมีลักษณะความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ยอมรับฟังซึ่งกันและกัน

4. ขาดความรู้ความเข้าใจขององค์กรวิชาชีพและขาดความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นที่ เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตามทิศทางของการกำกับดูแลกันเองในหลายประเทศ ไม่ได้เลือกการกำกับ แบบใดแบบหนึ่ง อาจมีการผสมผสานกันทั้งการกำกับตนเอง และการกำกับดูแลร่วมมากขึ้น ทั้งในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย อินเดีย เป็นผู้นำในการกำกับดูแลกันเอง บางครั้งก็มีภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมด้วย หน่วยงานกำกับต้องถ่ายอำนาจให้กับภาค วิชาชีพมากขึ้น โดยเฉพาะการกำกับดูแลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมรายวัน เช่น การรับเรื่อง ร้องเรียน การจัดการประเทรายการ ขณะที่รัฐยังคงอำนาจในระดับโครงสร้าง เช่น การกำหนด แนวทางขั้นพื้นฐานในการจัดทำจรรยาบรรณวิชาชีพ

ดังนั้นแนวโน้มของการกำกับดูแลของไทยอาจเป็นไปในลักษณะของการผสมผสาน กันระหว่างการกำกับดูแลกันเอง และการกำกับดูแลร่วม ซึ่งต้องใช้เวลาในการทำงานร่วม กันระหว่าง กสทช. กับองค์กรวิชาชีพเพื่อหารูปแบบการกำกับและนำมาตราฐานจริยธรรมมา ใช้อย่างจริงจัง ทั้งนี้ กสทช. มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดกลไกการทำงานที่เป็น ระบบ แบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน และทำงานประสานร่วมกันกับองค์กรวิชาชีพ เพื่อพัฒนาจก ระดับวิชาชีพสื่อมวลชนให้มีเกียรติ และศักดิ์ศรี โดยอยู่บนมาตรฐานจริยธรรมเดียวกัน

บรรณานุกรม

- สำนักส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. 2557 . คู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. หน้า 13-15 . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.).
- กลุ่มงานส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง และศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2556. ฐานข้อมูลองค์กรวิชาชีพและบทเรียนการควบคุมกันเองด้านจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. 92-94. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.).
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. 2554 โครมการศึกษาแนวคิดและประสบการณ์ของระบบการกำกับดูแลร่วมในกิจการสื่อสิ่งพิมพ์และแพร่ภาพกระจายเสียง: บทสำรวจวรรณกรรมจากต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

แนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนา “กรอบจริยธรรมนักข่าวพลเมือง” การปรับใช้ข้อบังคับ “จริยธรรมวิชาชีพสื่อหลัก” กับ “นักข่าวพลเมือง”

พรรณิ อมรวิพุธพนิช*

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทคโนโลยีการสื่อสารปัจจุบันทำให้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นไม่ได้ผูกขาดอยู่เพียงแค่นักข่าวจากสำนักข่าวใหญ่หรือสื่อมวลชนกระแสหลัก เช่น หนังสือพิมพ์ ทีวี วิทยุ ฯลฯ แต่มีกลุ่มนักข่าวพลเมือง (Citizen Reporter) เข้ามามีบทบาทในการเสนอข่าวหรือข้อมูลผ่านช่องทางโลกออนไลน์หรือสื่อต่าง ๆ มากขึ้น การเผยแพร่เนื้อหาข่าวและข้อมูลของนักข่าวพลเมืองหลายครั้งทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อเท็จจริงมากกว่าสื่อกระแสหลักทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มนักข่าวที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่เกิดเหตุ หรือใกล้ชิดกับแหล่งข่าว

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอของนักข่าวกลุ่มนี้ คือ เนื้อหาหรือรูปภาพที่ไม่ได้ถูกคัดกรองหรือกลั่นกรองหลายขั้นตอนเหมือนกับเนื้อหาที่ผ่านสำนักข่าวสื่อกระแสหลัก ทำให้เกิดสถานการณ์ละเมิดจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนได้ง่าย เช่น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การหมิ่นประมาท อคติ ผลประโยชน์ทับซ้อน การละเมิดลิขสิทธิ์ ฯลฯ สร้างความเสียหายขึ้นในหลายด้านและมีผู้ได้รับความเสียหายหลายฝ่าย รวมถึงการลดทอนความน่าเชื่อถือของสื่อกลุ่มนี้ลง

ที่ผ่านมาหลายฝ่ายทั้งนักวิชาการและองค์กรด้านสื่อสารมวลชนพยายามผลักดันให้กลุ่มนักข่าวพลเมืองเข้ามาอยู่ในกรอบของจริยธรรมนักข่าววิชาชีพ หรือการเคารพกติกาการทำข่าวตาม “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ” โดยเฉพาะเนื้อหาข่าวในรูปแบบตัวอักษรและภาพถ่าย ขณะที่นักข่าวพลเมืองบางกลุ่มอ้างว่าการทำงานตามกรอบข้อบังคับของจริยธรรมที่กำหนดโดยสื่อกระแสหลักนั้น ทำให้เกิดความเชิงซ้อน ไม่ทันต่อสถานการณ์ และไม่เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้เสพสื่อประเภทนี้ เช่น การเช็คแหล่งข่าวรอบด้าน การไม่พาดพิงบุคคลที่สาม การปกปิดแหล่งข่าว หรือการใช้ภาพไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ฯลฯ ยิ่งไปกว่านั้นคือการใช้ทรัพยากรในการทำข่าวมากขึ้นโดยไม่จำเป็น เงื่อนไขเหล่านี้ทำให้ลดทอนจุดเด่นของนักข่าวพลเมือง ในด้านความรวดเร็วและการเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก และยิ่งไปกว่านั้นคือการ

* บรรณาธิการรายงานพิเศษ เครือเนชั่น

ยึดถือสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกหรือการแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ

ดังนั้น รายงานฉบับนี้ต้องการศึกษาข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้ข้อบ่งชี้จริยธรรมวิชาชีพตามมาตรฐานของ “สื่อกระแสหลัก” เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการทำงานในรูปแบบของ “นักข่าวพลเมือง” โดยเฉพาะข้อบ่งชี้ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2541 หมวดที่ 2

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2.1 เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักข่าวพลเมืองและนักวิชาการที่มีต่อ “ข้อบ่งชี้ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์” โดยเน้นสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก

2.2 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และข้อจำกัดในการปรับจริยธรรมสื่อกระแสหลักให้สอดคล้องกับการรายงานข่าวในรูปแบบนักข่าวพลเมือง

2.3 เพื่อนำผลการศึกษาไปกำหนดกรอบเริ่มต้นของการสร้างมาตรฐาน “จริยธรรมแห่งนักข่าวพลเมือง”

วิธีที่ใช้ในการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการศึกษาจากเว็บไซต์ที่ลงข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ได้รับความนิยมเป็นส่วนประกอบด้วย

3.1 สืบหาข้อบ่งชี้ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2541 หมวดที่ 2 และจริยธรรมสื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 สัมภาษณ์กลุ่มประชากร ตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักข่าวพลเมืองจากเว็บไซต์หรือกลุ่มโซเชียลมีเดีย จากกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้ติดตามหรือเป็นที่นิยมในสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเว็บไซต์และโซเชียลมีเดียเป็นของตนเอง โดยเลือกสัมภาษณ์เชิงลึก 5 คน จากนักข่าวพลเมืองที่มีชื่อเสียงของเว็บไซต์พันทิปดอทคอม

3.3 สัมภาษณ์นักวิชาการหรือนักผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ อย่างน้อย 2 ท่าน

3.4 ผู้วิจัยจัดทำคำถามสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และกลุ่มตัวอย่างสามารถอภิปรายเพิ่มเติมได้

3.5 สำหรับกระบวนการแปลผล ผู้วิจัยใช้วิธีจัดกลุ่มความเห็นที่คล้ายคลึงกันและความเห็นที่แตกต่าง เพื่อนำเสนอ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1. ทำให้เข้าใจถึงปัญหาและแนวความคิดเห็นของนักข่าวพลเมืองและนักวิชาการ ที่มีต่อ “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์”
- 4.2. ได้แนวทางปฏิบัติและข้อจำกัดในการปรับปรุงจริยธรรมสื่อกระแสหลักให้ สอดคล้องกับการรายงานข่าวในรูปแบบนักข่าวพลเมือง
- 4.3. จะได้นักข่าวพลเมืองที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐาน “จริยธรรมแห่งนักข่าว พลเมือง”

ผลการศึกษา

“นักข่าวพลเมือง” Citizen Reporter ในรายงานฉบับนี้หมายถึง ประชาชนหรือ พลเมือง หรือกลุ่มคนที่รายงาน วิเคราะห์ เผยแพร่ข่าวและข้อมูลอย่างอิสระผ่านทางสื่อต่างๆ โดยเน้นการรายงานข่าวในพื้นที่ของตนเอง หรือเรื่องราวที่ตัวเองสนใจหรือเชี่ยวชาญ โดยผู้คน กลุ่มนี้ไม่ใช่พนักงานในสื่อกระแสหลัก ไม่มีบรรณาธิการช่วยดูแลหรือควบคุมเนื้อหา

ทั้งนี้ นักข่าวพลเมืองปรากฏขึ้นในประเทศไทยอย่างชัดเจนครั้งแรก ในรูปแบบที่ ประชาชนทั่วไปช่วยกันโทรศัพท์บอกสภาพการจราจรเข้ามายังสถานีวิทยุชื่อว่า จส.100 วิทยุข่าวสารและการจราจร ซึ่งเกิดขึ้นช่วงปี พ.ศ.2534 โดยรายงานข่าวพื้นที่การจราจรใน กรุงเทพมหานครและเขตใกล้เคียง

จากนั้นเมื่อเทคโนโลยี ด้านอินเทอร์เน็ตเริ่มแพร่หลาย นักข่าวพลเมืองเริ่มพัฒนา รายงานข้อมูลต่าง ๆ ผ่านทางเว็บไซต์หรือเว็บบอร์ด โดยเฉพาะเว็บไซต์ชื่อดัง “พันทิป.คอม” (Pantip.com) มีห้องสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารครอบคลุมแทบทุกหัวข้อ ตั้งแต่เรื่อง การเมือง สังคม เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์ วิทยาศาสตร์ กีฬา บันเทิง ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีเว็บไซต์ของนักข่าวพลเมืองเกิดขึ้นมากมาย แม้กระทั่งที่วีซ่าธารณะไทยพีบีเอส ก็มีกลุ่มนัก ข่าวพลเมืองของตัวเองเช่นกัน

จากการรายงานข่าวแบบมือสมัครเล่นผ่านเว็บไซต์ทั่วไป หลายคนเริ่มมีชื่อเสียง กลายเป็นนักข่าวพลเมืองอย่างเต็มตัว มีรายงานข่าวและข้อมูลผ่านทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่เฉพาะในกรุงเทพฯ ทุกพื้นที่เกือบทั่วประเทศไทยเริ่มมีกลุ่มนักข่าวพลเมือง

ปรากฏขึ้นมาในรูปแบบต่างๆ และบางคนได้รับนิยมและความเชื่อถือจากผู้อ่านกลายจำนวนมาก แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอของนักข่าวกลุ่มนี้ คือ เนื้อหาหรือรูปภาพที่ไม่ได้ถูกคัดกรองหรือกลั่นกรองหลายขั้นตอนแบบสำนักข่าวสื่อกระแสหลัก ทำให้เกิดสถานการณ์ละเมิดจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนได้ง่าย เช่น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การหมิ่นประมาท อคติ ผลประโยชน์ทับซ้อน การละเมิดลิขสิทธิ์ ฯลฯ

ที่ผ่านมาองค์กรด้านสื่อมวลชนเริ่มให้ความสนใจเสนอความคิดเห็นในการดึงนักข่าวพลเมืองให้เข้ามาอยู่ในกรอบจริยธรรมเหมือนนักข่าวทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มนักข่าวที่นิยมโพสต์เรื่องราวต่างๆ ผ่านทางโลกออนไลน์ โดยมี “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์” เป็นมาตรฐาน รายงานฉบับนี้ต้องการศึกษาข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้ข้อบังคับจริยธรรมวิชาชีพตามมาตรฐานของ “สื่อกระแสหลัก” เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการทำงานในรูปแบบของ “นักข่าวพลเมือง”

สำรวจเนื้อหา

1. ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2541 ในหมวดที่ 2 กำหนดจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ไว้ทั้งหมด 16 ข้อ
2. การสำรวจจริยธรรมสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น “จรรยาบรรณสื่อพลเมือง” ใน “คู่มือสื่อพลเมือง”

วิธีการเก็บข้อมูล

รายงานการศึกษานี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้คำถามข้างต้นกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือก 5 คนซึ่งเป็น “นักข่าวพลเมือง” ของเว็บไซต์และเวบบล็อกที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเลือกตัวอย่างที่มีผู้ติดตามหรือเป็นที่นิยมในระดับหนึ่ง หลังจากนั้นจะนำทสรูปที่ได้จากการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมือง ไปสอบถามถามความคิดเห็นกับนักวิชาการหรือนักวิจัยด้านสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้จำนวน 2 คน

เนื่องจากคำถามเรื่องจริยธรรมอาจส่งผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างข้างต้น ในรายงานฉบับนี้จึงขอไม่เปิดเผยชื่อนามสกุลหรือไอดีของนักข่าวพลเมือง จะเปิดเผยเพียงชื่อนามสกุลของนักวิชาการเท่านั้น สำหรับวิธีการสัมภาษณ์นั้นนอกจากการส่งคำถามให้ตอบผ่านทาง

อีเมลแล้ว ยังมีการใช้โทรศัพท์เพื่อสัมภาษณ์ประเด็นต่าง ๆ เพิ่มเติมด้วย

การจัดทำแบบสอบถามสำหรับใช้สัมภาษณ์

เนื่องจาก **ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ 16 ข้อ** และ “จรรยาบรรณสื่อพลเมือง” ใน “คู่มือสื่อพลเมือง” ข้างต้น มีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน ผู้ศึกษาจึงขอสรุปแบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ก่อนจะแยกย่อยออกเป็นคำถามเพียง 7 ข้อเพื่อนำไปใช้เป็นตัวอย่างการตั้งคำถามในแบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวพลเมืองที่ยังมีผลงานปรากฏตามสื่อออนไลน์ต่างๆ

โดย 4 กลุ่มใหญ่เนื้อหา มีดังนี้

- การหมิ่นประมาท/อคติ
- การละเมิดลิขสิทธิ์
- การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
- ผลประโยชน์ทับซ้อน

นอกจากนี้ยังมีคำถามพิเศษเพิ่มอีก 2 ข้อ เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะกรอบมาตรฐานของ “จริยธรรมแก่นักข่าวพลเมือง” รวมถึงหากมีกรอบจริยธรรมแล้วจะทำอย่างไร เพื่อให้ให้นักข่าวพลเมืองยึดกรอบนี้ในการรายงานข่าวหรือข้อมูลต่าง ๆ

สรุปผลในการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมืองจำนวน 5 คน

การหมิ่นประมาท/ อคติ

คำถามข้อ 1

นักข่าวพลเมืองสามารถรายงานข่าวให้ถูกต้องแม่นยำ และครบถ้วน พร้อมระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย ได้หรือไม่อย่างไร?

จากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดพบว่า ความถูกต้องแม่นยำขึ้นอยู่กับว่านักข่าวมีความสนใจมากน้อยแค่ไหนในเรื่องที่เขียน ส่วนเรื่องการระบุชื่อแหล่งข่าวนั้น แบ่งความเห็นได้เป็น 2 ส่วน คือ

1.กรณีที่สัมภาษณ์โดยตรงควรเปิดเผย แต่ต้องได้รับการยินยอมจากเจ้าตัวเสียก่อน หากมีการอ้างอิงมา ก็ควรได้รับการอนุญาตจากผู้อ้างอิงชื่อของแหล่งข่าวอีกครั้ง

2.แต่หากพิจารณาเนื้อหาที่เผยแพร่ออกไปแล้วจะส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล ก็ไม่ควรเปิดเผยชื่อ นอกจากบางคนที่ได้รับการยินยอมและไม่กังวลเรื่องอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น

ปัญหาที่พบคือผู้สื่อข่าวบางครั้งไม่ทราบว่าผู้ให้ข้อมูลสะดวกที่จะเปิดเผยชื่อหรือไม่ หลายครั้งที่ข้อมูลมาจากแหล่งข่าวเลื่อนลอย หรือแหล่งข่าวฟังมาจากปากต่อปากอีกครั้ง

ส่วนวิธีแก้ปัญหา นั้น ตอบคล้ายกันว่าควรตรวจสอบแหล่งข่าวให้แน่ใจทุกครั้งว่าเชื่อถือได้หรือไม่ ควรสละเวลาในการทำงานให้มากขึ้นแต่บางคนตอบว่าหากไม่แน่ใจก็ไม่ควรเปิดเผยชื่อแหล่งข่าว โดยตัวเขามักใช้คำอ้างอิงว่า “มิตรสหายท่านหนึ่ง” แทน

คำถามข้อ 2

นักข่าวพลเมืองสามารถรายงานข่าวโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าวหรือพาดพิงบุคคลที่ 3 ได้หรือไม่อย่างไร? เช่น รายงานเฉพาะข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หรือข้อมูลที่มีการพิสูจน์แล้วว่ามาจากแหล่งใด

จากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดพบว่าแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ด้วยกัน คือ กลุ่มแรกมองว่า “สามารถสอดแทรกความคิดเห็นลงไปได้” แต่ต้องยึดหลักข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่นำเสนอข่าวโดยมีฉันทาคติส่วนตัว บางคนเสนอว่านอกจากความเห็นตัวเองแล้วยังควรเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ร่วมคอมเมนต์ต่อข่าวนั้นๆ ได้ด้วยเช่นกัน เพราะนักข่าวพลเมืองต่างจากสื่อมวลชนทั่วไปตรงที่สามารถสื่อสารแบบสองทางกับผู้อ่านได้

กลุ่มที่สอง เห็นว่าไม่ใช่เรื่องผิดที่นักข่าวพลเมืองจะใส่ความคิดเห็นของตนลงในข่าวด้วย เพียงแต่ต้องบอกให้ชัดว่าส่วนใดคือข้อเท็จจริง ส่วนใดคือข้อคิดเห็น ต้องปราศจากอคติและแม้ว่าบางครั้งอาจจะแสดงออกมาว่าเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อข้อเท็จจริงที่สมเหตุสมผล

และมีผู้ให้สัมภาษณ์เพียงคนเดียวเท่านั้น ที่บอกว่าห้ามสอดแทรกความคิดเห็นลงไป เพราะเป็นกฎสากลในการเสนอข่าว

การละเมิดลิขสิทธิ์

คำถามข้อ 3

เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต้อง

บอกที่มาของข้อความนั้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนแสดงความเห็นตรงกันว่า ควรบอกแหล่งที่มาของข้อมูลหรือข่าวที่ใช้อ้างอิง เพราะเพราะนอกจากจะเป็นการให้เกียรติแหล่งข้อมูลแรกแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน เนื่องจากผู้อ่านที่ต้องการรับทราบข้อมูลเพิ่มเติม สามารถหาอ่านเพิ่มหรือติดต่อไปเพื่อสอบถามข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติมได้ บางคนตอบว่าถือเป็นการให้เกียรติต้นฉบับ แต่ปัญหาที่พบ คือ

1. ส่วนใหญ่ไม่ทราบแหล่งที่มาของข้อมูล

2. หลายครั้งที่นักข่าวพลเมืองหรือแม้แต่เว็บไซต์ของสำนักข่าวสื่อหลัก หรือเว็บไซต์รวมข่าวต่าง ๆ มักให้เครดิตแค่ที่มาจากเว็บไซต์ไหน แต่ไม่ได้ให้ลิงค์หรือที่อยู่ URL ที่ชัดเจน เช่น ใส่เพียงว่า “ที่มา: Pantip” หรือใช้แหล่งอ้างอิงว่า google.com, youtube.com ซึ่งไม่ถูกต้อง ควรระบุ URL ที่สามารถระบุที่มาของข้อความได้เลย และต้องสามารถคลิกลิงก์กลับไปไปที่ต้นฉบับได้ด้วย

สำหรับวิธีแก้ปัญหานั้น หากไม่ทราบแหล่งข้อมูล ก็ต้องพยายามสืบค้นให้เจอ แต่บางครั้งไม่เจอจริงๆ ก็ไม่ต้องใส่ข้อมูลนั้นลงไป นอกจากนี้ยังมีการเสนอให้บรรณาธิการให้ความรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อนักข่าวพลเมืองจะได้รู้มีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องนี้ ว่าการกระทำแบบใดอาจผิดกฎหมายได้

คำถามข้อ 4

ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาด ดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

สำหรับคำถามเกี่ยวกับการแก้ไขข้อมูลหรือแก้ไขความผิดพลาดของข่าวที่นำเสนอ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนแสดงความเห็นตรงกันว่า เห็นด้วยกับการแก้ไขข้อผิดพลาดทันทีเมื่อรู้ว่าลงข่าวหรือสื่อข้อมูลใดผิดพลาดไป และควรรีบขอโทษทันที

เพียงแต่ปัญหาที่พบบนนั้น หากเป็นในเว็บไซต์แม้ว่าจะแก้ไขข้อมูลใหม่ให้ถูกต้องแล้วก็ตาม แต่อาจมีการแชร์หรือส่งต่อข้อมูลที่ผิดพลาดไปแล้ว ทำให้ยากต่อการตามไปขอโทษหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ถูกต้อง ยิ่งไปกว่านั้นการแชร์ข้อมูลข่าวในรูปแบบของโซเชียลมีเดียเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม้จะมีการแก้ไขแล้วก็อาจไม่มีการแชร์ข้อมูลที่แก้ไขได้ เช่น การใช้ทวีตเตอร์ส่งข่าว แล้วมีผู้เข้าไปรีทวีตข้อความนั้นๆ จนกระจายออกไปในหมู่มนุษย์จำนวนมาก เมื่อแก้ไขข้อมูลแล้ว อาจไม่มีการรีทวีตข้อมูลที่ถูกต้องออกไป

หรือแม้ว่าบางครั้งจะลบต้นตอข้อมูลที่ผิดพลาด แต่เมื่อมีสมาชิกส่งต่อไปแล้วก็ไม่อาจแก้ไขได้อีก วิธีแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ หากเป็นเว็บไซต์ทำได้เพียงแต่ลบข้อความเดิมหรือแก้ไขให้ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นเฟซบุ๊กหรือทวิตเตอร์จะพยายามตามไปขอร้องให้ช่วยกันอัปเดตข้อมูลใหม่ แต่บางครั้งพบว่า ผู้ที่นำข้อมูลเหล่านี้ไปแชร์ต่อไม่มีความสนใจที่จะตามแก้ไข แม้ว่าจะขอร้องแล้วก็ตาม นอกจากนี้มีผู้ให้สัมภาษณ์บางคนยอมรับว่า การลงข่าวหรือข้อมูลที่ผิดพลาดของนักข่าวพลเมืองนั้น บางครั้งเจอปัญหาที่ตัวนักข่าวเองไม่ยอมรับว่า ข้อมูลที่ลงไปผิดพลาด แม้จะมีผู้ทักท้วงแล้วก็ตาม แตกต่างจากสื่อใหญ่ถ้าหากมีกองบรรณาธิการช่วยหรือทักท้วงจะต้องรับฟังและแก้ไข แม้ว่าตัวนักข่าวจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม

การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

คำถามข้อ 5

การเสนอข่าวหรือภาพใดๆ ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส

“ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง”

สำหรับคำถามเรื่องการลงข่าวที่อาจละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ผู้ให้สัมภาษณ์มีคำตอบค่อนข้างแตกต่างกันไป เช่นกรณีของนักข่าวพลเมืองรายหนึ่งให้คำตอบถึงการลงข่าวไม่ซ้ำเติมความทุกข์ว่า

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งครับ เพราะผมคิดว่าเนื้อหาเช่นนี้ ผู้สื่อข่าวนำเสนอแค่ข่าวก็เพียงพอแล้ว กล่าวคือให้ผู้อ่านรับทราบเนื้อหา เหตุการณ์ สาเหตุ และแนวทางป้องกัน ไม่จำเป็นต้องลงภาพของผู้เสียหายให้เห็นหน้าค่าตาชัดเจน เพราะบางเหตุการณ์อาจจะทำให้ผู้คนที่รู้จักผู้เสียหายสะเทือนใจ และเป็นภาพต่อย้ายไปอีกนาน อย่างไรก็ตาม หากเด็กสตรี เป็นผู้กระทำความผิด ผมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องปิดบังหน้าตาก็ได้ เพราะนอกจากกฎหมายแล้ว “วิถีประชา” ก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการลงโทษผู้กระทำความผิด หากเขาได้รับความอับอายก็จะไม่กล้าทำผิดอีก รวมไปถึงคนที่เห็นข่าวนี้นี้ เมื่อรู้ว่าตนเองจะต้องโดนประจาน ก็จะไม่อยากทำผิด”

ผู้ให้สัมภาษณ์ยอมรับว่า ทุกวันนี้ยังเห็นการลงภาพเหยื่อหรือผู้เสียหายอย่างชัดเจน

ในสื่อต่างๆ ทั้งสื่อหลักและสื่อออนไลน์ เนื่องจากมีความคิดว่าข่าวหรือภาพข่าวเหล่านี้ทำให้คนสนใจ ตื่นเต้น สามารถขายได้ โดยไม่สนใจเรื่องสิทธิส่วนบุคคล

ส่วนวิธีแก้ปัญหาเรื่องนี้ ส่วนใหญ่คิดว่าถ้าเป็นนักข่าวที่รู้จักกันอาจช่วยตักเตือนหรือแนะนำบางประการ แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่รู้จักก็ยากที่จะแก้ปัญหาอะไรได้ โดยเฉพาะกับนักข่าวพลเมืองที่ยังไม่รู้ตัวว่า การลงข่าวหรือภาพเหล่านี้คือการละเมิดสิทธิมนุษยชน มีหลายคนให้เห็นเป็นเรื่องธรรมดา สามารถทำได้ไม่ผิดอะไร เช่นกรณีภาพดาราดังที่เผยแพร่ตามเฟซบุ๊กจำนวนมาก เด็กคนนี้เป็นดารานำในภาพยนตร์เรื่อง “ฮอว์โมน” แล้วมีภาพกำลังเสพยาเสพติด ซึ่งเป็นการทำผิดกฎหมายอย่างรุนแรง แต่ผู้นำภาพเหล่านี้ไปเผยแพร่ต่อ ก็ไม่ตระหนักหรือไม่ทราบว่าตัวเองกำลังละเมิดสิทธิเด็ก

ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แนะนำการให้ความรู้ หรือรณรงค์เกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง ผ่านทางเว็บบล็อกชื่อดัง หรือทวิตเตอร์ หรือช่องทางต่างๆ เพื่อให้ นักข่าวพลเมืองทั่วไปได้เรียนรู้ร่วมกัน

คำถามข้อ 6

ไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ่วง

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า สามารถนำเสนอเรื่องราวได้ เพื่อทำให้อ่านน่าสนใจมากขึ้น แต่บางภาพไม่ควรนำเสนอเช่น ใบหน้าหรือร่างกายของเหยื่อ หรือภาพลามก นักข่าวบางคนหรือสื่อหลักก็เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีในการนำเสนอ ภาพเหล่านี้ โดยเฉพาะภาพหวาดเสียวต่างๆ ที่นำมาประกอบข่าว เช่น ภาพอุบัติเหตุ ฆาตกรรม คดีอาชญากรรม ฯลฯ

สำหรับวิธีแก้ปัญหานี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ยอมรับว่าแก้ยาก เพราะแม้แต่หนังสือพิมพ์หรือสื่อหลักก็ยังมีกรนำเสนอภาพเหล่านี้อยู่ทุกวัน บางคนแนะนำว่าต้องพยายามช่วยให้นักข่าวพลเมืองใช้วิจารณญาณในการเสนอข่าวลักษณะนี้ให้มากขึ้น

ผลประโยชน์ทับซ้อน

คำถามข้อ 7

ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณา ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศ โฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นไม่ได้

สำหรับคำถามเกี่ยวกับการแยกข้อความโฆษณากับข่าวให้ชัดเจนนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์

ทุกคนแสดงความเห็นตรงกันว่า “เห็นด้วย” หรือ “เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง” โดยมีบางคนให้คำตอบที่น่าสนใจว่า

“เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะหากเนื้อหาข่าวพยายามแทรกโฆษณาสินค้าหรือบริการต่าง ๆ นั้นแสดงว่าเนื้อหาของข่าวอาจจะไม่ถูกต้อง 100% เพราะย่อมมีเนื้อหาเชิงบวกต่อสินค้าหรือบริการที่เป็นผู้สนับสนุนข่าวนั้นๆ กล่าวคือมีผลต่อความน่าเชื่อถือของข่าวนั้น”

โดยปัญหาที่พบเห็นบ่อยครั้ง คือ ข่าวหรือบทความของนักข่าวพลเมืองมีลักษณะให้ความรู้ แต่มีเนื้อหาบางส่วนเป็นโฆษณาแฝง วิธีแก้ปัญหานี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ยอมรับเป็นเรื่องยากที่จะตั้งกฎหรือกติกาหรือจริยธรรมบังคับในเรื่องนี้ เพราะนักข่าวพลเมืองบางกลุ่มไม่รู้สึกรู้สึหรือไม่คิดว่าเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรง

ดังนั้นสิ่งที่ทำได้คือการเผยแพร่ให้ประชาชนหรือผู้อ่าน “รู้เท่าทันสื่อ” มีวิจารณญาณในการเสพข้อมูลผ่านเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ต่าง ๆ มิเช่นนั้นจะไม่รู้เลยว่าข้อความในบทความนั้นเขียนขึ้นมาเพื่อโฆษณาสินค้าหรือบริการบางอย่าง

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้สัมภาษณ์บางคนยอมรับว่า เคยเจอปัญหาด้วยตนเอง และพบเห็นจากผู้อื่น ในกรณีคล้ายคลึงกัน โดยเจ้าของสินค้าหรือเอเจนซีโฆษณามีความเชื่อว่า การโฆษณาแฝงในรูปแบบที่แทรกเข้าไปกับเนื้อหาข่าว จะได้ผลตอบแทนทางการตลาดดีกว่าแยกออกไปเป็นโฆษณาอย่างชัดเจน ดังนั้นเว็บไซต์หรือเวบบอร์ดของนักข่าวพลเมืองบางคน จำเป็นต้องตั้งเงื่อนไขที่จะไม่รับงานโฆษณาแบบนี้ นอกจากลูกค้าจะยอมให้ระบุว่าชัดเจนว่านี่คือพื้นที่โฆษณา แยกออกจากเนื้อหาข่าว

คำถามพิเศษเพิ่มเติม

1.ประเทศไทยควรมี กรอบมาตรฐานสำหรับ “จริยธรรมแห่งนักข่าวพลเมือง” ในลักษณะใด

สำหรับคำถามข้างต้น สามารถแบ่งความคิดเห็นของนักข่าวพลเมืองผู้ให้สัมภาษณ์ได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ กลุ่มที่ 1 เห็นว่า ควรมีกรอบจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมือง ดังเช่นที่สื่อกระแสหลักมีกรอบจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ หรือ ของนักข่าววิทยุโทรทัศน์ โดยระบุเนื้อหาในกรอบจริยธรรมอย่างชัดเจนเลยว่าข่าวประเภทใด ควรนำเสนอในลักษณะแบบใด มีกฎเกณฑ์ใดเป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำบ้าง แบ่งเป็นข้อๆ เช่น ข่าวประเภทนี้ เนื้อหา หรือรูปภาพใดแบบไหนห้ามนำเสนอ

ส่วนกลุ่มที่ 2 แสดงความเห็นว่าการกรอบจริยธรรมของนักข่าวพลเมืองควรเป็นในรูปแบบ

แบบหลวมๆ แสดงตัวอย่างให้เห็นว่า ชาวแบบไหน หรือภาพแบบไหน ข้อมูลแบบใดควรนำเสนอหรือไม่ควรนำเสนอ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้เชื่อว่า ในปัจจุบัน หากนักข่าวพลเมืองคนใด รายงานข่าวหรือข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ก็จะถูกสังคมออนไลน์รุมต่อต้าน หรือประนามในรูปแบบต่างๆ อยู่แล้ว

นอกจากนี้ยังมีบางคนให้สัมภาษณ์ว่า วงการสื่อสารมวลชนควรมีกรอบจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมือง แต่อย่าคาดหวังมากนักกว่า จะมีผู้เอารอบนี้ไปเป็นแนวปฏิบัติ เนื่องจากนิสัยของคนไทยไม่ชอบอยู่ในกรอบ และเป็นเรื่องยากที่จะหาวิธีควบคุมนักข่าวพลเมืองที่มีอยู่จำนวนไม่น้อยตามสื่อออนไลน์ต่างๆ และกำลังเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.ควรทำอย่างไรเพื่อให้ นักข่าวพลเมืองยึดกรอบจริยธรรมดังกล่าวในการรายงานข่าว

- ควรจัดโครงการอบรมความรู้ความเข้าใจและเนื้อหาในกรอบจริยธรรมให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจจะเป็นนักข่าวพลเมือง เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ซึ่งนักข่าวพลเมืองพึงกระทำ เมื่อจบโครงการอบรมก็ควรมีการมอบเกียรติบัตรให้ โดยเกียรติบัตรนั้นเป็นหลักฐานยืนยันว่า นักข่าวพลเมืองผู้นั้นได้ผ่านการอบรมจริยธรรมแล้ว

- ให้โปรโมทหรือส่งเสริม ผู้ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมนักข่าวพลเมืองให้สังคมทั่วไปรับรู้ว่าเป็นนักข่าวที่เชื่อถือได้ จะทำให้ผู้ติดตามข่าวของคนนั้น เชื่อมั่นหรือมั่นใจได้ในระดับหนึ่งว่า เป็นนักข่าวคุณภาพ หากมีการโปรโมทอย่างต่อเนื่อง จะช่วยกระตุ้นให้นักข่าวพลเมืองคนอื่นๆ สนใจอยากเข้ารับการอบรมเพื่อให้ได้ใบรับรองจริยธรรม

- หากพบว่านักข่าวพลเมืองรายใด อยู่ในกรอบจริยธรรม ก็ควรส่งเสริมนักข่าวพลเมืองผู้นั้น ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับในระดับสื่อหลักด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีและกำลังใจในการที่นักข่าวพลเมืองอื่นๆ จะถือเป็นแบบอย่าง

- ช่วยกันสร้างจิตสำนึกต่อคนในสังคมไทย หากนักข่าวพลเมืองลงข่าวหรือข้อมูลที่ผิดกรอบจริยธรรมที่ตั้งไว้ ขอให้สังคมช่วยกันกดดันนักข่าวพลเมืองที่ขาดจริยธรรมทันที

สรุปบทสัมภาษณ์ความคิดเห็นในส่วน “นักวิชาการ”

การหมิ่นประมาท/ อคติ

นักวิชาการแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า ความถูกต้องแม่นยำในการเสนอข่าวหรือข้อมูลควรมีกำหนดไว้ในกรอบจริยธรรมของสื่อทุกประเภท ส่วนเรื่องการเปิดเผยแหล่งข่าวนั้น

ต้องพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียในการเปิดเผยตัวตนแหล่งข้อมูล เพราะบางครั้งสื่อพลเมืองทำงานใกล้ชิดกับบางกลุ่ม อาจทำให้เกิดอันตรายได้ถ้าระบุชื่อแหล่งข่าวออกมา โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยง แต่ถ้ากรณีที่หากเปิดชื่อหรือที่มาของแหล่งข่าวแล้ว ทำให้ผู้อ่านได้ประโยชน์ ก็ควรเปิดเผยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การรายงานข่าวงานวิจัยหรือข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ถือว่ามีความจำเป็นต้องบอกที่มาของข้อมูล

“ควรมีการสร้างวัฒนธรรมการรายงานข่าว โดยการเปิดเผยที่มาของแหล่งข่าวทุกครั้ง เพื่อสะท้อนถึงความน่าเชื่อถือ ความจริง ความถูกต้องของข้อมูล โดยแหล่งข่าวไม่จำเป็นต้องเน้นเฉพาะผู้มีตำแหน่งใหญ่โตเท่านั้น”

การสอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว หรือพาดพิงบุคคลที่ 3 ได้หรือไม่ อย่างไร

การใส่ความคิดเห็นควรแยกออกจากเนื้อหาข่าว หรือรายงานข่าวอย่างชัดเจน หากจะมีการเสนอความคิดเห็นบ้างก็ทำได้ แต่ต้องบอกให้รู้ว่าข้อความนั้นๆ เป็นความเห็นส่วนตัวของนักข่าวพลเมือง แยกออกจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามนักวิชาการเสนอว่า การรายงานข่าวแบบนักข่าวพลเมืองนั้น สามารถสอดแทรกความคิดเห็นได้ แม้แต่สื่อหลักยังมีการสอดแทรกความคิดเห็นลงไป เพียงแต่วิธีการอาจแตกต่างกัน แต่ต้องปราศจากอคติส่วนตัว เป็นการแสดงความเห็นเพื่อจุดประกายให้เกิดความคิด หรือการปะทะสังสรรค์ทางความคิด ไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว หรือทำให้เกิดผลด้านลบกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

การละเมิดลิขสิทธิ์

จำเป็นอย่างยิ่งที่นักข่าวพลเมืองจะต้องบอกที่มาของข้อมูล หรือแหล่งอ้างอิง หากไม่ทราบก็ต้องระบุไปให้ชัดเจนว่าแหล่งสุดท้ายที่อ้างอิงมาอยู่ที่ใด เช่น จากเว็บไซต์ไหน หรือบทความอะไร ใครเป็นผู้ส่งต่อมา เพราะแสดงให้เห็นถึงการเคารพเจ้าของผลผลิต เมื่อนำมาผลิตซ้ำก็ต้องมีจริยธรรมในเรื่องนี้ ยิ่งไปกว่านั้นการบอกแหล่งที่มา จะทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจที่ถูกต้อง ด้วย เช่น ภาพหรือข้อมูลภัยพิบัติธรรมชาติหากเกิดขึ้นเมื่อ 4-5 ปี แล้วนำมาแชร์ใหม่หรือเผยแพร่อีกครั้งโดยไม่บอกที่มาและวันเวลาที่เกิดเหตุ อาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด สังคมเกิดความตื่นตระหนกได้

กรณีเสนอข่าวผิดพลาด

นักข่าวพลเมืองหากทำเสนอข้อมูลที่ผิดพลาดต้องรีบแก้ไข และขอโทษ แม้ว่าจะมี

การส่งต่อข้อมูลออกไปยังสื่ออื่น ๆ แล้วยังตาม เช่น ทวิตข้อความผิดไป ต้องทวิตข้อความใหม่ พร้อมระบุให้ชัดเจนว่า ข้อความเก่าผิดพลาดตรงไหนบ้าง แม้ว่านักข่าวพลเมืองบางคนจะอ้างว่าข้อมูลถูกแชร์ไปมากแล้ว การแก้ไขหรือขอโทษไม่ทำให้เกิดประโยชน์อะไรมากนัก เนื่องจาก การแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง คือการแสดงเจตนาว่านักข่าวผู้นั้นมีความรับผิดชอบ

การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

เห็นด้วยที่ต้องให้นักข่าวพลเมืองทุกคนตระหนักถึงเรื่องนี้ ว่าเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ทำงานในฐานะสื่อทุกคนต้องมีจริยธรรมในเรื่องนี้ การรายงานข่าวโดยคำนึงถึงความรู้สึกของ “กลุ่มที่อ่อนไหว” และ “กลุ่มที่อ่อนแอ” ปัจจุบันสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น การรายงานข่าวของกลุ่มคนเหล่านี้ต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ เพื่อเรียนรู้ว่าเรื่องใดควรรายงานอย่างไร และต้องค่อยๆ เรียนรู้ว่าการกระทำแบบใดถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ภาพข่าวที่อาจด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว

นักข่าวพลเมืองไม่ควรเสนอเรื่องราวแบบนี้ แต่ก็ยากที่จะหาอะไรมาเป็นมาตรฐานว่าเรื่องใดหวาดเสียว หรือเป็นเรื่องอนาจาร เพราะแม้แต่ในสื่อหลักก็มีปัญหาเรื่องนี้เหมือนกัน ต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป แต่การออกมาตรการควบคุมการรายงานข่าวแบบนี้เป็นเรื่องยาก อาจต้องใช้วิธีการปรับจิตสำนึกแทน ทำให้รู้ว่าขึ้นงานแต่ละขึ้นที่นักข่าวพลเมืองเผยแพร่ออกไปในสื่อต่าง ๆ นั้น คือประวัติการทำงานของตัวเองในอนาคต เป็นการสะท้อนความคิดความเป็นตัวเองออกมา อยากให้คนจดจำถึงตัวเราแบบใด

ผลประโยชน์ทับซ้อน

ควรแยกให้ชัดเจนว่า ส่วนไหนเป็นข่าว ส่วนไหนเป็นโฆษณา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บางครั้งนักข่าวพลเมืองได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มธุรกิจหรือกลุ่มอื่นใดให้ลงไปทำข่าว ภายในเนื้อข่าวควรระบุให้ชัดเจนว่าได้รับการสนับสนุนหรือรับเชิญไปทำข่าวจากใครหรือกลุ่มใด การระบุชัดเจนถึงแหล่งที่มาของผู้เชิญไปทำข่าว จะทำให้ผู้อ่านสามารถพิจารณาได้อย่างถูกต้อง จะพิจารณาเอง การแยกโฆษณา อาจทำเป็นล้อมกรอบหรือไฮต์บาร์ ไม่ควรให้ปะปนอยู่ในเนื้อหาข่าว หลายครั้งที่นักข่าวแม้แต่ในสื่อหลักเอง ที่เขียนหรือรายงานถึงตัวแหล่งข่าวแบบโฆษณาสรรพคุณ ดังนั้นควรมีการให้ความรู้และความเข้าใจนักข่าวในเรื่องนี้

ประเทศไทยควรมีกรอบมาตรฐานสำหรับ “จริยธรรมแก่นักข่าวพลเมือง” ในลักษณะใด

นักวิชาการได้เสนอให้เริ่มต้นจากสมาคมนักข่าวฯ เป็นเจ้าภาพในการระดมความคิดเห็นของทุกภาคส่วน ควรมีการร่วมแสดงความคิดเห็นและช่วยกันวางกติกาว่ากรอบมาตรฐานจริยธรรมควรมีเนื้อหาอะไรบ้าง พร้อมเสนอให้สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกับสมาคมนักข่าวฯ ด้วย

“สำหรับนักข่าวพลเมืองนั้น จะมารวมตัวกันเป็นสมาคม หรือไม่เป็นสมาคมก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ผู้สื่อข่าวพลเมืองจะมีความเป็นอิสระเสรีสูง กรอบจริยธรรมต้องคำนึงถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของพวกเขาด้วย”

เพียงแต่รูปแบบที่นำเสนออาจไม่ใช่เป็นกฎหรือกติกาอย่างของสมาคมนักข่าวฯ ควรมีการคิดประดิษฐ์คำใหม่หรือสร้างวาทกรรมใหม่ขึ้นมา ทำให้รู้สึกดีและเห็นคุณค่าที่จะนำมาปฏิบัติตาม ไม่ควรทำแบบเป็นแบบระบบ “บนสู่ล่าง” (Top-down approach) แต่ควรเกิดจากกระบวนการที่ให้ตัวแทนนักข่าวพลเมืองช่วยกันคิดขึ้นมา

ควรทำอย่างไรเพื่อให้นักข่าวพลเมืองยึดกรอบจริยธรรมดังกล่าวในการรายงานข่าว

เมื่อมีกรอบมาตรฐานจริยธรรมของนักข่าวพลเมืองแล้ว ควรเผยแพร่โดยการจัด Workshop ตามพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนรับรู้และเข้าใจ ส่วนวิธีการที่จะให้ทุกคนยอมรับและเห็นด้วยในการนำไปใช้ทำงานนั้น ควรใช้แรงจูงใจด้านบวกเป็นสำคัญ เช่น อาจให้มีตราหรือสัญลักษณ์บางอย่าง เมื่อนักข่าวพลเมืองคนใดผ่านการอบรมเรื่องจริยธรรม และผู้ที่ผ่านการอบรมแล้วสามารถพัฒนาการรายงานข่าวให้มีคุณภาพมากขึ้นภายใต้กรอบจริยธรรมที่เรารู้มา ก็ควรได้รับการชื่นชมและสามารถติดสัญลักษณ์ดังกล่าว เพื่อสร้างความเชื่อถือมากขึ้นในระดับหนึ่ง

ผลสรุปการสัมภาษณ์

	นักข่าวพลเมือง	นักวิชาการ
เปิดเผยแหล่งข่าว	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ได้รับอนุญาตจากแหล่งข่าว - ไม่เปิดเผยถ้าอันตราย 	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - พิจารณาข้อดีข้อเสีย - คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อ่าน - สร้างวัฒนธรรมการเปิดเผยแหล่งข่าว
สอดแทรกความเห็น	<p style="text-align: center;">ไม่สำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใส่ความเห็นได้ - เป็นการสื่อสารสองทาง - ไม่ใส่อคติในความเห็น 	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ควรใส่ ต้องแยกชัดเจน - ใส่ความเห็นได้ แต่ไม่อคติ ทำให้เกิดการสังสรรค์ทางความคิด
การละเมิดลิขสิทธิ์ บอกแหล่งที่มาของข้อมูล	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <p>บางครั้งไม่รู้หรือหาไม่เจอ ใช้ Link หรือ URL ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะละเมิดหรือไม่</p>	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <p>จำเป็นต้องชัดเจน การผลิตซ้ำทำให้สับสนเรื่องเวลา ป้องกันการเข้าใจผิด</p>
แก้ไขข้อผิดพลาด	<p style="text-align: center;">ไม่สำคัญ</p> <p>ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่ามีผิดพลาด</p>	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <p>ผิดพลาดต้องรีบแก้ไข</p>
ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <p>แต่ไม่รู้ว่ามีแบบไหนเรียกว่าละเมิด สิทธิ</p>	<p style="text-align: center;">สำคัญมาก</p> <p>คำนึงถึงกลุ่มอ่อนไหว และกลุ่มอ่อนแอในสังคม</p>
ข้อมูลอนาจาร อุจาด-หวาดเสียว	<p style="text-align: center;">ไม่สำคัญ</p> <p>เพราะบางครั้งทำให้ขำน่าสนใจ เพิ่มขึ้น สื่อใหญ่ทำงานเป็นเรื่องปกติ</p>	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <p>ต้องสร้างจิตสำนึก เพราะยากที่จะกำหนดมาตรฐาน</p>
โฆษณาแฝง	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <p>ควรแยกชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ไม่สนใจเรื่องนี้</p>	<p style="text-align: center;">สำคัญ</p> <p>ต้องแยกชัดเจน ต้องระบุผู้สนับสนุนการไปทำข่าว</p>

การจัดทำกรอบมาตรฐาน “จริยธรรมนักข่าวพลเมือง”

	นักข่าวพลเมือง	นักวิชาการ
ประเทศไทยควรมี กรอบมาตรฐาน “จริยธรรมแก่นักข่าวพลเมือง” ในลักษณะใด	<p>เห็นด้วยว่าควรมี</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ชัดเจนเหมือนสื่อกระแสหลัก - ควรมีแบบหลวมๆ เพราะสังคมออนไลน์ตรวจสอบกันเองอยู่แล้ว 	<p>เห็นด้วยว่าควรมี</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประดิษฐ์คำใหม่ ไม่ใช่คำว่า “กรอบ” หรือ “กติกาก” - สมาคมนักข่าวฯ สถาบันวิชาการ เป็นแกนนำช่วยระดมความคิดเห็นจากตัวแทนนักข่าวพลเมือง
ควรทำอย่างไรให้นักข่าวพลเมืองยึดกรอบจริยธรรมในการรายงานข่าว	<ul style="list-style-type: none"> - จัดโครงการอบรมทั่วประเทศ ให้เกียรติบัตร ส่งเสริมนักข่าวที่มีจริยธรรมให้รู้จักกว้างขวาง - สร้างจิตสำนึก - สนับสนุนสังคมช่วยกันตรวจสอบ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัด Workshop ทั่วประเทศ ให้เกียรติบัตร ส่งเสริมนักข่าวที่มีจริยธรรมให้รู้จักกว้างขวาง - สร้าง “ตรา” หรือ “สัญลักษณ์” ให้สังคมออนไลน์รู้จักและยอมรับ - เสริมแรงจูงใจทางบวก

ทั้งนี้ สรุปได้ว่าส่วนใหญ่ “เห็นด้วย” กับแนวทางปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่สำคัญ ซึ่งสื่อมวลชนพึงมีอย่างน้อย 4 หลักด้วยกัน คือ

- การละเว้นเนื้อหาหมิ่นประมาท/อคติ
- การไม่ละเมิดลิขสิทธิ์
- การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
- การละเว้นผลประโยชน์ทับซ้อน

มีเนื้อหาเพียงบางส่วนเท่านั้น ที่นักข่าวพลเมืองกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ายังไม่ใช่เรื่องสำคัญในการที่จะใส่เข้าไปในกรอบจริยธรรมของนักข่าวพลเมือง นั่นคือ

- การไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว
- เมื่อเสนอข่าวผิดพลาด ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาด
- ไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว

โดยให้เหตุผลคล้ายคลึงกันว่า การลงข่าวของนักข่าวพลเมืองค่อนข้างจะเป็นรูปแบบที่ต้องการสื่อสารกับผู้อ่านทำให้การแสดงความคิดเห็นเป็นเรื่องธรรมดา เพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจเข้ามาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ส่วนเรื่องการผิดพลาดนั้น เมื่อแก้ไขแล้วส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีผลเท่าไรกับผู้อ่านที่จะนำไปเผยแพร่ต่อ สำหรับเรื่องการเสนอภาพข่าวหรือเรื่องราวหวาดเสียว ลามก อุจาด นั้น นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน เพียงแต่ต้องไม่ทำถึงขั้นละเมิดสิทธิของผู้อื่น พร้อมอ้างถึงสื่อมวลชนส่วนใหญ่หรือสื่อกระแสหลักก็ทำอยู่ทุกวันจนเป็นเรื่องปกติไปแล้ว

ส่วนนักวิชาการนั้น คิดว่า 3 ข้อข้างต้นเป็นเรื่องสำคัญที่ควรระบุในจริยธรรมของนักข่าวพลเมืองด้วย เพียงแต่ในเรื่องการสอดแทรกความคิดเห็นนั้น ดร.วิลาสินีมองว่า ทำได้แต่ต้องไม่เกิดจากอคติส่วนตัว และเพื่อจุดประกายให้เกิดความคิด หรือการปะทะสังสรรค์ทางความคิด แต่ต้องไม่ทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือทำให้เกิดผลด้านลบกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

ทั้งนี้จากการประมวลผลปัญหาที่เกิดขึ้นและข้อเสนอทางออก ในการพัฒนาจริยธรรมการทำข่าวของนักข่าวพลเมืองนั้น พบข้อจำกัดคือส่วนใหญ่ไม่ได้มีระบบการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ ทำให้ไม่ค่อยรู้ว่าการเสนอข่าวแบบใดเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และ2 การใช้แหล่งข้อมูลผสมกันจากหลายแห่ง หรือคัดลอกกันมา ทำให้ไม่สามารถระบุต้นตอได้

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งนักข่าวพลเมืองและนักวิชาการ ต่างเห็นด้วยกับการมีกรอบจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมืองโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่มีข้อความเห็นคล้ายกันว่า ต้องเป็นรูปแบบหลวม ๆ ไม่บังคับมากเกินไป เพราะนักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่มีรูปแบบลีลาการรายงานข่าวของตัวเอง ไม่ตกอยู่ในข้อจำกัดที่เข้มงวดจนขาดอิสระและเสรีภาพในการแสดงออก

จากผลการสำรวจเกี่ยวกับขั้นตอนเริ่มต้นของ “กระบวนการจัดทำรอบมาตรฐานนักข่าวพลเมือง” นั้น ส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าควรจะมีการจัดประชุมหรือสัมมนาระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนให้มาช่วยกันคิด โดยสมาคมนักข่าวฯ เป็นหลักในช่วงแรก พร้อมด้วยความร่วมมือของสถาบันการศึกษา โดยเน้นมีตัวแทนกลุ่มของนักข่าวพลเมืองต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มาช่วยกันกำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้น เมื่อได้

แล้วก็ควรเผยแพร่ออกไปเพื่อระดมความเห็นในวงกว้าง จากนั้นควรจัด Workshop ในกลุ่มนักข่าวพลเรือนและคนทั่วไปได้เข้าร่วม

พร้อมกันนั้น **ควรใช้แรงจูงใจทางบวก** เพื่อให้กลุ่มต่างๆ เข้ามาร่วมกันทำงานภายใต้กรอบจริยธรรมสื่อ เช่น ให้เกียรติบัตร มีการส่งเสริมให้สังคมวงกว้างได้รับรู้ หรือจัดทำสัญลักษณ์บางอย่างเพื่อรับรองคุณภาพของนักข่าวผู้ทำงานภายใต้กรอบจริยธรรม ทำให้สังคมรับรู้ด้วยเพื่อช่วยกันสนับสนุนให้นักข่าวพลเรือนที่พัฒนาการทำงานข่าวให้มีคุณภาพมากกว่าเดิมนอกจากนี้กรอบจริยธรรมยังเป็นเหมือนมาตรฐานให้กับคนทั่วไปได้รับทราบ เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการเสพสื่ออย่างรู้เท่าทันด้วย

ข้อเสนอแนะ

บทบาทของนักข่าวพลเมืองในสังคมปัจจุบัน มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่านักข่าวจากองค์กรสื่อหลักทั่วไป แต่ที่ผ่านมายังไม่มีเครือข่ายหรือองค์กรใดทำกรอบหรือข้อกำหนดมาตรฐานสำหรับนักข่าวพลเมืองในประเทศไทย ดังนั้น ถึงเวลาแล้วที่ทุกฝ่ายจะช่วยกันคิดหรือกำหนดจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางหรือกรอบการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมือง เพื่อเป็นการรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณของนักข่าวกลุ่มนี้ให้มากยิ่งขึ้นในสังคมไทย โดยผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้การจัดทำกรอบมาตรฐานจริยธรรมเป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักข่าวพลเมือง ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงลึกสอบถามความคิดเห็นของนักข่าวพลเมืองทั่วประเทศไทยในหัวข้อดังกล่าว พร้อมทั้งระดมความคิดเห็นจากกลุ่มนักข่าววิชาชีพ และ นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน เพื่อนำมาประมวลผลและเนื้อหาสำคัญในการจัดกรอบจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมือง

2. โดยปกติแล้ว จริยธรรมจากผู้ประกอบวิชาชีพ จะกำหนดขึ้นจากองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพนั้นๆ เนื่องจากนักข่าวพลเมืองในประเทศไทยยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรหรือเครือข่ายสมาชิกรูปธรรมดังนั้นจึงควรมีการริเริ่มจัดตั้งเครือข่ายเพื่อได้รับการยอมรับจากสังคมโดยเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นนั้น จะเป็นตัวหลักสำคัญในการขับเคลื่อนและจัดทำกรอบจริยธรรมรวมถึงช่วยแนะนำสอดส่องดูแลสมาชิกรุ่นนักข่าวพลเมืองทั่วประเทศ

3. ที่ผ่านมามีจุดเด่นของนักข่าวพลเมืองคือความเป็นอิสระเสรี โดยเฉพาะเสรีภาพในการเสนอและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆ ดังนั้นกรอบจริยธรรมของนักข่าวพลเมือง

ควรเกิดจากตัวแทนของนักข่าวกลุ่มนี้เข้ามาช่วยกัน กำหนดกฎเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติ เสมือนเป็นแนวทางการทำงานมากกว่าจะเป็นการบังคับ ควรมีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรและเผยแพร่ให้นักข่าวพลเมืองและสังคมได้รับทราบอย่างทั่วถึงกัน พร้อมทั้งเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รับทราบด้วย เพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อของสังคมไทย

4. การจัดทำกรอบจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมือง ควรมีการศึกษาตัวอย่างจากต่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียนที่มีบริบทคล้ายกับสังคมไทย เช่น “ASEAN Journalists Code of Ethics” หรือ “จริยธรรมนักข่าวไซเบอร์” “Cyber Media News Coverage Guidelines” ของประเทศอินโดนีเซีย เผยแพร่โดยเครือข่ายสมาคมนักข่าวอินโดนีเซีย ซึ่งมีเนื้อหาละเอียดและเป็นรูปธรรม

เนื่องจากประเทศไทยยังไม่เคยมีกรอบจริยธรรมนักข่าวพลเมือง และกรอบจริยธรรมก็ไม่สามารถบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามได้ แต่เมื่อสังคมได้รับรู้หรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็จะช่วยกันสอดส่องดูแล หรือตำหนิติเตียนได้ หากมีนักข่าวผู้ใดละเมิดจริยธรรมดังกล่าว สุดท้ายจะนำมาซึ่งการพัฒนาและยกระดับของนักข่าวพลเมืองทั่วไป กลายเป็น “**นักข่าวพลเมืองคุณภาพ**” สามารถรายงานข่าวอย่างถูกต้อง รอบด้าน มีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยกย่องไม่น้อยไปกว่านักข่าวจากองค์กรสื่อกระแสหลัก และยังทำให้เกิดคุณูปการสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ

1. เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพยึดถือปฏิบัติอย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้ผู้ยึดมั่นในกรอบจริยธรรมวิชาชีพ ได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคม
3. เพื่อผดุงเกียรติยศและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพสื่อสารมวลชน

บรรณานุกรม

- ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.
2541 หมวดที่ 2. สืบค้นจาก http://www.presscouncil.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=8. เมื่อ 10 เมษายน 2557
- เครือข่ายพลเมืองเน็ต (Thai Netizen Net work), : คู่มือสื่อพลเมือง, 2553.
- แนวปฏิบัติสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, การใช้สื่อ
สังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ.2553. สืบค้นจาก http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2244:-2553&catid=3:media-law&Itemid=7. เมื่อ 30 เมษายน 2557
- Dennis A Smith and Philip Lee. (2010). A code of ethics for citizen journalism.
http://www.rjr.ru.ac.za/rjrpdf/rjr_no32/a_code_of_ethics_for_citizen_journalism.pdf
- A Bloggers' Code of Ethics. Cyberjournalist.net. (2003). A blogger's code of
ethics. Retrieved from <http://www.cyberjournalist.net/news/000215.php>

ตำราปริทัศน์ (Book Review)

เว็บไซต์ทางจริยธรรมสื่อมวลชนของต่างประเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัญญู คุรุจิต*

ขณะนี้ ประเทศไทยกำลังอยู่ในยุคของการปฏิรูป และด้านหนึ่งของการปฏิรูปที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจและสนใจเป็นอย่างมาก นั่นก็คือการปฏิรูปสื่อ ซึ่งสาเหตุของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อ นั้นก็คือการที่สื่อในยุคปัจจุบันดูเหมือนจะมีการประพฤติไม่เหมาะสมทางด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นจำนวนมาก ทั้งเรื่องของการละเมิดสิทธิของผู้ที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะเหยื่อทางอาชญากรรม รวมไปถึงการรายงานข่าวที่มีลักษณะยุแหยง ส่อเสียด ให้เกิดความแตกแยกกันในสังคมด้วยประทุษวาจา (hate speech) หรือข้อความที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง) การใช้ภาษาหยาบคาย รวมไปถึงการรายงานข่าวที่ผิดพลาดเนื่องจากไม่ตรวจสอบแต่แข่งกันนำเสนอให้เร็วที่สุด การใช้ภาพที่มีลักษณะลามกอนาจาร ชัดต่อศีลธรรมอันดี ภาพโหดร้าย น่าสยดสยอง ซึ่งทั้งหมดส่งผลเสียต่อสังคมโดยเฉพาะต่อเยาวชน

ดังนั้น ศูนย์ศึกษาจริยธรรมสื่อมวลชน โดยศูนย์ศึกษาจริยธรรม กฎหมายและนโยบายสื่อสถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย ที่มีเจตจำนงในการยกระดับมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ จึงได้มีการศึกษาและสำรวจมาตรฐานของจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ โดยเบื้องต้นเป็นการสำรวจผ่านทางเว็บไซต์ ซึ่งเริ่มจากเว็บไซต์ขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งจะมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา และประเทศในทวีปยุโรปเป็นหลัก

ผลการสำรวจพบว่า เว็บไซต์ทางจริยธรรมสื่อมวลชนของต่างประเทศ สามารถแบ่งเป็น 5 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. หน้าเพจของเว็บไซต์ขององค์กรวิชาชีพทางสื่อมวลชน

1.1 Society of Professional Journalists

URL: <<http://www.spj.org/ethics.asp>>

องค์กร Society of Professional Journalists (SPJ) เป็นองค์กรวิชาชีพข่าวหลักของสหรัฐอเมริกา ก่อตั้งตั้งแต่ปี 1909 และปัจจุบันมีสมาชิกมากกว่า 10,000 คน

* ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสื่อสารองค์กร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

SPJ ได้ปรับปรุงจรรยาบรรณวิชาชีพ (Code of Ethics) ขึ้นมาใหม่ในปี 2014 เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ของสื่อ ซึ่งจรรยาบรรณวิชาชีพนี้ครอบคลุมทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ โดยสรุปย่อด้วยหลักการ 4 ข้อ คือ

1. ค้นหาความจริงแล้วรายงานความจริงนั้นให้ได้รับทราบ (Seek truth and report it)
2. ลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการรายงานความจริงนั้นให้น้อยที่สุด (Minimize harm)
3. ดำเนินการรายงานความจริงนั้นด้วยความเป็นอิสระ (Act independently)
4. มีความรับผิดชอบและความโปร่งใสต่อการรายงานความจริงนั้น (Be accountable and transparent)

1.2 Association for Education in Journalism and Mass Communication (AEJMC)

URL: <<http://medaej.weebly.com/>>

1.3 Public Relations Society of America

URL: <<http://www.prsa.org/AboutPRSA/Ethics/>>

1.4 The Canadian Association of Journalists:

URL: <<http://www.caj.ca/ethics-guidelines/>>

โครงสร้างของเนื้อหา

- Code of Ethics (หลักการและแนวปฏิบัติด้านจรรยาบรรณ)
- คณะกรรมการด้านจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพ
- ข่าวดสารของคณะกรรมการ หรือข่าวขององค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจริยธรรมสื่อ
- ข้อมูลและบทความต่างๆ ที่เป็นประโยชน์
- ถาม-ตอบ

2. หน้าเพจเกี่ยวกับจริยธรรมขององค์กรสื่อมวลชน

2.1 National Public Radio (NPR): <<http://ethics.npr.org/>>

2.2 BBC: <<http://www.bbc.co.uk/ethics/guide/>>

โครงสร้างของเนื้อหา

- Ethics Guide (แนวทางการดำเนินงานด้านจริยธรรมในด้านต่างๆ ขององค์กรสื่อมวลชนนั้นๆ)

3. ศูนย์ศึกษาจริยธรรมสื่อมวลชนของคณะ หรือสาขาสื่อสารมวลชน/วารสารศาสตร์ ของมหาวิทยาลัย

- 3.1 Center for Journalism Ethics, University of Wisconsin at Madison: <<http://www.journalismethics.info/>>, <<http://ethics.journalism.wisc.edu/>>
- 3.2 Silha Center for the Study of Media Ethics and Law, University of Minnesota: <<http://www.silha.umn.edu/>>
- 3.3 Kent State University Media Ethics Workshop: <<http://mediaethics.jmc.kent.edu/>>
- 3.4 Media Law Center for Ethics & Access, Kent State University: <http://www.kent.edu/mlc_new>
- 3.5 Poynter Institute: <<http://ethics.poynter.org/>>

โครงสร้างของเนื้อหา

- ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์
- ข่าวสารและบทความ หรือหนังสือที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะที่เขียนโดยคณาจารย์ของสถาบันนั้น
- ปฏิทินกิจกรรมของศูนย์ (events) เช่นการบรรยาย (lectures) รวมทั้งการจัดการอบรม (workshop) การจัดงานสัมมนา (conference) และการประกวดหรือให้รางวัลทางจริยธรรมสื่อ (awards)

4. เว็บไซต์ขององค์กรที่ก่อตั้งเพื่อจริยธรรมสื่อมวลชนโดยเฉพาะ

- 4.1 Center for International Media Ethics: <<http://www.cimethics.org/>>
- 4.2 MediaWise: <<http://www.mediawise.org.uk/>>
- 4.3 EthicNet (code of journalism ethics in Europe): <<http://ethicnet.uta.fi/>>

- 4.4 Converged Media Ethics: <<http://convergedmediaethics.com/>>
- 4.5 Center for Media Freedom & Responsibility: <<http://www.cmfr-phil.org/>>
- 4.6 Eye on Ethics: <<http://www.eyeonethics.org/>>
- 4.7 Ethics Advice Line for Journalists: <<http://ethicsadviceforjournalists.org/>>
- 4.8 Fair: <<http://fair.org/>>
- 4.9 The Hoot: <<http://www.thehoot.org/web/home/index.php>>
- 4.10 Ethical Journalism Network: <<http://ethicaljournalismnetwork.org/en/aidans-blog>>
- 4.11 Media Ethics Magazine: <<http://www.mediaethicsmagazine.com/>>
- 4.12 iMediaEthics: <<http://www.imediaethics.org/>>

5. หน้าเพจเกี่ยวกับจริยธรรมขององค์กรที่ดำเนินการด้านอื่นนอกจากด้านสื่อ และองค์กรระหว่างประเทศ

- 5.1 Pew Research Center: <<http://www.journalism.org/resources/ethics-codes/>>
- 5.2 Organization for Security and Co-Operation in Europe: <<http://www.osce.org/what/media-freedom>>

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review Members)

รศ.ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ
รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะนิเทศศาสตร์
และผู้อำนวยการหลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรังสิต

ผศ.ดร.กาญจนา มีศิลป์วิทย์
ผู้อำนวยการหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจุก
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ดร.จิรพร วิทย์ศักดิ์พันธุ์
คณบดี คณะการสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ.จุมพล รอดคำดี
นักวิชาการอิสระ

รศ.ดร.ดรุณี หิรัญรักษ์
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
และประธานศูนย์ศึกษาดิจิทัล กฎหมาย และนโยบายสื่อมวลชน

รศ.ดร.บุบผา เมษศรีทองคำ
อาจารย์ประจำภาควิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ศ.ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์
กรรมการบริหาร หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.ดร.พิรงรอง รามสูต
ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ
ผู้อำนวยการหลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review Members)

ดร.มานะ ตริยาภิวัฒน์
คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

รศ.มาลี บุญศิริพันธ์
นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์

ผศ.ดร.วรัชญ์ ครุจิต
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสื่อสารองค์กร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผศ.ดร.วัลักษณ์กมล จำงกมล
คณบดี คณะวิทยาการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

รศ.สดศรี เผ่าอินจันทร์
ที่ปรึกษาอธิการบดี และกรรมการอำนวยการคณะกรรมการสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดร.สมเดช รุ่งศรีสวัสดิ์
รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ดร.สุดารต์น์ ดิษวรรธนะ จันทราวพัฒนากุล
คณบดี คณะนิเทศศาสตร์
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ดร.เสริมศิริ นิลดำ
ประธานหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผศ.ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว
ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอก คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์
ผู้อำนวยการโครงการมีเดียรอมอนิเตอร์
มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา

รศ.อังธิตา ลิ้มบัพทมปาณี
คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง